

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

FILOZOFSKI FAKULTET

ODSJEK ZA POVIJEST

Niko Maras

**STRATEGIJE STVARANJA MOĆI RODA ERNUSZTA:
OD TRGOVACA DO PLEMIĆA**

Diplomski rad

Mentor: prof. dr. sc. Neven Budak

Komentor: izv. prof. dr. sc. Hrvoje Petrić

Zagreb, lipanj 2018.

SADRŽAJ:

1. Uvod.....	1
2. Uspon roda Ernuszt.....	5
2.1. Kratki povijesni pregled roda Ernuszt.....	5
2.2. Podrijetlo roda Ernuszt.....	8
2.3. Ivan Ernuszt: od budimskog trgovca do slavonskog bana.....	11
3. Sigismund (Žigmund) Ernuszt.....	19
3.1. Djelatnosti Sigismunda Ernuszta.....	19
3.2. Utvrde i grbovi Sigismunda Ernuszta.....	29
4. Ernuszti u Međimurju, srednjovjekovnoj Slavoniji i Hrvatskoj.....	37
4.1. Posjedi roda Ernuszt u Međimurju i srednjovjekovnoj Slavoniji.....	37
4.2. Djelatnosti Ivana II. i Gašpara Ernuszta.....	54
5. Događaji nakon gašenja obitelji i heraldička baština roda Ernuszt.....	60
6. Zaključak.....	65
7. Popis slika.....	67
8. Bibliografija.....	71
9. Sažetak.....	78
10. Summary.....	79
11. Zusammenfassung.....	80

1. Uvod

Loša gospodarska situacija nekih država, migracijska kriza te pisanje nekih medija o mogućem uništenju Zapadne civilizacije mogu natjerati čovjeka da se zapita koliko je bilo sličnih situacija u prošlosti. Ono što sam uspio uočiti jest da se u teškim vremenima rađaju nove mogućnosti, stoga je krizno vrijeme Ugarsko – Hrvatskog Kraljevstva, prouzročeno učestalim osmanskim provalama i dinastičkim borbama, oslabilo kriterije strogo podijeljene društvene piramide.

Slabljenje kriterija društvene piramide bilo je karakteristično i za Iberijski poluotok uslijed učestalih borbi između kršćana i muslimana, pogotovo tijekom 12. i 13. stoljeća, te u Francuskoj zbog Stogodišnjeg rata (14. – 15. st.). Za stjecanje moći nije više bilo toliko važno nalaziti se pri vrhu piramide, koliko je bilo važno snalaziti se u situaciji koju je to vrijeme nametnulo. Pod snalaženjem mislim prvenstveno na kompetencije kojima se pojedinac kao običan trgovac mogao uzdići. Ono što se događalo u Ugarsko – Hrvatskome Kraljevstvu, naročito za vladavine kralja Matijaša Korvina, jačanjem njegovog autoriteta, oslabilo je moć starog plemstva, kao što se to događalo i u Francuskoj zbog Stogodišnjeg rata. Jačanje vladarevog centralizma te uzdizanje trgovaca u plemiće, navijestilo je novi povijesni proces u kojem građani svojim nastojanjem da steknu visoke pozicije, polako počinju preuzimati primat starog plemstva. U Francuskoj slabljenjem moći visokog plemstva počinje jačati vladarev centralizam koji će kasnije stvoriti apsolutnu monarhiju, a da bi krajem 18. stoljeća primat u društvu konačno preuzeli građani, ali ovaj put bez plemićkih statusa.

Tijekom studija, posebno su me zanimala prijelazna razdoblja, primjerice razdoblje prijelaza iz kasne antike u rani srednji vijek kada dolazi do slabljenja Zapadnog Rimskog Carstva, čiju ostavštinu djelomično spašava crkvena struktura, i naravno, razdoblje prijelaza iz kasnog srednjeg vijeka u rani novi vijek, kada dolazi do dekadencije kršćanskog odnosno papinskog autoriteta, novih znanstvenih i geografskih otkrića, jačanja sekularizma i jačanja trgovačkih djelatnosti. Krajem srednjeg vijeka i početkom novog, započeo je proces propadanja starog plemstva kojem sve više konkuriraju građani svojim obrtničkim i trgovačkim djelatnostima. Krajem srednjeg vijeka Ugarsko - Hrvatsko Kraljevstvo nalazi se u specifičnom položaju. Osim što je Kraljevstvo zadesila svojevrsna „igra prijestolja“, nadirala je nova, pogubna opasnost s jugoistoka.

Za temu ovog rada odabrao sam Ernuszte, velikašku obitelj, čije se značenje i utjecaj protežu na razdoblje vladavine četiriju kraljeva (Matijaša Korvina, Vladislava II. Jagelovića, Ludovika II. Jagelovića i Ferdinanda I. Habsburga). U tu svrhu bilo je nužno pomno obratiti pozornost na razdoblje vladavine Matijaša Korvina. Paralelno sa služenjem kralju, obitelj Ernuszt doživjela je uspon i vrhunac političke, svjetovne i crkvene moći, što se nastavilo još pedesetak godina nakon Matijaševe smrti.

Kod Ernuszta je krajnji cilj bila moć. Strategije koje su razvili, ponajviše Sigismund, možemo podijeliti na političku, gospodarsku i umjetničku. Rodonačelnik Ivan je najviše razvio gospodarsku, kojom je dospio do plemićkog statusa, političku koja je naročito ojačala njegov utjecaj u srednjovjekovnoj Slavoniji te umjetničku. Sigismund je također izradio kombinaciju svih triju strategija, a Ivan II. je uglavnom razvio političku i gospodarsku, umjetničku gotovo da i nije. Što se tiče ostalih Ernuszta, o njima se premalo zna da bi se moglo zaključiti koje su sve strategije razvili odnosno jesu li ih uopće razvili, no zna se da je posljednji član roda Gašpar razvio onu političku i gospodarsku.

Politička strategija podrazumijeva stjecanje moći uz pomoć titula, spretnim djelovanjem na pozornici diplomacije, političkih spletkarenja i ratnih razmirica. Uporaba autoriteta širenjem utjecaja kako bi se povećao opseg zemljišnih posjeda.

Gospodarska strategija podrazumijeva stjecanje moći trgovačkim djelatnostima, brigom o posjedima radi povećanja prihoda, to jest korištenjem posjeda za trgovinu i davanjem u zakup zbog zarade i radi širenja utjecaja na susjednim zemljoposjedima (npr. privlačenjem kmetova sa susjednih posjeda).

Umjetnička strategija ne podrazumijeva stjecanje moći sama po sebi, već proces stjecanja moći koji se paralelno kreće uz političku i gospodarsku strategiju, što znači da se izradom umjetničkih djela kao što su grbovi i oltari vidno ističe moć neke obitelji, odnosno društveni prestiž. Tom se strategijom stječe obilježje moći koje ostaje poslije smrti, kako bi kasniji promatrači mogli lakše utvrditi koliko je neka obitelj bila moćna.

Budući da je navedeno razdoblje ujedno i vrijeme osmanske najezde na Ugarsko - Hrvatsko Kraljevstvo, potrebno je bilo obratiti pažnju i na Ernusztove posjede u srednjovjekovnoj Slavoniji koji će se kasnije integrirati u razvijeni

obrambeni sustav Vojne krajine. Stoga sam manje pozornosti obratio na Međimurje koje je bilo integralni dio srednjovjekovne Ugarske.

Detaljno je prikazano rodoslovlje obitelji Ernuszt, počevši od njenog rodonačelnika Ivana I., do Gašpara, čijom smrću obitelj pod tim imenom prestaje postojati.

Najistaknutiji član obitelji Ernuszt je svakako Sigismund, pečujski biskup, te mu je zato ovdje posvećeno najviše prostora.

Slijede i brojne popratne ilustracije uz tekst koje se odnose na posjede i utvrde u vlasništvu obitelji i na njeno heraldičko obilježje.

Poglavlja svog diplomskog rada odlučio sam poredati više prostorno nego kronološki. Stoga sam prvo pisao o Ernusztima općenito u Ugarsko - Hrvatskome Kraljevstvu, da bih kasnije više pisao samo o njihovim djelatnostima na prostoru današnje Hrvatske. Prvo sam poglavlje započeo s kratkim pregledom, podrijetlom i usponom do plemićkog statusa roda Ernuszt, da bih drugo posvetio Sigismundu, koji je svojim širokim poljem djelovanja bio najistaknutiji član roda, zbog čega se o njemu zasebno više i pisalo. U trećem sam poglavlju prikazao djelatnosti Ernuszta na prostoru današnje Hrvatske, te u idućem kronološki nastavak događaja na istome prostoru, nakon nestanka obitelji.

Pri pisanju sam uglavnom koristio podatke hrvatskih i mađarskih autora. Podatke mađarskih autora pronašao sam na Internetu, prvenstveno na stranicama *Arcanum* i *Hungaricana*, dok sam podatke hrvatskih autora crpio iz svih dostupnih materijala (Internet, knjižnice, arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti - HAZU, itd.).

Što se tiče mađarskih autora, najviše sam se služio djelom Támasa Fedelesa¹ koji je napisao istraživački rad o samome Sigismundu Ernusztu, te je često koristio djela Andrása Kubinyia² koji je jedini prije njega pisao nešto više o Ernusztima. Još

¹ Tamás Fedeles, *Püspökök, prépostok, kanonokok 5* (Szeged: Középkorász Műhely, 2010.) (dalje: Fedeles, *Püspökök*).

² András Kubinyi, „Egy különös középkori per. Ernuszt Zsigmond püspök meggyilkolása és hagyatéka elsikkasztása“, *História* 22 (2000): 19-21 (dalje: Kubinyi, „Egy különös“) (Na Internet poveznici: <https://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/historia/00-04/ch06.html#id496948>, posjet 25. travnja 2018.).

valja spomenuti Tünde Wehli,³ koja je u 2012. godini nešto više napisala o umjetničkim djelatnostima triju Ernuszta (Ivan, Sigismund, Ivan II.).

Od hrvatskih odnosno domaćih autora, prvi se njima bavio Ivan Bojničić Kninski. Njegov članak o grbovima roda Ernuszt sadrži obiteljsko stablo, kao i neke podatke o cijelome rodu.⁴ O njihovim grbovima kasnije su još pisali Mirko Valentić i Lada Prister.⁵ Ostale radove koji se bave rodom Ernuszta, napisali su Nada Klaić,⁶ Borislav Grgin i Dražen Nemet.⁷ Međutim, oni ne pišu o grbovima (samo je Nemet naveo pretpostavku vezanu za grb Koprivnice), već o njihovim posjedima, prije svega vezano za grad Koprivnicu. Što se tiče Ernusztovih posjeda u Podravini, u novije vrijeme puno toga objavio je i Ranko Pavleš, koji se osim prostorom vezanim za Koprivnicu, bavio i Đurđevcem te Prodavićem (Virjem).⁸

³ Tünde Wehli, „A három Ernuszt“, *Budapesti Könyvszemle* 24 (2012): 142-151. (dalje: Wehli, „A három Ernuszt“).

⁴ Ivan Bojničić-Kninski, „Grb bana Sigismunda Ernusta Čakovačkoga“, *Viestnik arheološkoga društva* 3 (1891): 65-68 (dalje: Bojničić - Kninski, „Grb“).

⁵ Mirko Valentić, *Kameni spomenici Hrvatske* (Zagreb: Povijesni muzej Hrvatske, 1969.) (dalje: Valentić, Kameni spomenici). Lada Prister, „Zrinski i plemićka obitelj Ernuszt“, u: *Povijest obitelji Zrinski*. Ur. Jelena Hekman (Zagreb: Matica hrvatska, 2007.), 255-264 (dalje: Prister, „Zrinski“).

⁶ Nada Klaić, *Koprivnica u srednjem vijeku* (Koprivnica: OOUR Koprivnička tiskara, 1987.) (dalje: N. Klaić, *Koprivnica*).

⁷ Borislav Grgin, „Odnos središnje vlasti i grada Koprivnice za vladavine ugarsko-hrvatskoga kralja Matijaša Korvina (1458. - 1490.)“, *Podravina* 3 (2003): 124-132 (dalje: Grgin, „Odnos“). Dražen Nemet, „Koprivnica i Ernušti“, *Podravina* 13 (2008): 76-83 (dalje: Nemet, „Koprivnica“).

⁸ Ranko Pavleš, *Podravina u srednjem vijeku* (Koprivnica: Meridijani, 2013.) (dalje: Pavleš, *Podravina*).

2. Uspon roda Ernuszt

2.1. Kratki povijesni pregled roda Ernuszt

Kuća Ernuszt (hrv. Ernušt) porijeklom je bila ugarski i slavonski plemićki rod, potekla od bogate židovske obitelji iz Beča odakle je preselila u Budim.⁹ Ernuszt prelaze na katoličanstvo i postupno dostižu vrhunac svoje gospodarske i političke moći u Ugarsko - Hrvatskom Kraljevstvu za vrijeme vladavine kralja Matijaša Korvina i njegovih nasljednika. Istaknuti članovi obitelji nosili su titule banova Slavonije, Hrvatske i Dalmacije te su bili kraljevski komornici i rizničari, biskupi, župani i drugi velikodostojnici u kraljevskoj službi.¹⁰

Na početku vladavine kralja Matijaša Korvina (1458. – 1490.) Ernuszt su bili veletrgovci i bankari u Budimu. Ivan I. Ernuszt postaje kraljev službeni bankar povećavajući postupno svoje bogatstvo unosnim poslovanjem s kraljem. Tijekom njegove bankarske službe zaslužio je mnoge velikaške naslove i stekao brojne posjede, bilo kupovanjem ili hipotekom za novac posuđen kralju. Dana 20. studenog 1473. godine imenovan je banom Slavonije, a istodobno dolazi u posjed Međimurja sa sjedištem u Čakovcu. Stoga se pojavljuje u povijesnim dokumentima kao Ivan Ernuszt de Csáktornya (mađarski - csáktornyai Ernuszt Janos; hrvatski - Ivan Ernuszt Čakovečki).¹¹

Nakon njegove smrti (poslije 3. ožujka 1476. godine) nasljeđuju ga sinovi Ivan II. i Sigismund. Sigismund postaje biskup Pečuha (1473. - 1505.), dok Ivan stoluje u Međimurju i postaje ban Hrvatske i Slavonije (1507. - 1510.) zajedno s Jurjom Kaniškim. U međuvremenu braća povećavaju svoje posjede, posebno Đurđevac i Molve (1477.). Nakon smrti Ivana II. sve obiteljske posjede nasljeđuju njegovi potomci.¹²

⁹ Ur. Ágnes Kenyeres, *Magyar életrajzi lexikon 1000-1990* (Internet poveznica: <http://mek.oszk.hu/00300/00355/html/ABC03609/03906.htm>, posjet 16. svibnja, 2018.).

¹⁰ *A Pallas nagy lexikona* (Internet poveznica: <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-pallas-nagy-lexikona-2/e-e-7C62/ernuszt-8B1D/> i <http://mek.oszk.hu/00000/00060/html/032/pc003296.html#10>, posjet 17. svibnja 2018.).

¹¹ Ibid.

¹² Iván Nagy, *Magyarország családai : czimerekkel és nemzékrendi táblákkal* 4 (Pešta: Kiadja Ráth Mór, 1858.), 74 (dalje: Nagy, *Magyarország*) (Na Internet poveznici: <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Nagyivan-nagy-ivan-magyarorszag-csaladai-1/negyedik-kotet-233E/ernst-vagy-ernusth-csalad-chaktornyai->

Prema genealoškom stablu koje je objavio Ivan Bojničić¹³ (slika 1), Ivan II. Ernuszt preminuo je 1519. godine i imao je samo jednog sina, Franju, koji je kasnije imao dva sina: Ivana III. i Gašpara. Gotovo je isto stablo iznio Ivan Nagy, samo što u tom stablu piše da je Ivan Ernuszt preminuo 1480.¹⁴ Ti podaci nalaze se i u genealoškoj povijesti Karla Wagnera.¹⁵ Međutim, Andras Kubinyi¹⁶ i Nada Klaić¹⁷ navode da je Franjo jedan od sinova Ivana II. Ernuszta, te se čini da je Ivan II. živio i nakon 1519. godine,¹⁸ do 1531.¹⁹ Ako se Wagnerovi podaci uzmu u obzir, proizlazi da je navedeni Ivan II. od 1519. zapravo Ivan III., međutim za Ivana III. Wagner piše da je preminuo 1527., i dalje prije 1531., godine u kojoj se Ivan II. zvaní Hampo²⁰ posljednji put spominje.²¹ Vjerojatnije je da je Ivan II. živio do 1531. godine te da su Franjo, Ivan III. i Gašpar bili njegovi sinovi. Ne znam kolika je vjerojatnost da bi se u jednoj generaciji nekog roda moglo izbjeći ime njegovog osnivatelja.

Franjo je upamćen kao sudionik bitke na Mohačkom polju 1526. godine, gdje je poginuo s brojnim ugarskim i hrvatskim velikašima. Čini se da je iza Franje ostao otac Ivan II. s preostalim sinovima, Ivanom III. (koji umire već godinu dana nakon bitke, izgleda bez potomstva) i Gašparom, a u nekim tekstovima se spominje i Vuk²²/Farkas²³ (najvjerojatnije brat od Gašpara i Ivana III.) do 1536. godine. Gašpar se oženio Anom, kćerkom hrvatskog bana Petra Keglevića.²⁴

Kralj Ferdinand I. Habsburg je opomenuo Vuka i Gašpara 1531. godine jer nisu plaćali desetinu ni ubirali kraljevski porez. Godine 1535. kralj naređuje Vuku da

[2618/?list=eyJmaWx0ZXJzIjogeyJNVSI6IFsiTkZPX0tPTlIfTmFneWl2YW5fMSJdfSwgInF1ZXJ5Ijo-glKvYbnVzenQifQ](https://www.researchgate.net/publication/326187261/figure/fig/1/cover-image.png), posjet 17. svibnja 2018.).

¹³ Bojničić - Kninski, „Grb“, 65-68.

¹⁴ Nagy, *Magyarország*, 75.

¹⁵ Carolus Wagner, *Collectanea Genealogico-Historica*, IHF 2., 1-138. ur. J.-M. Landerer (Posonii, Pestini, et Lipisae: J.-M. Landerer, 1802.) (dalje: Carolus Wagner, *Collectanea Genealogico-Historica*, IHF 2., 24).

¹⁶ Kubinyi, „Egy különös“, 19-21.

¹⁷ N. Klaić, *Koprivnica*, 137.

¹⁸ Jakov Stipišić, Miljenko Krsto Šamšalović; „Isprave u arhivu Jugoslavenske akademije“, *Zbornik Historijskog instituta Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti* 2-5 (1959-1964), 577: 4714 (D-XXVII-37) (dalje: Stipišić, Šamšalović, „Isprave“).

¹⁹ Tatjana Radauš u: *Hrvatski biografski leksikon* 4, ur. Trpimir Macan (Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 1998.), 82 (dalje: Radauš, *HBL*). Isti se podaci nalaze na Internet poveznici: <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=5739>, posjet 17. svibnja 2018.

²⁰ Ivana II. povremeno ću oslovljavati kao *Ivana Hampa*, jer se u ispravama kasnije tako navodi.

²¹ Radauš, *HBL*, 82.

²² Vjekoslav Klaić, *Povijest Hrvata* 5 (Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1985.), 215 (dalje: Klaić, *Povijest Hrvata* 5).

²³ Navodno ga spominje András Kubinyi u istraživačkome radu: "Ernuszt Zsigmond pécsi püspök rejtélyes halála és hagyatékának sorsa: A magyar igazságszolgáltatás nehézségei a középkor végén“, *Századok* 135 (2001): 301–361.

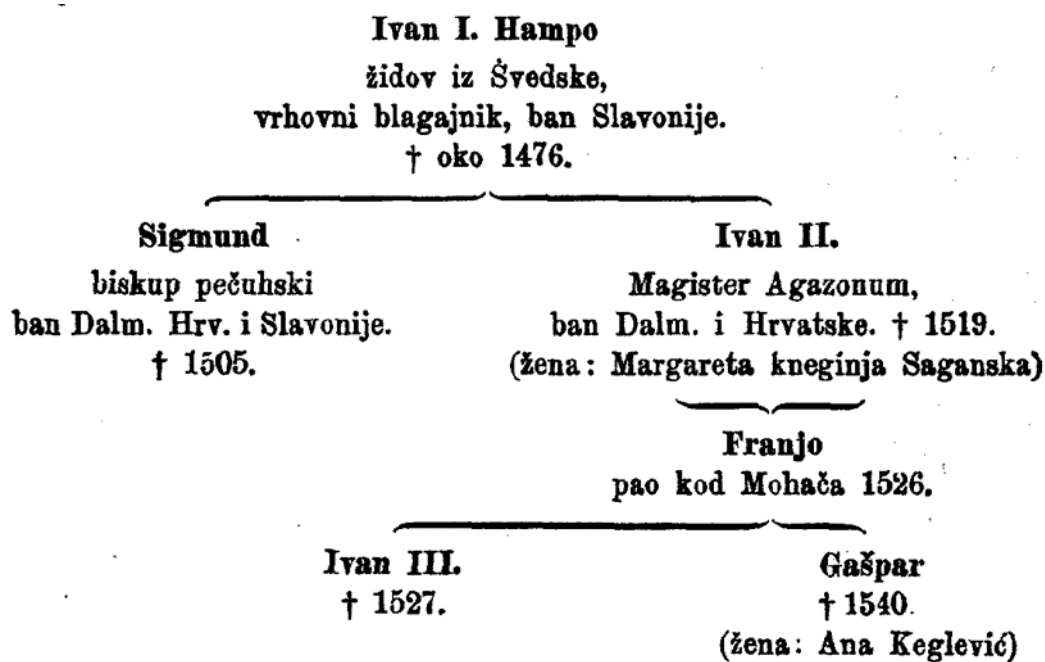
²⁴ Radauš, *HBL*, 80.

prestane s nasiljem prema tridesetničarima te 29. ožujka 1536. traži od njega i Gašpara da se ne protive popisivanju i ubiranju kraljevskog poreza (dica) u Zaladskoj županiji. Nakon tog datuma Vuk se više ne spominje, a 29. prosinca iste godine zagrebački kaptol potvrđuje da je Gašpar platio dužnu desetinu.²⁵

Kako Gašpar, a čini se i Vuk, nisu imali potomstva, Gašparovom smrću 1540. godine izumire obitelj Ernuszt. Gašparova udovica Ana, kći hrvatskog bana Keglevića pokušala je zadržati sve Ernusztove posjede pa čak i oružjem, služeći se očevim banskim postrojbama.²⁶

Odredbom Ferdinanda I. svi su Ernusztovi posjedi u Međimurju dodijeljeni hrvatskom banu Nikoli Zrinskom, a ostali su stavljeni pod kraljevu upravu. Tako su Keglevići primorani silom napustiti te posjede.²⁷

Zrinski su 1554. godine svom obiteljskom grbu dodali inačicu grba obitelji Ernuszt.²⁸

Slika 1: Genealoško stablo roda Ernuszt

²⁵ Ibid.

²⁶ Ibid.

²⁷ Ibid.

²⁸ Ibid.

2.2. Podrijetlo roda Ernuszt

Rod Ernuszt ubraja se u slavonsko, ali i ugarsko plemstvo. Prezime roda Ernuszt ne navodi se uvijek na isti način. Spominju se kao *Ernst*, *Ernust*, *Ernusth*²⁹ (najčešće u ispravama), *Ernest*³⁰ te kao *Ernesth*³¹ i *Ernist*.³² U hrvatskoj se terminologiji često navode kao *Ernušti*. Tako ih nazivaju Vjekoslav Klaić³³ i Josip Bösendorfer³⁴ te Rudolf Horvat,³⁵ Nada Klaić,³⁶ Paškal Cvekan,³⁷ Ranko Pavleš³⁸ i Dražen Nemet.³⁹ U hrvatskome jeziku češća je uporaba naziva *Ernušt*, te je moguće da je na to utjecao kajkavski dijalekt sjeverozapadnog područja Hrvatske (Međimurja i Podravine gdje su Ernuszt imali posjede) ili je to posljedica pogrešne interpretacije mađarskog, no najvjerojatnije se prezime *Ernušt* češće koristi u hrvatskom jeziku radi lakšeg izgovaranja.

Odlučio sam se za naziv Ernuszt jer se kao u mađarskoj historiografiji, ponegdje koristi i u hrvatskoj (*Hrvatski biografski leksikon*, Borislav Grgin,⁴⁰ Lada Prister⁴¹), i zato što smatram da je ispravnije naveden, budući da bi se tako trebao čitati na latinskome jeziku (iz isprava *Ernust*).

U hrvatskoj historiografiji često se spominje da Ivan Ernuszt potječe iz Švedske. Ivan Bojničić prvi spominje taj podatak: „Po suglasnom pripovijedanju istodobnih historičara (obitelj Ernust) bila je židovskog porijekla. *Ivan I.* Ernst ili Ernust sa prišvarkom Hampo, Židov iz Švedske, dao se za doba kralja Matije Korvina pokrstiti.⁴²“ Na drugome mjestu Bojničić tvrdi *Johann Hampo oder Ernust, ein Jude*

²⁹ Ibid., 79.

³⁰ Vjekoslav Klaić, *Povijest Hrvata 4* (Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1974.), 118 (dalje: Klaić, *Povijest Hrvata 4*). Stipišić, Šamšalović, „Isprave“, 615: 2768 (Privil. 36).

³¹ Stipišić, Šamšalović; „Isprave“, 620: 2841 (D-X-76).

³² Ibid., 616: 2788 (D-XV-76).

³³ Klaić, *Povijest Hrvata 4*, 118.

³⁴ Josip Bösendorfer, *Crtice iz slavonske povijesti* (Osijek: Tiskom knjigo i kamenotiskare Julija Pfeiffera, 1910.), 157.

³⁵ Rudolf Horvat, *Povijest Međimurja* (Zagreb: Prosvjetno - poviestno društvo Hrvatski Rodoljub, 1944.), 56 (dalje: Horvat, *Povijest Međimurja*).

³⁶ N. Klaić, *Koprivnica*, 129.

³⁷ Paškal Cvekan, *Đurđevac kakav nije poznat* (Đurđevac: Skupština općine Đurđevac, 1991.), 42 (dalje: Cvekan, *Đurđevac*).

³⁸ Ranko Pavleš, *Podravina u srednjem vijeku* (Koprivnica: Meridijani, 2013.), 75 (dalje: Pavleš, *Podravina*).

³⁹ Nemet, „Koprivnica“, 76-83.

⁴⁰ Grgin, „Odnos“, 124-132.

⁴¹ Prister, „Zrinski“, 255-264.

⁴² Bojničić-Kninski, „Grb“, 65-68.

aus Schweden.⁴³ Taj podatak ponovo iznosi Vjekoslav Klaić: „Porodica Ernušt bila je porijeklom iz Švedske i židovske vjere“⁴⁴ te Rudolf Horvat: „Ernušt biaše porijeklom Židov iz Švedske“⁴⁵ da bi od njega isti podatak preuzeo Paškal Cvekan.⁴⁶ Nadalje isti podatak spominju Vladimir Kalšan⁴⁷ i Lada Prister: „Kao pokršteni Židov iz Švedske, Ivan je u doba vladavine kralja Matije Korvina dobio plemstvo te stekao silno bogatstvo i ugled u Ugarskoj“⁴⁸. Ona je taj podatak preuzela od Cvekana. Neki autori taj podatak navode kao jednu od dviju opcija. Borislav Grgin i Dražen Nemet spominju da su Ernuszi podrijetlom iz Švedske ili Austrije.⁴⁹ Grgin taj podatak crpi iz *Hrvatskog biografskog leksikona (HBL)* dok za Nemeta ne mogu sa sigurnošću utvrditi jer nije naveo citat, vjerojatno je također preuzeo iz *HBL*-a. Što se tiče mađarske historiografije, podatak da su Ernuszi iz Švedske spominje samo Ivan Nagy.⁵⁰ On navodi da je taj podatak izvorno preuzeo Karl Wagner od Nikole/Miklosa Istvanffyja. Tvrdnja da su Ernuszi švedskog podrijetla zvuči nevjerojatno jer je poznato da niti jedan Židov nije boravio u Švedskoj prije druge polovice 16. stoljeća.⁵¹ Istvanffy ne spominje Švedsku, već *Sueviu*⁵² (*Suecia* je latinski naziv za Švedsku⁵³), što je inače latinski naziv za pokrajinu Švapsku u Njemačkoj. Moguće je da Istvanffy misli na antičke Sveve, što se i nadalje odnosi na njemačke zemlje.⁵⁴ Nikola Istvanffy je poput ostalih humanističkih pisaca iz 16. stoljeća, volio oponašati antiku opisujući događaje iz razdoblja vladavine kralja Matijaša Korvina, te je tako primjerice za prostor Ugarskog Kraljevstva koristio kao sinonim antički naziv

⁴³ Ivan Bojničić, *Der Adel von Kroatien und Slavonien* (Nürnberg: Verlag von Bauer und Raspe, 1899.), 45 (dalje: Bojničić, *Der Adel*).

⁴⁴ Vjekoslav Klaić, „Topografske sitnice“, *Viestnik arkeologičkoga društva* 1 (1907): 185-193 (dalje: Klaić, „Topografske sitnice“).

⁴⁵ Horvat, *Povijest Međimurja*, 57.

⁴⁶ Cvekan, *Durđevac*, 32.

⁴⁷ Vladimir Kalšan, *Međimurska Povijest* (Čakovec: 1000 primjeraka, 2006), 48 (dalje: Kalšan, *Međimurska Povijest*).

⁴⁸ Prister, „Zrinski“, 255-264.

⁴⁹ Grgin, „Odnos“: 124-132. Nemet, „Koprivnica“: 76-83.

⁵⁰ Nagy, *Magyarország*, 74.

⁵¹ Osnovni podaci vezani za kronologiju doseljavanja Židova u Švedskoj, mogu se pronaći na Internet stranici Židovskog središnjeg vijeća u Švedskoj *Judiska centralrådet i Sverige*:

<http://www.judiskacentralradet.se> i na Internet poveznici: http://www.sst.a.se/download/18.3d3be87146f5c25c45311bf/1404388025015/Andra_tryckningen_sam_fundsbroschyr_inlaga_version12+febr+58.pdf, posjet 14. siječnja 2018.

⁵² Nicolaus Istvanffy, *Historia Regni Hungariae*, POGMCR 34., 1-524. ur. I.-T. Trattner (Viennae, Pragae et Tergesti: I.-T. Trattner, 1758.) (dalje: Nicolaus Istvanffy, *Historia Regni Hungariae*, POGMCR 34, 7).

⁵³ Internet poveznica: <https://www.wordhippo.com/what-is/the/latin-word-for-72ddd2b619af6d6a73febf80f7fcad22495498cd.html>, posjet 24. veljače 2018.

⁵⁴ Pojam *njemačke zemlje* koristim za cijelo njemačko govorno područje u srednjem vijeku (uključujući i Austriju).

Pannonia.⁵⁵ Često je spominjao *Sueve* kao neprijatelje kralja Matijaša Korvina, opisujući događaje Matijaševa sukoba s njemačkim carem Fridrikom III. Habsburgom. Očito je, da je taj naziv koristio kao sinonim za Fridrikove (Habsburške) podanike, što bi se u arhaičnome hrvatskom govoru moglo prevesti kao „Švabe“.

Karl Wagner doista citira Istvanffyja, ali bez interpretacija naziva.⁵⁶ Ne znam što je pod tim pojmom Wagner mislio. Joseph Koller zato spominje još jedan zanimljiv sinonim *Ernst autem ipsum est vocabulum Theutonicum Ernst*.⁵⁷ *Teutonia* je sinonim za njemačke zemlje, a može biti i samo za sjevernonjemačke. Koller jasno objašnjava za koji se govorni prostor koristio nadimak *Ernst* (njemački), za koji *Ernst* (mađarski), te spominje *Ernestus* kao latinsku inačicu.⁵⁸

Jedini je mogući argument za švedsko podrijetlo nadimak *Hampo*, kojim su kasnije oslovljavali Ivana II. Eruszta. Najveće je pitanje što je taj nadimak uistinu značio. Prema statističkim podacima s Internet stranice *Nordic Names*⁵⁹ proizlazi da se ime *Hampo*, iako u veoma malom postotku, koristi samo u Švedskoj, no prema podacima s druge Internet stranice *Surname Database*⁶⁰ *Hampo* je kratica za Hamprecht, stoga može biti ujedno i njemačko srednje ime. Potonju informaciju potvrđuje i podatak s Internet stranice *Forebears*,⁶¹ po kojem se ime *Hampo/Hampe* najviše koristi u Njemačkoj. Wagner iznosi Thurmschwambovu tvrdnju da je *Hampo* sinonim za *Hansel*,⁶² te Engel tvrdi da je to bio pojam za pobožnog/poniznog (*ein Frumer/ein frommer*) i jednostavnog čovjeka (*einfältiger Man*⁶³). Pojednostavljeno rečeno, ime *Hansel* u hrvatskom jeziku glasi *Ivica*, što dolazi od umanjene imena *Ivan*, stoga je moguće da se umanjena koristila za osobu koja je bila obilježena nesposobnošću i nepouzdanošću (*Hansel* = nesposoban, nepouzdan)⁶⁴ ili se jednostavno koristila za osobe neplemičkog podrijetla. Prema Istvanffyju, Ugri su

⁵⁵ Nicolaus Istvanffy, *Historia Regni Hungariae*, POGMCR 34, 37.

⁵⁶ Carolus Wagner, *Collectanea Genealogico-Historica*, IHF 2., 1-138. ur. J.-M. Landerer (Posonii, Pestini, et Lipisae: J.-M. Landerer, 1802.) (dalje: Carolus Wagner, *Collectanea Genealogico-Historica*, IHF 2., 21).

⁵⁷ Josephus Koller, *Historia Episcopatus*, QT 4., 1-531. ur. J.-M. Landerer (Posonii: J.-M. Landerer, 1796.) (dalje: Josephus Koller, *Historia Episcopatus*, QT 4., 364).

⁵⁸ Ibid.

⁵⁹ Internet poveznica: <https://www.nordicnames.de/wiki/Hampo>, posjet 24. veljače 2018.

⁶⁰ Internet poveznica: <http://www.surnamedb.com/Surname/Amps>, posjet 24. veljače 2018.

⁶¹ Internet poveznica: <http://forebears.io/de/surnames/hampe>, posjet 24. veljače 2018.

⁶² Carolus Wagner, *Collectanea Genealogico-Historica*, IHF 2., 22.

⁶³ Johann Christian Engel, *Geschichte Des Ungarisches Reichs*, SN 1., 1-210. ur. J.-J. Gebauer (Halle: J.-J. Gebauer, 1797.) (dalje: Johann Christian Engel, *Geschichte Des Ungarisches Reichs*, SN 1., 195).

⁶⁴ Radauš, *HBL*, 81.

nadimkom *Hampo* oslovljavali Ernuszte,⁶⁵ da bi preko njih taj nadimak preuzeli i Hrvati.⁶⁶ Zanimljivo je da je mjesto Hampovica (nalazi se u Koprivničko - križevačkoj županiji, jugozapadno od Đurđevca – na udaljenosti od oko 10 km) dobilo ime po tom nadimku,⁶⁷ jer je Hampovica nekoć bila dio Ernusztovih posjeda. Ako nadimak *Hampo* uistinu potječe iz prostora Skandinavije odnosno Švedske, to ne isključuje mogućnost da se proširio u sjevernonjemačkim zemljama koje su bile bliske Skandinaviji, te kasnije u južnim zemljama (nisu li se inače trgovci često selili?). Joseph Koller je također citirajući Istvanffyja spomenuo da su u ugarskoj (mađarskoj) javnosti Ivana Ernuszta nazivali *Hampo – Ab Hungaris vulgo Hamponem apellatum ferunt*,⁶⁸ što uključuje mogućnost da je *Hampo* također mogla biti mađarska govorna inačica za *Hansel*, međutim za to nema nikakvih konkretnih dokaza.

Sve ove informacije vezane za podrijetlo roda Ernuszta naveo sam kako bih upozorio da je moglo doći do pogrešnog tumačenja u hrvatskoj historiografiji. Navedene informacije nipošto ne isključuju tumačenje mađarskih autora da je Ivan Ernusztović Židov iz Beča.⁶⁹ Treba uzeti u obzir da je i Beč, odnosno Austrija, nekoć bio dio južnih njemačkih zemalja.

2.3. Ivan Ernuszto: od budimskog trgovca do slavonskog bana

Ivan Ernuszto bio je bečki trgovac, prvi put se spominje kao budimski burger između 1457. i 1458. godine, što znači da se tada preselio iz Beča u Budim.⁷⁰ Ne zna se točna godina njegova rođenja. U Budimu se pokrstio te oženio za Katarinu, koja mu je rodila Sigismunda – budućeg biskupa Pečuha i Ivana II. – budućeg bana Slavonije, Dalmacije i Hrvatske. Ivan se svojim uspješnim trgovačkim pothvatima približio kralju Matijašu Korvinu te ga je nagovorio da postavi novog prefekta na čelo

⁶⁵ Nicolaus Istvanffy, *Historia Regni Hungariae*, POGMCR 34, 7.

⁶⁶ Klaić, „Topografske sitnice“, 185-193.

⁶⁷ Ibid., 185-193.

⁶⁸ Joseph Koller, *Historia Episcopatus*, QT 4., 363.

⁶⁹ Pal Engel, *The Realm of St Stephen: a history of medieval Hungary, 895-1526*, prev. Tamás Pálosfalvi (London; New York: I.B. Tauris, 2001.), 310 (dalje: Pal Engel, *The Realm*). András Kubinyi, „A kincstári személyzet a XV. század második felében“, u: *Tanulmányok Budapest multjából XII*, ur. László Pesta (Budimpešta: Akadémiai Kiadó, 1957.), 25-49 (dalje: Kubinyi, „A kincstári“). Iste podatak nalazi se na Internet poveznici: <http://lexikon.katolikus.hu/E/Ernst.html>, posjet 24. veljače 2018.

⁷⁰ Fedeles, *Püspökök*, 105.

židovske zajednice. Za prefekta je bio izabran član iz obitelji Mendel, koja je bila u rodu s Ernuszima.⁷¹ Tünde Wehli navodi dvije mogućnosti Ernuszovog preuzimanja kršćanskog imena Ivan. Prema prvoj mogućnosti, židovsko mu je originalno ime glasilo Johanan (od hebrejskog – „Jahve je milostiv“), što je fonetski blisko imenu Ivan, dok je prema drugoj ime Ivan preuzeo po sv. Ivanu Krstitelju kako bi simbolično označio svoje krštenje.⁷²

Ivan Ernuszt se uzdigao vlastitim zaslugama, tako što je vodio važne financijske poslove u ulozi kraljevog rizničara. Za uspon Ivana od običnog građanina Budima do plemića, zaslužan je kralj Matijaš. No, koliko se zahvaljujući njemu Ivan uspio uzdići u društvu, toliko se zahvaljujući potonjem Matijaš uspio proslaviti svojom „nepobjedivom“ crnom četom.⁷³ Povećani prihodi krune mogli su Matijašu poslužiti kao osnovica za stvaranje plaćeničke vojske, efikasne u ratu i odane isključivo kralju.⁷⁴ Matijaš se oslanjao na *žigmundsku* i *anžuvinsku* taktiku osvježavanja aristokratskih redova s *novi homines*.⁷⁵ Stoga je preferirao u svojoj blizini zadržati ljude koje je sam postavio, kako bi više ovisili o njegovoj volji. Godine 1467. Matijaš postavlja Ivana za poreznog upravitelja (*administrator vectigalis*)⁷⁶ te ga iste godine imenuje glavnim kraljevskim rizničarom.⁷⁷

Porezna reforma iz 1467. godine bila je prvi veliki korak prema promjenama u društvenim odnosima. Do tada su se u Ugarskoj i Hrvatskoj plaćali izravni i neizravni porezi. Izravni porez bio je dobit kraljevske komore (*lucrum camerae regiae*). Svaka kućna vrata kroz koja su mogla proći natovarena kola, plaćala su godišnje 20 dinara. Izravni porez u Slavoniji zvao se marturina ili kunovina (*proventus mardurinales*). Neizravni porez bio je u Ugarskoj i srednjovjekovnoj Slavoniji najčešće tridesetina (*tricesima*), koja se plaćala na robu uvezenu iz inozemstva. Problem je bio u tome da su putem raznih povlastica mnogi podanici u međuvremenu oslobođeni navedenih davanja. Da bi uveo red u porezni sustav, kralj je na saboru u Budimu 1467. godine ukinuo sva dotadašnja davanja i povlastice. Kao zamjene za dobit kraljevske komore i

⁷¹ Ibid.

⁷² Wehli, „A három Ernuszt“, 142-151.

⁷³ Klaić, *Povijest Hrvata* 4, 188.

⁷⁴ Borislav Grgin, *Počeci rasapa: Kralj Matijaš Korvin i srednjovjekovna Hrvatska* (Zagreb: Ibis grafika, 2002.), 31 (dalje: Grgin, *Počeci rasapa*).

⁷⁵ Laszlo Kontler, *Povijest Mađarske: Tisuću godina u Srednjoj Europi*, prev. Draženka Kešić i Silvije Devald (Zagreb: Srednja Europa, 2007.), 126-127. (dalje: Kontler, *Povijest*).

⁷⁶ Ur. Jozsef Teleki, *Hunyadiak kora Magyarországon* (Pešta: Emich Gusztav Konyvnyomdaja, 1855.) (dalje: Teleki, *Hunyadiak*), 264.

⁷⁷ Fedeles, *Püspökök*, 105.

tridesetinu, uvedeni su *tributum fisci regalis* i *vectigal coronae*.⁷⁸ Prihodima je ovlašteno upravljao Ivan Ernuszt.⁷⁹ Određeni su posebni kraljevski činovnici koji su bili izravno podređeni Matijašu sa zadaćom striktnog ubiranja novih poreza, od kojih više nitko nije bio oslobođen. Tada su oporezovane neke povlaštene etničke grupe (npr. Kumani, Jazigi i Ruteni). Svoje povlastice izgubili su predijalci i *iobagiones castris* u hrvatsko - slavonskom graničnom području, te su otada bili prisiljeni plaćati porez. Prekinuto je i s praksom oslobađanja ugarskog plemstva od plaćanja poreza. Sada su ga svi koji su posjedovali više od jednog selišta bili dužni plaćati. Time su se znatno povećali državni prihodi. Kralj je poduzeo i neke druge mjere s istim ciljem. Prihod od eksploatacije soli iz kraljevskih rudnika dostigao je iznos od 100 000 dukata godišnje. Reforma iz 1467. godine bila je osnovica Matijaševa pohoda na Češku.⁸⁰ Proces porezne reforme trajao je do 1472. godine. Uz kraljevskog (glavnog) rizničara, uvedene su dužnosti: vicerizničara (*vicethesaurarius*), tajnika, notara/javnih bilježnika, glavnog platitelja (*distributor pecuniarum regiae maiestatis*) i računovođa.⁸¹

Prije 1467. Ivan Ernuszt je radio kao tridesetničar u Požunu/Bratislavi baveći se trgovinom, novčarskim i transakcijskim poslovima, te je tako davao i financijske usluge Matijašu Korvinu 1462. i otada se naziva građaninom Budima – *civis civitatis Budensis*.⁸² Ivan je pozajmio Matijašu 6000 forinti za učvršćenje krajiških granica Kraljevstva.⁸³ Godine 1466. on zajedno s Ivanom Tuzom kupuje dva zvolenska rudnika⁸⁴ (Banská Bystrica u današnjoj Slovačkoj). Kao nagradu za posuđenih 6000 zlatnih forinti, 1469. Matijaš Ivanu ustupa sve prihode zvolenskih rudnika.⁸⁵

Godine 1470. Matijaš Korvin nagrađuje Ivana Ernuszta za njegove zasluge, imenujući ga zvolenskim županom (Zvolenska županija u Slovačkoj) te mu dodjeljuje dvorce s posjedima u Sklabini (Turočka županija u Slovačkoj), Lipsitu (Liptovskom u Zvolenskoj županiji) i Čakovcu (Zaladska županija – prostor današnje Mađarske i

⁷⁸ Grgin, *Počeci rasapa*, 29.

⁷⁹ Kontler, *Povijest*, 128.

⁸⁰ Grgin, *Počeci rasapa*, 29.

⁸¹ Kubinyi, „A kincstári“: 25-49.

⁸² Teleki, *Hunyadiak*, 29.

⁸³ *A Pallas nagy lexikona* (Internet poveznica: <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-pallas-nagy-lexikona-2/e-e-7C62/ernuszt-8B1D/>, posjet 17. svibnja 2018.). Bojničić-Kninski, „Grb“: 65-68.

⁸⁴ Fedeles, *Püspökök*, 116.

⁸⁵ Radauš, *HBL*, 81.

Hrvatske)⁸⁶ (slika 2). Ivan kao zvolenski župan prodaje bivšem slavonskom banu Ivanu Thuzu od Laka, polovicu stečenih prihoda iz zvolenskih rudnika za 2000 forinti⁸⁷ te polovicu prihoda s nekih sela iz peštanske županije za 1400.⁸⁸ Kako bi poboljšao kvalitetu prometa trgovinom, Ivan 1471. godine daje izgraditi most kod Požuna (Bratislave).⁸⁹

Posjedovanje rudnika moglo je značiti veliku prevagu u društvu. Rudarenje je zbog izrade metala (zlata, srebra i bakra) utjecalo na sve slojeve srednjovjekovnog društva – od vladara do običnog sluga.⁹⁰ Što se tiče istraživanja ruda, rudar je imao slobodu istraživanja bez ograničenja na privatnim posjedima. Kada bi iskopao rudnik, rudar bi od kralja dobio pravo na određeni prihod od njega, dok je ostale prihode sebi zadržavao sam kralj.⁹¹ To je bila uobičajena praksa srednjovjekovnih europskih vladara, pa tako i kralja Matijaša (koji je u međuvremenu te prihode darovao Ivanu Ernusztu zbog njegovih zasluga). Tamo gdje je rudarstvo bilo razvijeno, osnovale su se rudarske zajednice koje su zasebnim zakonima u potpunosti bile izdvojene od zemljoposjedničkih.⁹² Za područje od srednje Europe do Balkana bila je karakteristična kolonizacija,⁹³ naročito u Ugarskoj gdje su se smjeli doseljavati radnici iz svih krajeva. Rudarska zajednica je bila autonomna jedinica u državi (nešto slično slobodnim kraljevskim gradovima). Ako bi rudari doprinosili bogatstvu vladara i njegova kraljevstva, bili bi izuzeti od plaćanja poreza. Njihova prava štitili su njihovi zastupnici (*jurati*). Rudare je pratilo rimokatoličko svećenstvo te su bili obvezni poštivati njihov autoritet.⁹⁴

⁸⁶ Nagy, *Magyarország*, 74. *A Pallas nagy lexikona* (Internet poveznica: <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-pallas-nagy-lexikona-2/e-e-7C62/ernuszt-8B1D/>), posjet 17. svibnja 2018.

⁸⁷ N. Klaić, *Koprivnica*, 130. Radauš, *HBL*, 81. Stipišić, Šamšalović; „Isprave“, 610: 2692 (D-XV-29).

⁸⁸ Stipišić; Šamšalović, „Isprave“, 610: 2693 (D-XV-30).

⁸⁹ Internet poveznica: <http://hirmagazin.sulinet.hu/hu/pedagogia/corvina-es-kozlekedes>, posjet 17. svibnja 2018.

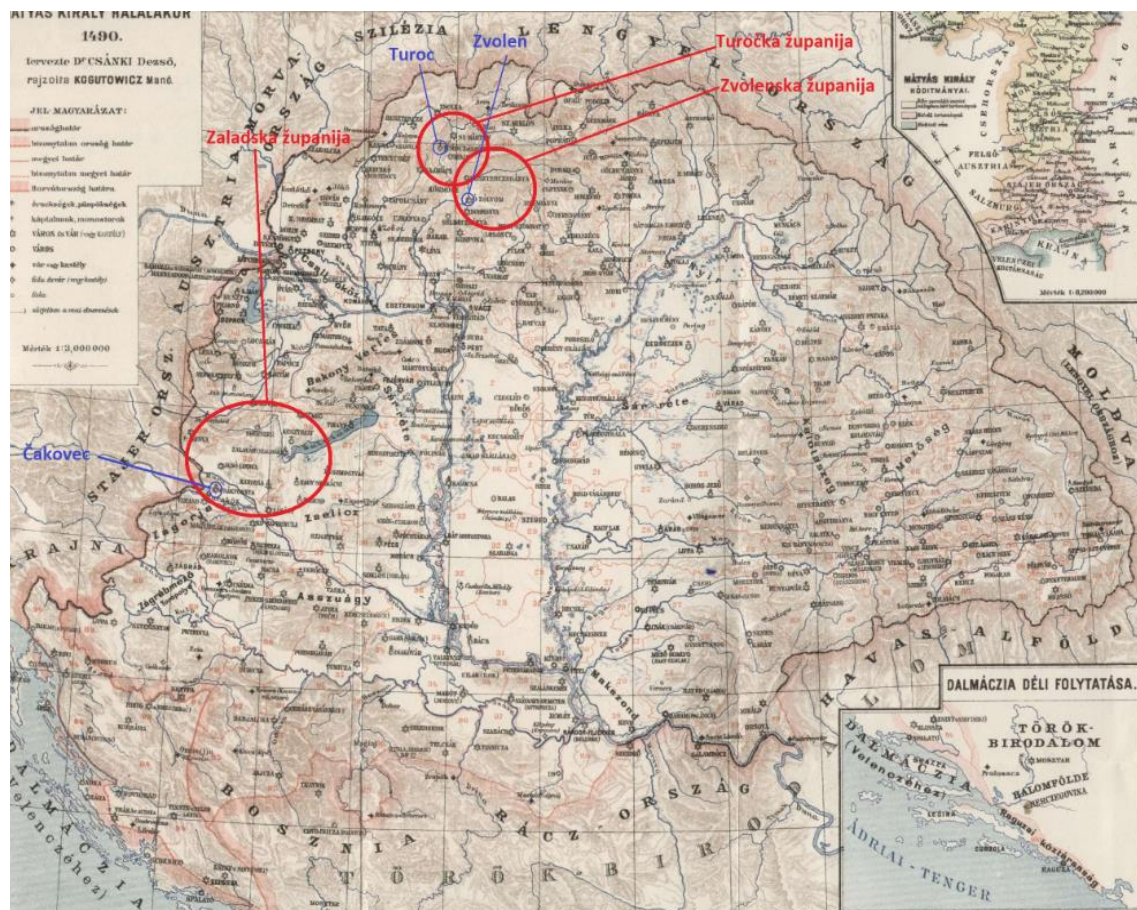
⁹⁰ John Ulric Nef, „Mining and Metallurgy in Medieval Civilisation“, u: *The Cambridge Economic History of Europe, vol. 2: Trade and Industry in the Middle Ages*, ur. Michael Moissej Postan i Edward Miller (Cambridge: Cambridge University Press, 1987.), 693-761., 706.

⁹¹ *Ibid.*, 693-761, 713.

⁹² *Ibid.*

⁹³ *Ibid.*

⁹⁴ *Ibid.*, 693-761, 715.

Slika 2: Prikaz triju županija s posjedima Ivana Ernuszta na karti Ugarsko - Hrvatskog Kraljevstva 1490. godine

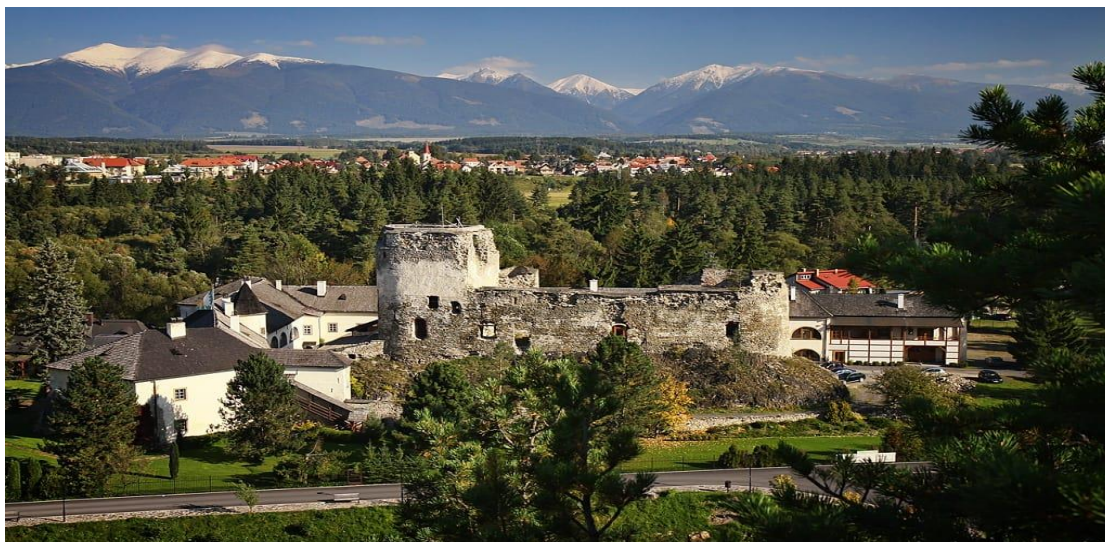
Ivan Ernuszt nije bio jedini pokršteni Židov u Ugarsko - Hrvatskom Kraljevstvu koji je dosegnuo visoku poziciju. Godine 1525. do visoke pozicije, to jest na mjesto kraljevog podblagajnika dogurat će Emerik Szerencses, također pokršteni Židov.⁹⁵

Promjena Matijaševe vanjskopolitičke orijentacije zbivala se istovremeno s uzdizanjem novih miljenika.⁹⁶ Matijaševo je preusmjeravanje interesa s borbe protiv osmanskog sultana na borbu protiv njemačkog cara i češkog kralja, bilo glavni razlog velikog uspona Ivana Ernuszta (čije su usluge zbog plaćanja vojske Matijašu bile krajnje potrebne), no to ne znači da sve učestaliji ratovi s Osmanlijama nisu kasnije pružali nove prilike za uspon drugim pripadnicima iz nižih društvenih slojeva, poput trgovaca i stočara. Tako će se u drugoj polovici 16. stoljeća, zahvaljujući svojim vezama, od običnog alföldskog stočara do baruna (1593.) uzdignuti predak Emerika

⁹⁵ Klaić, *Povijest Hrvata* 4, 369.

⁹⁶ Grgin, *Počeci rasapa*, 59.

Thökölya⁹⁷ (princa Transilvanije), te trgovac János Trombitás iz Nagymarosa koji se naučio i špijunirati.⁹⁸

Slika 3: Dvorac u Lipcsitu (Liptovskyy u Slovačkoj)

Zbog neuredna poslovanja, Matijaš Korvin 1472. godine oduzima Ivanu Ernusztu zvolenske rudnike.⁹⁹ No, time Ivan nije izgubio naklonost kralja koji ga 1473. godine imenuje doživotnim banom Slavonije,¹⁰⁰ smijenivši Nikolu Iločkog i Damjana Horvata s te časti.¹⁰¹ Iste je godine dobio titulu župana Turočke županije,¹⁰² da bi iduće godine dobio titulu velikog župana Požeške¹⁰³ i Križevačke županije, te također i župana Zaladske županije.¹⁰⁴ Ivan je i dalje zadržao čast rizničara,¹⁰⁵ pa se stoga 1474. godine i nadalje naziva banom Slavonije i kraljevim rizničarom *Thesaurarius*.¹⁰⁶

⁹⁷ Géza Pálffy, *Povijest Mađarske - Ugarska na granici dvaju imperija (1526.-1711.)*, prev. Jelena Knežević (Zagreb: Meridijani, 2010.), 96.

⁹⁸ Ibid., 96- 97.

⁹⁹ Radauš, *HBL*, 81.

¹⁰⁰ Stipišić; Šamšalović, „Isprave“, 615: 2768 (Privil. 36). Ivan Bojničić-Kninski, „Škrinja privilegija kraljevine“, *Vjestnik Kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog zemaljskog arkiva* 1 (1899): 209-230.

¹⁰¹ N. Klaić, *Koprivnica*, 130.

¹⁰² Radauš, *HBL*, 81.

¹⁰³ Josip Bösendorfer, *Crtice iz slavonske povijesti*, Osijek 1910., 157.

¹⁰⁴ Radauš, *HBL*, 81.

¹⁰⁵ N. Klaić, *Koprivnica*, 130.

¹⁰⁶ Isprava iz riznice Mađarskog komorskog arhiva (Internet poveznica: <https://archives.hungaricana.hu/hu/charters/202774/?list=eyJxdWVyeSI6ICJFcm51c3RoIn0>), posjet 14. siječnja 2018.

Koliko je Ivan Eruszt bio važan kralju Matijašu Korvinu, potvrđuje titula kraljevog kuma *regis compater*¹⁰⁷ koju je dobio 1470. godine, te činjenica da je 1475. boravio na dvoru napuljskog kralja Ferdinanda kao njegov pouzdanik¹⁰⁸ - tijekom sklapanja ženidbenog ugovora između Matijaša Korvina i Ferdinandove kćeri Beatrice.

Wehli opisuje Ivana Erusztu kao vrlo religiozna čovjeka koji je 1471. godine dao izraditi oltar u crkvi Presvetog Trojstva (slika 4) u Mošovcima (Turočka županija).¹⁰⁹ Također je 1476. godine u Budimu dao izraditi pobočnu kapelu u krunidbenoj crkvi Velike Gospe, koja je bila posvećena uskrsnuću Djevice Marije. Preminuo je krajem iste godine.¹¹⁰ Međutim, moguće je da je Ivanova djelatnost isticanja kršćanske simbolike bila samo dio političke i umjetničke strategije stjecanja moći, kao što su i u kasnoj antici mnogi poganski patriciji krštenjem postali „pobožni kršćani“, kako bi zadržali ili povećali svoju moć.

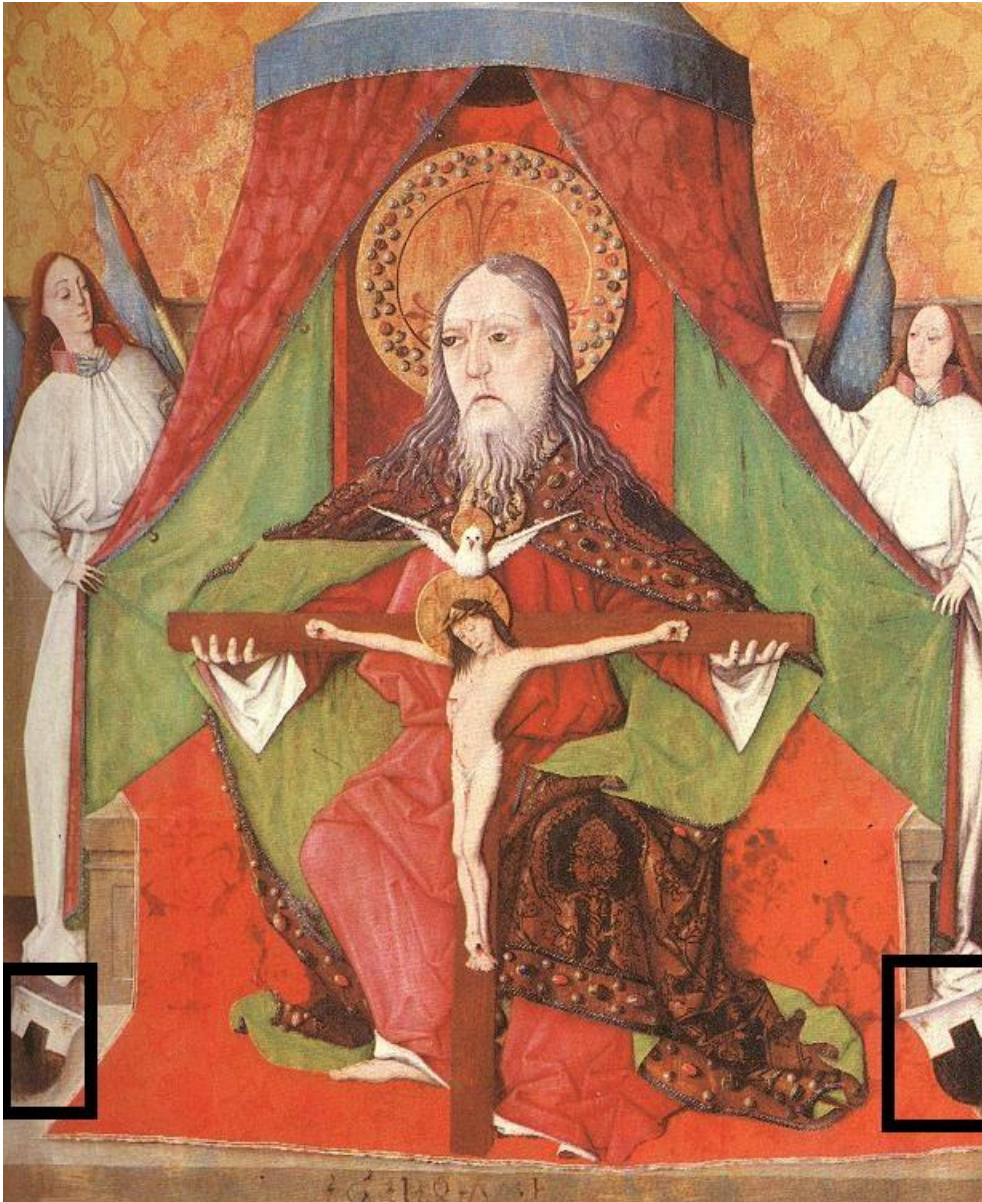
Ivan Eruszt se primarno orijentirao prema gospodarskoj strategiji stjecanja moći, vještim financijskim poslovanjem stekao je plemićki status te brojne posjede i titule, što ga je učinilo jednim od moćnika. Svojim titulama kraljevskog rizničara i slavenskog bana ujedno je i razvio političku strategiju kako bi proširio svoj utjecaj u Kraljevstvu. Što se tiče umjetničke strategije, nju je, kako je navedeno u prijašnjem odlomku, razvio vrlo skromno.

¹⁰⁷ Stipišić, Šamšalović; „Isprave“, 610: 2697 (D-XV-35) i 2700 (D-XV-35).

¹⁰⁸ Klaić, *Povijest Hrvata* 4, 124.

¹⁰⁹ Wehli, „A három Eruszt“, 142-151.

¹¹⁰ Ibid. László Zolnay, „Les chapelles Saint Ladislas et Saint Michelle de Budavar“, ur. Sándor Tarjanyi, *Budapest regisegei: a Budapesti torteneti muzeum evkonyve XXI* (Budimpešta: Kepzomuveszeti alap kiadovallalata, 1964.), 388.

Slika 4: Oltar u crkvi Presvetog Trojstva u Mošovcama (Slovačka – na lijevom i desnom uglu označeni su grbovi roda Ernuszt)

3. Sigismund (Žigmund) Ernszt

3.1. Djelatnosti Sigismunda Ernszta

Sigismund (Žigmund) je najistaknutija ličnost roda Ernszta u Ugarsko - Hrvatskom kraljevstvu. Obnašao je funkciju pečujskog biskupa, bana Hrvatske, Dalmacije i Slavonije te administrativne dužnosti u austrijskom vojvodstvu, koje je kralj Matijaš Korvin zauzeo 1486. godine. Zaslužan je za utvrđivanje gradova Pečuha i Đurđevca. Uz njegove nesumnjive zasluge, treba spomenuti i sumnjive financijske transakcije koje su često bile na rubu zakonitosti. Optuživan je za mnoga zaduživanja i prijevare počinjene od strane članova svoje obitelji, prvenstveno brata Ivana II. Međutim, Sigismund sigurno nije bio jedini biskup sklon prijevarama, na primjer poznatiji rimski biskup Giuliano della Rovere (kasnije papa Julije II.) je također bio poznat po tome.¹¹¹ Sigismund predstavlja kombinaciju vjerske, trgovačke, političke i umjetničke djelatnosti u jednoj osobi. Zanimljivo je kako je ova kombinacija bila nezamisliva prije kraja 13. stoljeća, budući da se prije toga u kršćanskom svjetonazoru smatralo da je materijalno i duhovno bilo nespojivo. Novčarsko poslovanje značilo je direktan ulazak u pakao. Krajem 14. stoljeća uveden je nauk o postojanju čistilišta, u kojem grešnik može okajati svoje grijehе, stoga je otada bilo sasvim tolerantno baviti se novčarskim djelatnostima i trgovinom.¹¹²

Razdoblje vladavine kralja Matijaša Korvina predstavljalo je samo izuzetak od započetog procesa slabljenja Ugarsko - Hrvatskog Kraljevstva. Još od dekreta kralja Alberta V. Habsburga iz 1439. godine, koji je označio važnu prekretnicu u odnosu Ugarsko - Hrvatskog vladara i plemstva,¹¹³ započinje proces slabljenja kraljevske vlasti. Treba uzeti u obzir činjenicu da je Matijaševa smrt ubrzala rasap Ugarsko - Hrvatskog Kraljevstva, dobrim dijelom i zbog borbi za prijestolje i vladavine nesposobnog kralja Vladislava II. Jagelovića. Za čitavo vrijeme vladavine kralja Vladislava, velikaši su njime vješto manipulirali te se jedan od njih (Stjepan Zapolja) čak želio domoći prijestolja. Vladavina kralja Vladislava II. možda je predstavljala

¹¹¹ August Franzen, *Pregled povijesti Crkve*, prev. Josip Ritig (Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1996.), 203.

¹¹² Jacques Le Goff, *The Birth of Europe*, prev. Janet Lloyd (Pondicherry: Blackwell Publishing, 2007.), 118.

¹¹³ Neven Budak, Mario Strecha, Željko Krušeč; *Habsburzi i Hrvati* (Zagreb: Srednja Europa, 2003.), 17 (dalje: Budak, *Habsburzi*).

prosperitetno razdoblje za privatne interese velikaša, no nipošto i za budućnost Kraljevstva.

U srednjem vijeku bila je uobičajena praksa da je kralj mogao sam imenovati biskupe (investitura). Ovaj je sukob papinskih i kraljevskih ovlasti riješen 1122. godine Wormskim konkordatom. Međutim i nakon tog konkordata bilo je i njegovog povremenog kršenja, naročito u kasnome srednjem vijeku kada je vladao i kralj Matijaš Korvin, koji je zbog obrambenih ratova protiv „nevjernih“ Osmanlija papi bio suviše potreban. Na primjer, kad je Matijaš Korvin ustupio ostrogonsku nadbiskupsku stolicu dječaku Hippolitu Estenskom (nećaku njegove žene kraljice Beatrice), papa Inocent VIII. se tome usprotivio, želeći da se stolica ustupi kardinalu Askaniju Sforzi. No, Matijaš je zaprijetio: „Ja ću već pokazati da sam ja kralj ugarski, a ne papa ili Askanije“ te je papa potvrdio Matijašev izbor.¹¹⁴ Stoga je izvjesno da je Matijaš imenovao Sigismunda Ernusza biskupom bez papinskog posvećenja. Tome u prilog govori i činjenica da je iste godine i Sigismundov otac postao banom. Krajem 1473. godine odnosno početkom 1474. Sigismund zalaže 1650 forinti, te ga Sveta Stolica priznaje za pečujskog biskupa.¹¹⁵

Točna godina rođenja Sigismunda Ernusza nije poznata, zna se da se rodio negdje oko 1445. godine.¹¹⁶ Godine 1469. studirao je humanističke znanosti u Beču te je 1470. vršio dužnost prepošta/upravitelja župe Budafelhévíz u Budimu. Godine 1473. boravio je na sveučilištu u Ferrari,¹¹⁷ gdje je završio kanonsko pravo.¹¹⁸ Od 1472. radi u Pečujskoj biskupiji kao administrator,¹¹⁹ te iduće godine postaje biskup bez biskupskog ređenja.¹²⁰ Sigismunda je za biskupa Pečuha postavio Matijaš Korvin, nakon što je ugušio pobunu pod vodstvom ostrogonskog nadbiskupa Ivana Viteza od Sredne. Pobuna je nastala zbog nezadovoljstva novim porezima koje je Matijaš nametnuo zbog vođenja rata protiv češkog kralja Jurja Podjebradskog (1468. – 1471.). Buntovnici su namjeravali dovesti na prijestolje poljskog kraljevića Kazimira.¹²¹ Sigismund je bio imenovan pečujskim biskupom, na mjesto dotadašnjeg, pristaše

¹¹⁴ Klaić, *Povijest Hrvata* 4, 188.

¹¹⁵ Josephus Koller, *Historia Episcopatus*, QT 4., 361-362.

¹¹⁶ Fedeles, *Püspökök*, 106.

¹¹⁷ Internet poveznica: <http://lexikon.katolikus.hu/E/Ernuszt.html>, posjet 24. veljače 2018.

¹¹⁸ Wehli, „A három Ernuszt“, 142-151.

¹¹⁹ Conradus Eubel, *Hierarchia Catholica Medii Aevi*, SPSRECEAS 2., 1-290. ur. C. Eubel (Monasterii: Sumptibus et typis librariae Regensbergianae, 1914.) (dalje: Conradus Eubel, *Hierarchia Catholica Medii Aevi* SPSRECEAS 2, 219).

¹²⁰ Fedeles, *Püspökök*, 106.

¹²¹ N. Klaić, *Koprivnica*, 128.

Vitezove pobune, Ivana Česmičkoga (Janus Pannonius).¹²² Kao što je ranije rečeno, krajem 1473. Sveta Stolica priznaje Sigismunda za pečujskog biskupa, što bi trebalo značiti da je primio biskupsko ređenje. Sigismund je bio Matijašu vrlo važan i kao pregovarač u važnim političkim pitanjima. S tom svrhom Sigismund sudjeluje u postizanju mirovnog sporazuma u Olomoucu 1479. između kralja Matijaša i češkoga kralja Vladislava II. Jagelovića.¹²³

Sigismund je 1478. učvrstio Pečujsku biskupiju uz pomoć Svete Stolice, te je 1480. postavio Antuna (koji je imao titulu biskupa Megare) za pomoćnog biskupa. Uz to, ishodio je od Svete Stolice da se samostan Zebegeény u Baranji stavi pod njegovu jurisdikciju.¹²⁴

Matijaš Korvin od 1482. godine vodi vojnu kampanju protiv njemačkog cara Fridrika III. Habsburga. Godine 1485. osvaja Beč i postavlja Stjepana Zapolju za austrijskog guvernera, da bi već iduće godine na tu funkciju postavio Sigismunda. Sigismund je bio zadužen za nadzor gradske administracije. Tamás Fedeles tvrdi da su za vrijeme Sigismundova boravka u Beču veliku ulogu igrale njegove rodbinske veze i njegovo poznavanje njemačkog jezika. Nije poznato koliko je dugo Sigismund ostao u Beču, no zahvaljujući Kolleru poznato je da je tamo boravio početkom 1487. godine.¹²⁵ Fedeles pretpostavlja da je Sigismundov otac, Ivan Eruszt, već posjedovao neku rezidenciju u Beču. Tijekom svog boravka u Beču, Sigismund je pozajmio 1000 forinti ugarskoj kraljici, Matijaševoj ženi Beatrici.¹²⁶

Nakon smrti kralja Matijaša Korvina, započinje borba između četvorice pretendenta na prijestolje Ugarsko - Hrvatskog Kraljevstva. Za ugarsku krunu borili su se sinovi poljskog kralja Kazimira IV. Jagelovića, češki kralj Vladislav i njegov mlađi brat – češki kraljević Ivan Albert, njemački kralj Maksimilijan te Matijašev sin Ivaniš Korvin. Smrt je Matijaša zatekla prije nego što je uspio imenovati svog izvanbračnog sina Ivaniša za legitimnog nasljednika. Sigismund Eruszt ostao je zajedno s kaločkim nadbiskupom, hercegom Lovrom Iločkim, srpskim despotom, knezom Bernardinom Frankapanom i nekim drugim velmožama¹²⁷ na strani princa

¹²² Klaić, *Povijest Hrvata* 4, 118.

¹²³ Fedeles, *Püspökök*, 106. Engel, *Realm*, 305.

¹²⁴ Fedeles, *Püspökök*, 111.

¹²⁵ Josephus Koller, *Historia Episcopatus*, QT 4., 364.

¹²⁶ Fedeles, *Püspökök*, 107.

¹²⁷ Klaić, *Povijest Hrvata* 4, 201.

Ivaniša Korvina.¹²⁸ Biskup Sigismund bio je na čelu strane koja je podržavala Ivaniša za kralja.

Na drugoj strani, koja je podržavala češkog kralja Vladislava Jagelovića, bili su biskup Orbán Nagylucsei i vojvoda Stjepan Bator. Nakon neuspjelih pregovora između dviju strana u Budimu,¹²⁹ pojavila se opasnost od dolaska crnih četa Matijaša Korvina iz Moravske, koje je sa 100 000 dukata potplatio velikovradinski biskup Ivan Filipec kako bi prešli na Vladislavovu stranu.¹³⁰ Kad je Sigismund shvatio da većina prelata podržava Vladislava, odlučio je pobjeći iz Budima. Đurađ/Đorđe Branković, Nikola Hédervári i ostali koji su uglavnom bili vlasnici južnih pograničnih posjeda Ugarsko - Hrvatskog Kraljevstva, podržali su Ernusztu i Ivaniša Korvina. Ivaniš se povukao u južnu Ugarsku i Slavoniju kako bi ondje skupio što više vojske,¹³¹ zajedno s Lovrom Iločkim i Sigismundom Ernusztom. Napuštajući Budim nose sa sobom krunu svetog Stjepana i kraljevsku riznicu.¹³² Vladislavovi pristaše bili su zabrinuti da bi herceg Ivaniš zaista mogao podići na noge čitavu južnu Ugarsku i Slavoniju, pa su poslali za njim u potjeru svoje čete pod Stjepanom Batorom i Pavlom Kinižijem/Kaniškim.¹³³ Odlučna bitka održala se u srpnju 1490. godine na polju Chont - Mezee (Polje kostiju), u Tolnanskoj županiji,¹³⁴ sjeverno od Pečuha i današnje Slavonsko - baranjske županije. Ivaniš je poražen u bitki te gubi svaku nadu da bi se mogao uspeti na ugarsko - hrvatsko prijestolje. Pobjednici su se vratili u Budim. Postupali su obzirno prema zarobljenicima koje su odmah po zarobljavanju i oslobodili.¹³⁵ Nakon poraza, Ivaniš boravi u Pečuhu kod biskupa Sigismunda koji je preuzeo veliku ulogu u pregovorima. Konačno je Ivaniš bio primoran predati krunu Vladislavu. Vladislavov pristaša Urban Dojčin poslao je poslanike k hercegu Ivanišu i biskupu Sigismundu Ernusztu nudeći im izmirenje.¹³⁶ U prvoj polovici kolovoza 1490. godine stiže Ivaniš zajedno sa Sigismundom u Budim te 15. kolovoza dogovara konfederaciju i savez s Vladislavovim privrženicima,¹³⁷ prije svega s biskupima:

¹²⁸ Fedeles, *Püspökök*, 107.

¹²⁹ Ibid.

¹³⁰ Klaić, *Povijest Hrvata* 4, 202.

¹³¹ Fedeles, *Püspökök*, 108.

¹³² Ibid.

¹³³ Klaić, *Povijest Hrvata* 4, 202.

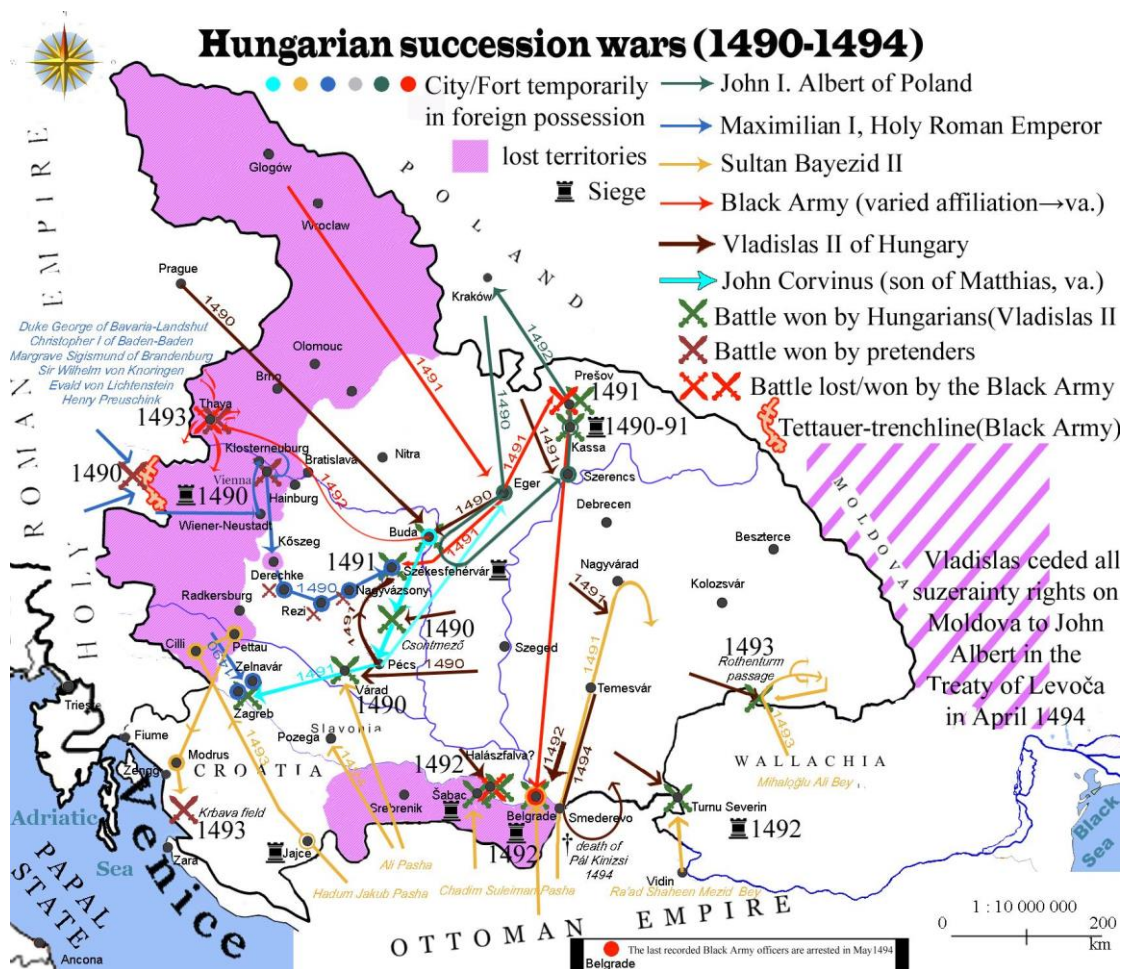
¹³⁴ Ibid.

¹³⁵ Ibid., 203.

¹³⁶ Ibid.

¹³⁷ Ferdo Šišić, „Rukovet spomenika o hercegu Ivanišu Korvinu i o borbama Hrvata s Turcima (1473.-1496.) s Dodatkom“, u: *Starine* 38. Ur. Ferdo Šišić (Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1936.) 299-301.

egerskim Urbanon Dojčinom, varadinskim Ivanom Filipcem i đurskim Tomom Bakačem Erdedijem.¹³⁸ Krunidba Vladislava za ugarskoga kralja održala se tijekom rujna, u Stolnome Biogradu.¹³⁹ Biskup Sigismund je zajedno s hercegom bio prisutan na krunidbi. Herceg Ivaniš nosio je pred kraljem krunu Svetog Stjepana u crkvu, a samu krunidbu obavio je zagrebački biskup Osvald Tuz.¹⁴⁰

Slika 5: Događaji koji su uslijedili u Ugarsko - Hrvatskom Kraljevstvu nakon smrti kralja Matijaša Korvina

Nakon krunidbe Vladislava, Sigismund Ernuszt udaljava se od bivšeg pretendenta na ugarsko prijestolje, Ivaniša Korvina. Nekoliko mjeseci kasnije, Sigismund ulazi u tajne pregovore s drugim pretendentom, njemačkim carem Maksimilijanom, koji mu nudi nadbiskupsku stolicu u Salzburgu.¹⁴¹ To se dogodilo krajem 1490. godine, nakon što je Maksimilijan privremeno zauzeo Stolni Biograd.

¹³⁸ Klaić, *Povijest Hrvata* 4, 208.

¹³⁹ Fedeles, *Püspökök*, 108.

¹⁴⁰ Klaić, *Povijest Hrvata* 4, 209.

¹⁴¹ Fedeles, *Püspökök*, 108-109.

Kao brojni knezovi (Ivan IX. Frankapan Cetinski, Nikola VI. Frankapan Tržački, Mihajlo Blagajski i drugi) i Sigismund odlučuje prijeći na Maksimilijanovu stranu, zajedno sa svojim bratom Ivanom II.¹⁴² Maksimilijan je prethodno pozajmivši od Sigismunda 30 000 forinti, ponovo potvrdio svoje zadano obećanje da će mu predati nadbiskupsku stolicu u Salzburgu.¹⁴³

Izvjesho je da je Maksimilijan Habsburg imao velikih poteškoća s isplaćivanjem svoje vojske, stoga se za financijsku pomoć obratio Sigismundu koji je, poput oca, bio čovjek izuzetnih financijskih mogućnosti i vještine poslovanja. Sigismundova odluka da se pridruži Maksimilijanu bila je samo privremena, te ju je kasnije pokušao promijeniti.¹⁴⁴ Nakon pregovora sa zapovjednikom Maksimilijanovih postrojbi, Reinprechtom von Reichenburgom, Sigismund je odustao od vojne pomoći caru Maksimilijanu te se povukao prema Pečuhu i Đurđevcu.¹⁴⁵ Sasvim je opravdano bilo Sigismundovo dvoumljenje između dvaju pretendenta. Očito nije želio da mu posjedi stradaju od strane Maksimilijanovih četa koje su tada zauzele zapadnu Ugarsku (uključujući Stolni Biograd).

Početakom 1491. godine Vladislav sklapa mir sa svojim bratom Ivanom Albertom u Košicama.¹⁴⁶ Stoga mu je preostao još samo jedan suparnik u borbi na ugarsko - hrvatsko prijestolje. Uskoro se Sigismund pridružio kralju Vladislavu, koji mu je uručio Ivaniševе posjede Futog/Futak i Čerević/Cserög (u današnjoj Vojvodini odnosno Srbiji). Sigismund je pomagao i ostalim Vladislavovim privrženicima (herceg Ivaniš, ban Ladislav od Egervara, herceg Lovro Iločki) koji su ratovali protiv Maksimilijanovih snaga na ugarskome tlu,¹⁴⁷ te su u srpnju 1491. godine uspješno preuzeli Stolni Biograd, predajom Maksimilijanovih vojnika.¹⁴⁸ U listopadu 1491., u đurđevačkome kaštelu, Sigismund sklapa savez s hrvatsko - dalmatinskim banom Ladislavom od Egervara, kako bi utanačili zajedničku obranu svojih južnih posjeda.¹⁴⁹ Godine 1491. Sigismund sudjeluje u ratifikaciji mira sklopljenog u Požunu (Bratislavi) između kralja Vladislava II. i cara Maksimilijana, njegovog dotadašnjeg suparnika. Maksimilijan Habsburg odrekao se ugarskog prijestolja. Kralj Vladislav

¹⁴² Klaić, *Povijest Hrvata* 4, 214.

¹⁴³ Fedeles, *Püspökök*, 109.

¹⁴⁴ Ibid.

¹⁴⁵ Fedeles, *Püspökök*, 109.

¹⁴⁶ Klaić, *Povijest Hrvata* 4, 215.

¹⁴⁷ Ibid., 216.

¹⁴⁸ Ibid., 217.

¹⁴⁹ Fedeles, *Püspökök*, 109.

postavio je Sigismunda za kraljevskog rizničara 1494. te ga je zajedno s Pavlom Kinižijem/Kaniškim imenovao za bana Hrvatske, Dalmacije i Slavonije. Sigismund je zajedno sa svojim mlađim bratom Ivanom II. nastojao vratiti posjede koje im je Matijaš Korvin oduzeo u ranim 1470 - im godinama. Uspjeli su uvjeriti Vladislava da im vrati njihove zvolenske rudnike (Banská Bystrica), koji su njihovom ocu oduzeti 1470. godine.¹⁵⁰ Uspjeli su dobiti i zemljište u selu Sklabinji (Sklabiná/Szklabonya), u istoj regiji, koje je kralj Vladislav oduzeo Antonu Poku.¹⁵¹ Ernuszi su sada posjedovali više od 3500 kućanstava, čime su postali jedna od najbogatijih obitelji u Ugarsko - Hrvatskom Kraljevstvu.¹⁵² Zvolenske su rudnike iznajmili poznatoj bankarskoj obitelji Fugger i obitelji Thurzo. Thurzoi su s Jakobom Fuggerom pokrenuli kompaniju *Ungarischer Handel* radi iskorištavanja bakra, važnog za proizvodnju vatrenog oružja.¹⁵³ Otada su izvozili polupreradevine u Veneciju.¹⁵⁴ Prema talijanskome humanistu Antoniu Bonfiniu, Sigismund je također nagovorio kralja Vladislava da pokrene uspješnu vojnu kampanju protiv Ladislava Iločkoga, kako bi povratio posjede Futog/Futak i Čerević/Cserög u današnjoj Vojvodini odnosno Srbiji, koje mu je Iločki oduzeo. Iločki je 1495. godine Ernusztima morao vratiti posjede.¹⁵⁵

Sigismund se vješto bogatio kombinacijom obiteljskih i crkvenih prihoda. Uz svoje političke djelatnosti vezane za biskupsku ulogu, nastavio se poput oca baviti i gospodarskim. Tako je održavao trgovačke veze s Venecijom trgujući stokom.¹⁵⁶ Proučavajući Sigismundove političke djelatnosti, moglo bi se reći da je „Sigismund adaptirao političke simpatije prema svojim gospodarskim interesima.“¹⁵⁷ Stoga je ne birajući sredstva 1490. godine odlučio na silu okupirati benediktinski samostan u Pečvaru, vjerojatno zbog ne davanja određenih prihoda pečujskoj biskupiji.¹⁵⁸

¹⁵⁰ Fedeles, *Püspökök*, 116.

¹⁵¹ Stpišić, Šamšalović; „Isprave“, 521: 3814 (D-XVIII-84).

¹⁵² Fedeles, *Püspökök*, 116.

¹⁵³ Internet poveznica: <http://tudasbazis.sulinet.hu/hu/tarsadalomtudomanyok/tortenelem/az-ujkor-1492-1914/gazdasag-a-16-szazadi-europaban/a-fuggerek>, posjet 29. siječnja 2018.

¹⁵⁴ Wehli, „A három Eruszt“, 142–151.

¹⁵⁵ Fedeles, *Püspökök*, 110.

¹⁵⁶ Bojničić - Kninski, „Grb“, 65-68. Radauš, *HBL*, 82. Wehli, „A három Eruszt“, 142–151.

¹⁵⁷ Wehli, „A három Eruszt“, 142–151.

¹⁵⁸ Ibid. Internet poveznica: <http://tudasbazis.sulinet.hu/hu/tarsadalomtudomanyok/tortenelem/keso-kozpekor-magyar-kiralysag-emlekei/pecs-pecsvarad-pelsoc/a-pecsvaradi-bences-apatsag-romjai>, posjet 22. svibnja 2018.

Na saborovanju 1496. godine, Sigismund je bio optužen za pronevjeru kraljevskih prihoda od poreza¹⁵⁹ te ga je kralj Vladislav dao zatvoriti u Siklos.¹⁶⁰ Nakon što je platio otkupninu od 400 000 (prema Bonfiniju) ili 280 000 forinti (prema dubrovačkome povjesničaru Ludoviku Crijeviću Tuberionu),¹⁶¹ Sigismund je oslobođen.

Bansku je čast Sigismund zadržao do 1498. godine.¹⁶² Krajem 1490-ih dao je obnoviti vanjsko utvrđenje Pečuha, te izgraditi i kulu u Pečuhu.¹⁶³ Sponzorirao je izradu misala koji su pisani između 1487. i 1499.¹⁶⁴, a dao ih je tiskati u Veneciji.¹⁶⁵ Zaposlio je učenog pavlinskog redovnika za prijepis starog kodeksa, koji se nalazio u njegovoj pečujskoj palači.¹⁶⁶ Oporučno je ostavio kralju 10 000 talira za popravak utvrda u Beogradu i Šapcu.¹⁶⁷ Godine 1504. kralj Vladislav daruje njemu i njegovom bratu Ivanu posjede u županijama Vas i Sopron.¹⁶⁸ Zanimljivo je da će se u županiji Vas (u gradu Sambotelu) u drugoj polovici 19. stoljeća, svojom političkom djelatnošću istaknuti još jedna židovska obitelj Ernuszt. Međutim, oni nisu potomci starijih Ernuszta,¹⁶⁹ barem za to nema nikakvih dokaza.

Velika postignuća pečujskog biskupa završavaju njegovom, moguće - tragičnom smrću 1505. godine. Prema Fedelesu, Sigismund Ernuszt je ubijen. Ubili su ga njegovi podanici: kaštelan Ivan Gyulski (*Johannes de Gyuala*), Ludovik Serečenski (*Ludovicus Szerechen*) i arhiđakon/kanonik Albert Cupi (*Albertus de Cupy*).¹⁷⁰

Činjenica da je Alberta Cupia (jednog od optuženih) zaposlio budući biskup Grgur Sztatmarski,¹⁷¹ postavlja mogućnost da je ambiciozni Grgur stajao iza tog ubojstva. Na ovu mogućnost ukazuje činjenica da je bio čovjek velikih ambicija, zbog

¹⁵⁹ Engel, *History*, 359.

¹⁶⁰ Fedeles, *Püspökök*, 110.

¹⁶¹ Ibid.

¹⁶² Ibid.

¹⁶³ Ibid., 113.

¹⁶⁴ Ibid., 111.

¹⁶⁵ Radauš, *HBL*, 83.

¹⁶⁶ Fedeles, *Püspökök*, 111.

¹⁶⁷ Carolus Wagner, *Collectanea Genealogico-Historica*, IHF 2., 22.

¹⁶⁸ Radauš, *HBL*, 83.

¹⁶⁹ Géza Csergheő, *Der Adel von Ungarn* (Nürnberg: Verlag von Bauer und Raspe, 1893.) (Na Internet poveznici: <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Siebmacher-siebmacher-wappenbuch-1/der-adel-von-ungarn-magyarorszag-2/csaladok-29/ernust-v-csaktornya-1F03/>, posjet 25. travnja 2018.) (dalje: Csergheő, *Der Adel*).

¹⁷⁰ Fedeles, *Püspökök*, 117. Stipišić, Šamšalović; „Isprave“, 520: 3798 (D-XXII-82).

¹⁷¹ Fedeles, *Püspökök*, 116.

čega upravo on kao pečujski biskup 1521. godine dovodi nadvojvotkinju Mariju Habsburg u Ugarsku, kako bi se udala za Vladislavova nasljednika kralja Ludovika II.¹⁷² Iste je godine nakon smrti kardinala Tome Bakača preuzeo nadbiskupsku stolicu, Vjekoslav Klaić spominje da je bio tako moćan „da se govorilo da se čini ono što on hoće.“¹⁷³ Zbog zataškavanja smrti i njegove ostavštine, Sigismundov brat Ivan II. Hampo zahtijevao je istragu. Suđenje je pokrenuto 1516. godine i trajalo je dvije godine. Sud je utvrdio da je Sigismund zadavljen jastukom te da je Sigismundova ostavština protuzakonito zaplijenjena. U zaključku suda nije u potpunosti bilo utvrđeno je li Sigismunda ubila samo jedna od optuženih osoba ili svi.¹⁷⁴ Iako je sud potvrdio ubojstvo i zapljenu Sigismundove imovine, po tom pitanju nije učinjeno gotovo ništa. Sudski proces se provlačio sve do smrti posljednjeg Ernuszta, Gašpara te je tako otišao u zastaru.¹⁷⁵ Međutim, Ivan Hampo po svoj prilici od bratove ostavštine nije dobio ništa jer je u međuvremenu bila otkrivena prijevara ili prijevare pokojnog biskupa Sigismunda.¹⁷⁶ Tijekom istrage, u posjedu pokojnoga Sigismunda pronađeno je 300 000 forinti zarađenih prodajom bakra koje je kraljevska riznica zaplijenila.¹⁷⁷ Sigismund je pokopan u pečujskoj kapelici Blažene Djevice Marije.¹⁷⁸ Iako je ubojstvo bilo priznato na sudu, to ne mora značiti da je Sigismund doista bio ubijen, moguće je da je preminuo od bolesti ili jednostavno zbog starosti.

Sačuvani su računi Sigismunda Ernuszta u periodu između 1494. i 1495. godine, kada je obnašao dužnost kraljevskog rizničara. U računima koji se odnose na poreze (jedna forinta po *porti*) utvrđeno je da je prikupljeno 161 500 forinti po jednakom broju *porti* iz 43 ugarskih, te 31 500 forinti iz 7 transilvanskih županija.¹⁷⁹ Južni dio Slavonije zbog učestalih osmanskih prodora nije bio oporezivan, dok je sjeverni dio imao porezne olakšice.¹⁸⁰ Račune je objavio Johann Christian Engel.¹⁸¹ Sačuvani računi mogu se koristiti kao izvor za istraživanje gospodarskog stanja u Ugarsko - Hrvatskom Kraljevstvu, na prijelazu iz 15. u 16. stoljeće.

¹⁷² Klaić, *Povijest Hrvata* 4, 348.

¹⁷³ Ibid., 349.

¹⁷⁴ Kubinyi, „Egy különös“, 19-21.

¹⁷⁵ Ibid., 19-21.

¹⁷⁶ N. Klaić, *Koprivnica*, 131.

¹⁷⁷ Internet poveznica: <http://lexikon.katolikus.hu/E/Ernusz.html>, posjet 24. veljače 2018.

¹⁷⁸ Fedeles, *Püspökök*, 117.

¹⁷⁹ Pal Engel, *The Realm*, 328.

¹⁸⁰ Ibid., 329.

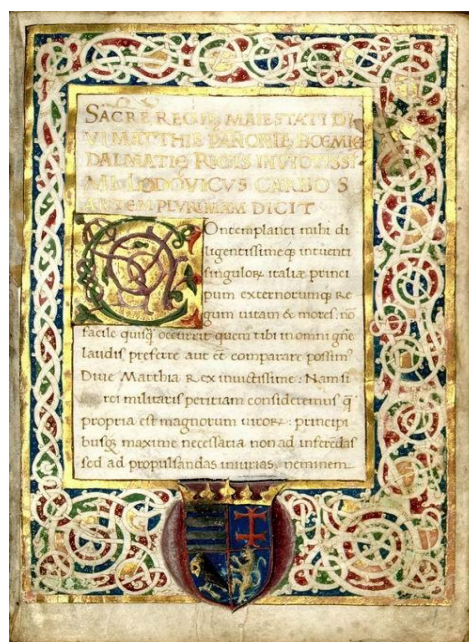
¹⁸¹ Johann Christian Engel, *Geschichte Des Ungarischen Reichs*, SN 1., 16-187.

Premda za Ernuszte nije poznato da su trgovali ljudima, ipak je poznato da je Sigismund poslovao sa znamenitom trgovačkom obitelji Fugger, za koju se zna da je u svoju djelatnost uključivala i trgovinu ljudima.¹⁸² Smatram da je potrebno naglasiti da neki europski povjesničari vole pisati subjektivno kada je riječ o osmanskim provalama i pljačkama, naglašavajući otimačinu ljudi (kršćanskog življa), a da ne spomenu pojavu trgovine ljudima i u kršćanskim zemljama.

Budući da se uspon roda Ernuszta veže uz vladavinu kralja Matijaša Korvina, može se utvrditi da je za postavljanje Sigismunda na biskupsku stolicu bio zaslužan prvenstveno Matijaš, a ne tadašnji papa. To se može zaključiti zahvaljujući činjenici da se Sigismund popeo na biskupsku stolicu u istoj godini kad i njegov otac na bansku.

Sigismund je bio cijenjen zbog svoje sklonosti prema renesansnim umjetnicima koji su posjetili Pečuh krajem 15. stoljeća, stoga je Pečuh postao istaknuti centar djelovanja poznatih renesansnih umjetnika na prijelazu stoljeća.¹⁸³

Prema opisu Antonia Bonfinia, Sigismund Ernuszt nije se samo isticao plemićkim statusom i obrazovanjem, već i svojom humanošću, ljubaznošću, darovitošću i eleganciji; on je bio čovjek blagoslovljen mudrošću i izvanrednim talentom. Održavao je kontakte sa svojim učiteljem iz Ferrare, talijanskim humanistom Ludovikom Carboneom.¹⁸⁴

Slika 6

¹⁸² Internet poveznica: <http://tudasbazis.sulinet.hu/hu/tarsadalomtudomanyok/tortenelem/az-ujkor-1492-1914/gazdasag-a-16-szazadi-europaban/a-fuggerek>, posjet 29. siječnja 2018.

¹⁸³ Prister, „Zrinski“, 255-264.

¹⁸⁴ Fedeles, *Püspökök*, 113.

Slika 7

prihvatio pisati pozitivno o kralju Matijašu.¹⁸⁵

U vrtu pečujске biskupije, Sigismund Eruszt dao je postaviti kameni oltar, posvećen virtuoznosti i časti (slika 7). Krajem 19. stoljeća pečujски biskup Sigismund Kovács oltar poklanja Mađarskom nacionalnom muzeju.¹⁸⁶

Slika 8: Biskupska kula u Pečuhu

Carbone i Sigismund sastavili su djelo *Ad serenissimum principem et inclitum Pannoniae regem divum Mathiam Lodovici Carbonis dialogus de ipsius regis laudibus rebusque gestis* (slika 6), koje je posvećeno kraljevanju Matijaša Korvina. U prvome dijelu Sigismund izražava svoju zahvalnost kralju, a u drugome Carbone Matijaševa djela opisuje kao nadnaravne pothvate. Carbonea je nekoć u Ferrari podučavao Janus Pannonius (Ivan Kestenski/Česmički). Unatoč svome divljenju prema njemu, Carbone mu je ujedno bio i zavidan. Budući da je Česmičkog Matijaš zbog veleizdaje dao smijeniti, lako bi se moglo zaključiti da je Ludovik sa zadovoljstvom

zaključiti da je Ludovik sa zadovoljstvom

3.2. Utvrde i grbovi

Sigismunda Eruszta

Biskup Sigismund Eruszt zaslužan je za utvrđenja Pečuha, kojeg je dodatno utvrdio krajem 1490-ih, te za izgradnju utvrde u Đurđevcu koja će postati nakon njegove smrti ključna za obranu srednjovjekovne Slavonije i Hrvatske od osmanskih napada tijekom cijelog 16. stoljeća. Zahvaljujući tome je nastala i

¹⁸⁵ Internet poveznica: <http://carbo.mtak.hu/en/study.htm>, posjet 30. travnja 2018.

¹⁸⁶ Fedeles, *Püspökök*, 114.

Legenda o picokima koja se i dan danas njeguje u đurđevačkom kraju.

Sigismund je obnovio utvrđenje Pečuha koje je okruživalo katedralu, te je dao produljiti južni ulaz. Dodatno postavljeni zidovi bili su izduženog, ali tankog i kratkog oblika.¹⁸⁷ Danas se još uvijek može vidjeti kula koja je vjerojatno izgrađena iste godine.¹⁸⁸ Kula je bila izgrađena po preporuci zapovjednika Pavla Kinižija/Kaniškog koji je tijekom posjeta Pečuhu uočio nedostatke u utvrđenju grada, premda neki smatraju da je kula bila izgrađena poslije 1498. godine, negdje u periodu biskupovanja Jurja Szatmarskog.¹⁸⁹ Premda vanjski izgled utvrde predstavlja gotiku, Sigismundova ploča s grbom izrađena je u renesansnom stilu.

Na biskupskom dvoru u Pečuhu nekoć je stajala Sigismundova ploča, koja se danas čuva u muzeju „Janus Pannonius“. Sigismund je volio spomen pločama obilježavati važne događaje. Spomen ploča je slično koncipirana kao ploča iz Đurđevca, izrađena 1488. godine. Renesansna ploča postavljena je 1498. godine. Izrađena je od kamena vapnenca pa su na njoj nažalost brojna oštećenja, na natpisnom polju i na figuralnom prikazu. U grbovnom štitu nalazi se grb biskupa Sigismunda Eruszta, kula šesterokrake zvijezde te se iznad nalaze biskupski simboli. Čuvari grba su dva simetrično postavljena anđela. Iznad grbovnog štita je natpisno polje, dok je godina 1498. u dnu ploče. U oblikovanju slova i na figuralnom prikazu nema elemenata prethodnog gotičkog stila.¹⁹⁰ Lada Prister tvrdi da godina na dnu ploče označava kraj Sigismundova biskupskog razdoblja u Pečuhu,¹⁹¹ s čime se ne bih mogao složiti. Ako ta godina predstavlja kraj biskupova razdoblja u Pečuhu, onda bi to značilo da je Sigismund prestao biti biskupom ranije nego što to svi ostali autori navode. Sigismund je preminuo dok je još obnašao ulogu biskupa. Budući da sam već naveo da je Sigismund u kasnim 1490 - ima dao nadograditi južni dio pečujске utvrde,¹⁹² godina 1498. možda predstavlja završetak utvrđivanja Pečuha. No, Fedeles

¹⁸⁷ Internet poveznica: <http://tudasbazis.sulinet.hu/hu/tarsadalomtudomanyok/tortenelem/keso-kozepekori-magyar-kiralysag-emlekei/2/pecs/a-pecsi-puspokvar-oregtornya>, posjet 29. siječnja 2018.

¹⁸⁸ Ibid.

¹⁸⁹ Internet poveznica: <http://www.iranypecs.hu/en/info/attractions/other-attractions/barbican.html>, posjet 29. siječnja 2018.

¹⁹⁰ Prister, „Zrinski“, 255-264.

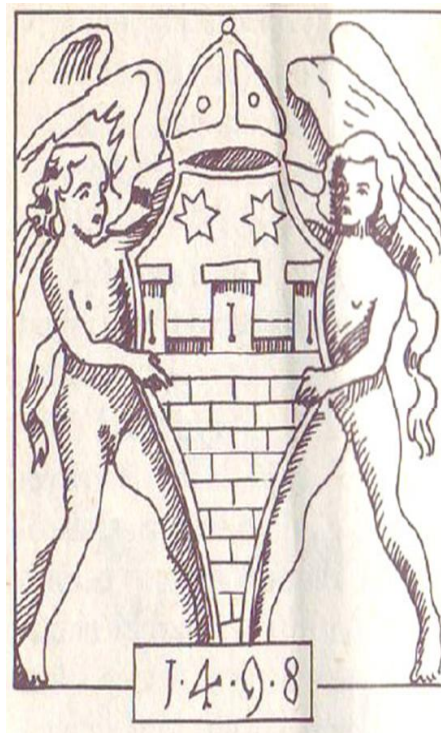
¹⁹¹ Ibid., 255-264.

¹⁹² Fedeles, *Püspökök*, 113.

tvrdi da godina s reljefa jasno ističe godinu završetka utvrđivanja južne strane.¹⁹³ Ta je ploča prvi renesansni spomenik grada Pečuha.¹⁹⁴

Slika 9: Ploča s grbom Sigismunda Ernszta iz Pečuha

Slika 10: Ilustracija grba Sigismunda Ernszta

U hrvatskoj se historiografiji najčešće piše o Sigismundu zahvaljujući obitelji Zrinski, to jest zbog njegova grba koji je preuzela ta obitelj. No, ono po čemu je Sigismund najzaslužniji na prostoru srednjovjekovne Slavonije, današnje Podravine, je nadogradnja/uređivanje utvrde u Đurđevcu. Na toj se utvrdi nalazio kameni natpis sa Sigismundovim grbom, koji je kasnije prebačen u Hrvatski povijesni muzej u Zagrebu. Na tom se natpisu ističe 1488. godina. Zahvaljujući njemu, Paškal Cvekan s potpunom sigurnošću tvrdi da je utvrda u Đurđevcu izgrađena 1488. godine: „Tko se ne slaže s ovim mojim razmišljanjem, a posebno ne želi priznati da je Sigismund, pečujski biskup, izvorno sagradio i danas očuvani đurđevački kaštel, to jest Stari grad, neka dokaže zašto je Sigismund na ploči sačuvanog njegova grba uz njegovo ime i biskupsku službu dao uklesati i godinu 1488. Ako se ta uklesana godina ne odnosi na godinu kad je kaštel sagrađen, mora biti neki drugi značajan događaj iz Sigismundova

¹⁹³ Ibid.

¹⁹⁴ Ibid.

života, a taj se do sada još nije nigdje otkrio.¹⁹⁵ Natpis s 1488. godinom svakako ima simboličnu vrijednost, ali to ne mora značiti da je Sigismund izgradio cijelu utvrdu, već ju je možda samo nadgradio ili se možda radi o nekom drugom značajnom događaju iz njegova života. Ako bi se samo na temelju tog natpisa moglo ustvrditi kad je utvrda sagrađena, onda bi se tako moglo i ustvrditi da Pečuh nije bio utvrđen (barem s južne strane) do 1498. godine.

Iako se više mogu složiti sa stajalištem Ranka Pavleša „1396. godine se grad Sveti Juraj već spominje pa je isključeno da su ga počeli graditi Ernušti; godina 1488. na grbu Ernušta koji se nalazio na Starom gradu morala je značiti neki veliki građevinski zahvat, ali ne i prvu gradnju na ovom lokalitetu.“¹⁹⁶ Moram priznati da Cvekan iznosi još jedan bolji argument za svoju tvrdnju: „Ne vjerujem da je gospodar Đurđevca išao graditi svoje prebivalište i svoj grad u kojem će se zabavljati sa svojim prijateljima i gostima u đurđevačkoj močvari, među žabama i komarcima, u blatu i vodi neteće.“¹⁹⁷ S pravom se može zvat i jest Ernuštov močvarni grad!¹⁹⁸ Cvekan opravdava svoj argument činjenicom da oko 15. stoljeća gospodar nije trebao obrambenu utvrdu jer još nije bilo osmanskih prodora, no Cvekan je očito zaboravio na činjenicu da su osmanski podanici prvi put provalili u Podravinu još 1397. godine. To naravno ne mora značiti da nije postojala opasnost od nekih drugih neprijateljskih upada. Đurđevačko - prodavičko vlastelinstvo je krajem 14. i početkom 15. stoljeća bilo jedno od poprišta sukoba između pristaša Ugarsko - Hrvatskog kralja Sigismunda Luksemburga i njegovih protivnika, kao što su to bili tadašnji đurđevački vlastelini Mikčevići, potomci slavonskog bana Mikca.¹⁹⁹ Sve navedeno potvrđuje mogućnost ranije potrebe za izgradnjom utvrde na močvarnome prostoru. Stoga je moguće da je ta utvrda sagrađena prije 1408., kad se spominje đurđevački kastrum²⁰⁰ odnosno utvrda. Utvrdu su vrlo vjerojatno sagradili ili barem počeli graditi Mikčevići između 1378. i 1396. Grad je zapisan kao „castrum Zenthgywrgh“, a imanje je nazvano „Zenthgywrghvara“ tako da imamo i latinski („castrum“) i mađarski („var“) način nazivanja utvrđenih gradova sagrađenih obično od čvrstog materijala to jest od

¹⁹⁵ Cvekan, *Đurđevac*, 33.

¹⁹⁶ Pavleš, *Podravina*, 173.

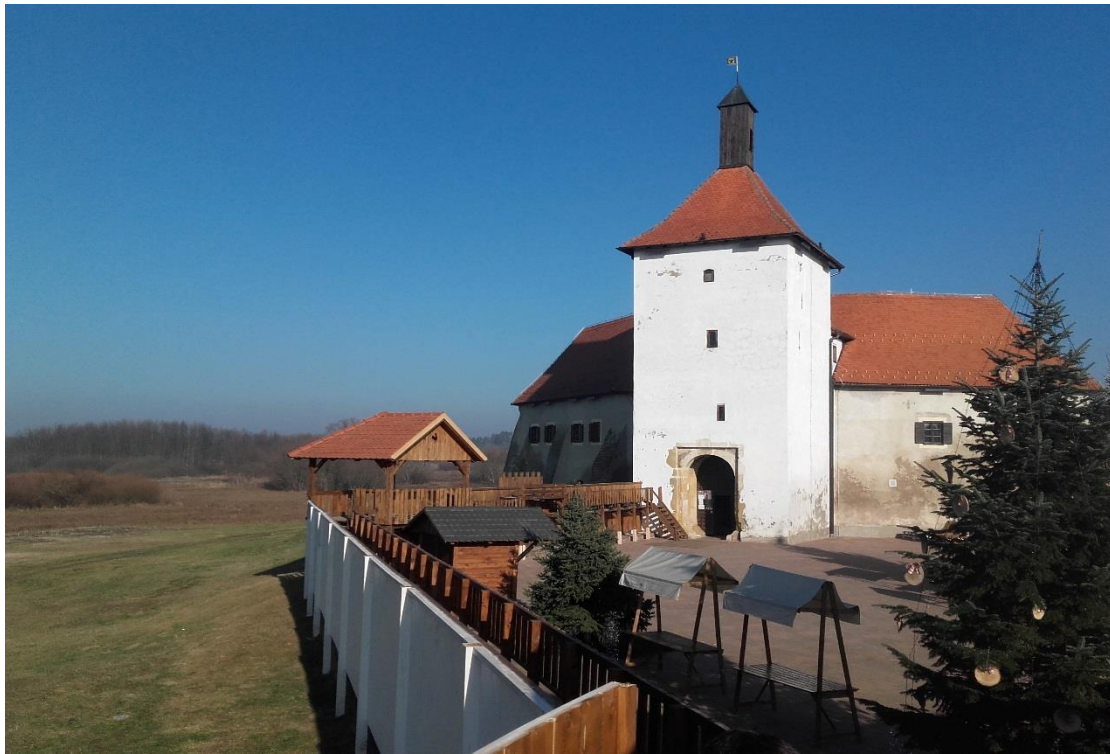
¹⁹⁷ Cvekan, *Đurđevac*, 32.

¹⁹⁸ *Ibid.*, 33.

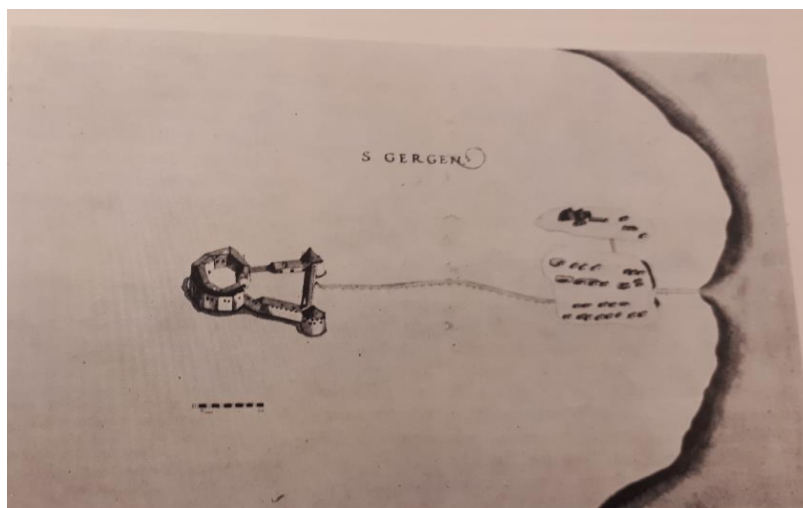
¹⁹⁹ Rudolf Horvat, *Povijest Gjurjjevca* (Zagreb: Hrvatski tiskarski zavod D. D., 1940.), 4.

²⁰⁰ Milan Kruhek, „Stari đurđevački grad u sistemu granične obrane od 16. do 19. stoljeća“, *Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske* 8-9 (1982 - 1983): 85-106.

kamena i cigle.²⁰¹ Koliko su ti prostori simbolizirali otpor protiv vladara, govori i činjenica da se na povratku iz Bosne (1465.) kralj Matijaš Korvin nipošto slučajno ne zaustavlja pred *Prodavićem* (Virjem) i *Đurđevcem*.²⁰²

Slika 11: Utvrda/kaštel u Đurđevcu

Slika 12: Crtež utvrde i naselja Đurđevac

²⁰¹ Pavleš, *Podravina*, 172.

²⁰² N. Klaić, *Koprivnica*, 128.

Slika 13: Grb Sigismunda Ernusza koji se nalazio u Đurđevcu

Kaštel Đurđevac je vjerojatno dogovorno među braćom pripao Sigismundu.²⁰³ Na čvrsto sagrađenoj središnjoj kuli u obliku kvadrata koja čitavo tvrđavno zdanje povezuje, iznad ulaznih vrata Sigismund je dao postaviti kamenu uzidanu ploču, na kojoj je umjetnički isklesan njegov grb na kojem se ističe biskupska mitra, a ispod nje tvrđavna kula s dvije šestokrake zvijezde i na donjem rubu latinski natpis: Arma – Sigismundi . Epi Quinque Ecclesiensis . Anno Do 1488.

Grb – Sigismunda biskupa Peterkava godine Gospodnje 1488. Prema Paškaloškom mišljenju, taj se Sigismundov grb smatra najljepšim spomenikom renesanse u Sjevernoj Hrvatskoj.²⁰⁴ Prema mišljenju brojnih domaćih i stranih autora (Josip Brunšmid, Mirko Valentić, Adela Horvat, Igor Fisković, Jolán Balogh), jednostavna koncipirana ploča s grbom i natpisom, ubraja se u najranija i najznačajnija djela renesansnog kiparstva u kontinentalnom dijelu Hrvatske. Posvetna ploča veličine 53 x 63 x 7, 5 cm stajala je na vanjskom zidu kule, iznad ulaza u stari grad Đurđevac. U izdubljenom četvrtastom polju plastično je oblikovan grb biskupa Sigismunda Ernusza. U poligonalnom grbovnom štitu renesansnog oblika konjske glave, nalazi se kula bez kruništa s jednom puškarnicom. Uz vrh kule simetrično, lijevo i desno je šestokraka zvijezda. Iznad štita je bogato ukrašena mitra s resama.²⁰⁵ Grb okružuje stilizirani vijenac ukrašen parovima lišća i jesenskih plodova (oraha, krušaka, jabuka i šljiva).²⁰⁶ Između vijenca i grbovnog štita je na čitavoj površini plastično izveden tanki vitičasti ukras. U dnu je istaknuto natpisno polje s latinskim tekstom u dva retka.

²⁰³ Cvekan, *Đurđevac*, 32.

²⁰⁴ Ibid.

²⁰⁵ Prister, „Zrinski“, 255-264.

²⁰⁶ Mirko Valentić, *Kameni spomenici Hrvatske* (Zagreb: Povijesni muzej Hrvatske, 1969.), 90 (dalje: Valentić, *Kameni spomenici*).

Retke razdvaja plastična vodoravna crta. Latinski natpis je izveden plastično oblikovanim reljefnim slovima s interpunkcijama. Slova su djelomično zadržala gotički oblik. Karakteristično je za natpis da je slovo N napisano kao ćirilično slovo I. U natpisu su uobičajene oznake za kratice, a kao interpunkcija služe cvjetovi i geometrijska tijela, krugovi i šesterokut.²⁰⁷ U sredini izgubljenog polja diže se u visokom reljefu štit s grbom, a nad njim biskupska kapa s dvije vrpce. Kapa i vrpce nakićene su s biserjem. Vlasnik toga grba, Sigmund biskup pečujski i ban hrvatski, rabio je ovaj isti grb i na njegovom pečatu od godine 1498., samo tom malenom razlikom, da je tu kraj kule desno na mjesto zvijezde polumjesec.²⁰⁸ Ploča od crvenkastog mramora rad je iskusnog renesansnog kipara iz kruga majstorskih radionica kralja Matije Korvina u Budimu. Najvjerojatnije je sam majstor izveo i natpisno polje na ploči te je tako postigao izuzetan sklad epigrafskog dijela i plastično izvedenog biskupskog grba.²⁰⁹

Ovaj spomenik se prvi put spominje u našoj literaturi u 18. stoljeću. Njegov natpis objavio je I. Kukuljević, a čitav spomenik je prvi obradio Josip Brunšmid. Prema ocjeni Anđele Horvat, on predstavlja primjer na kojem se već 1488. godine zapaža „prvi susret gotike i renesanse u sjevernoj Hrvatskoj“.²¹⁰ Grb se danas nalazi u Hrvatskom povijesnom muzeju u Zagrebu, a u muzej je dospio po nalogu Antuna Mažuranića 1880-ih godina.²¹¹ Vjerojatno ga je dao preseliti, kako ne bi doživio sudbinu loše očuvanog pečujskog grba.

Arheološka istraživanja srednjovjekovnog grada Ružice, kraj Orahovice u Slavoniji, vođena u razdoblju od 1966. do 1990. godine, rezultirala su važnim srednjovjekovnim arheološkim nalazima. Pronađen je

Slika 14: Grb Ernuszta iz Ružice

²⁰⁷ Prister, „Zrinski“, 255-264.

²⁰⁸ Bojničić-Kninski, „Grb“, 65-68.

²⁰⁹ Prister, „Zrinski“, 255-264.

²¹⁰ Valentić, *Kameni spomenici*, 92.

²¹¹ Bojničić-Kninski, „Grb“, 65-68. Internet poveznica: <http://podravske-sirine.com.hr/arhiva/1252>, posjet 28. veljače 2018. (Vladimir Miholek, „Grb Sigismunda Ernušta iz 1488. godine“).

zeleno ocakljeni pećnjak s grbom obitelji Ernuszt²¹² koji datira iz razdoblja između 1475. i 1505. godine, i pretpostavlja se da je grb biskupa Sigismunda Ernuszta. U kartuši oblika srednjovjekovnog štita, nalaze se kula i simetrično postavljene osmerokrake zvijezde. Nema biskupskih simbola kao ukrasa na grbu. Ne iznenađuje ovakav prikaz na pećnjaku jer je moguće da se radi o radionici za izradu pećnjaka na području Ugarske, možda u vlasništvu Pečujske biskupije. Radionica je djelovala u Pečuhu, ali se ne isključuje mogućnost da je bilo radionica i u mjestima na istoku današnje Slavonije.²¹³ Tu mogućnost uključuje činjenica da je grad Ružica bila pod utjecajem Pečujske biskupije i prije, primjerice 1458. i 1459. godine kad je vikar pečujskog biskupa Nikole podijelio indulgencije i pobožne napatke Barbari, supruzi Ladislava Orahovičkog.²¹⁴ S obzirom na to da taj grb ne sadrži biskupsku mitru niti vijenac, ne može se zaključiti da je to biskupski grb Sigismunda, međutim moguće je da je Sigismund koristio i samo obiteljski grb.

Sigismund Ernuszt vješto je razvio sve tri strategije.

Političku strategiju razvio je uporabom biskupske pozicije kako bi proširio autoritet, te vještom diplomacijom u metežu dinastičkih borbi kako bi se uspio održati pri samom vrhu društvene piramide.

Gospodarsku je strategiju razvio kombinacijom obiteljskih (s posjeda) i crkvenih prihoda, te je tako uz brata Ivana II. uspio dovesti svoj rod na ljestvicu najbogatijih obitelji Ugarsko – Hrvatskoga Kraljevstva.

Njegova je umjetnička strategija, uređivanjem utvrda i crkava, izradom misala te sastavljanjem navedenog djela (*Ad serenissimum principem et inclitum Pannoniae regem divum Mathiam Lodovici Carbonis dialogus de ipsius regis laudibus rebusque gestis*) s Carboneom, dosegla najvišu razinu.

Za Sigismunda se zaslužno može reći da je bio najistaknutiji član roda Ernuszt.

²¹² Prister, „Zrinski“, 255-264.

²¹³ Ibid., 255-264.

²¹⁴ Stanko Andrić i Mladen Radić, „Povijest Ružice-grada“, u: *Srednjovjekovni grad Ružica*. Ur. Mladen Radić (Osijek: Muzej Slavonije, 2004.), 7-18.

4. Ernuszt i Međimurju, srednjovjekovnoj Slavoniji i Hrvatskoj

4.1. Posjedi roda Ernuszt u Međimurju i srednjovjekovnoj Slavoniji

U ovome sam potpoglavlju odlučio posvetiti više pažnje samim posjedima roda Ernuszt u današnjoj Hrvatskoj, nego pojedinim članovima. Prvi razlog je zato što smatram da su ti posjedi važan čimbenik hrvatske povijesti, budući da su kasnije postali veliki dio Vojne krajine, ključne za obranu Hrvatske od osmanskih pohoda. Međimurje se istaknulo kao važan teritorij roda Zrinski koji ga je kasnije preuzeo. Drugi razlog, bitniji za temu ovoga rada, je Ernusztovo gospodarenje posjedima koje se izravno veže za gospodarsku strategiju stjecanja moći.

Prije nego što su Ernuszt preuzeli posjede, u Međimurju i srednjovjekovnoj Slavoniji stanje je bilo kaotično. Uz prve osmanske provale koje su uslijedile početkom 1397. godine, nakon bitke kod Nikopolja, te uz brojne međusobne sukobe velikaša i pojedinih kraljeva, dijelovi Slavonije, a naročito Podravina, nisu mogli dočekati stabilnost. Nakon prvih osmanskih provala, te spomenutih sukoba između Mikčevića i ugarsko - hrvatskog kralja Sigismunda Luksemburga, uslijedili su sukobi između Celjskih i Hunjadija.

Početkom 15. stoljeća kralj Sigismund Luksemburg za odanost nagrađuje grofove Celjske posjedima (uz već dobivene) u Međimurju (Čakovec, Štrigovo)²¹⁵ i Podravini (Koprivnica, Đurđevac).²¹⁶ Nakon smrti kralja Sigismunda, zalaže novi ugarsko - hrvatski kralj Albert V. Habsburg neke posjede Celjskih (Đurđevac i Prodavić/Virje) Talovcima. Godine 1439. umire Albert te za sobom ostavlja trudnu udovicu, kraljicu Elizabetu, kćer Sigismunda Luksemburga i Barbare Celjske.²¹⁷

Udova kraljica Elizabeta stoji na strani Celjskih, te 1440. godine svog novorođenog sina Ladislava Habsburga zvanog Posmrtnim (rođen nakon smrti svog oca) dade okruniti ugarsko - hrvatskim kraljem. Veći dio ugarsko - hrvatskih velikaša je ipak stao na stranu poljskog kralja – pretendenta na prijestolje, Vladislava

²¹⁵ Horvat, *Povjest Međumurja*, 88.

²¹⁶ N. Klaić, *Koprivnica*, 122.

²¹⁷ Horvat, *Povjest Međumurja*, 95.

Jagelovića,²¹⁸ zbog čega se Ugarsko - Hrvatsko Kraljevstvo kao i u doba vladavine domaće dinastije Arpadovića, ponovo nalazi u dinastičkim borbama. Iste je godine Vladislav okrunjen te nakon neuspješnih pohoda protiv Celjskih, sklapa sporazum.²¹⁹ Iako je ostao kao jedini kralj, Vladislav uskoro pogiba u bitci kod Varne 1444.²²⁰ Budući da Vladislav nije imao potomaka, u konačnici stupa Ladislav Habsburg na ugarsko - hrvatsko prijestolje. Dolazak ovoga petogodišnjeg dječaka na prijestolje značio je, posve razumljivo, nastavak građanskog rata. U Slavoniji se nastavlja borba između Talovaca i Celjskih, jer Talovci neće isprazniti niti imanja niti časti koje su pripadale Celjskima.²²¹ S ovećom vojskom provali Ulrik Celjski u proljeće 1445. u Podravinu, gdje počne opsjedati tvrđu Đurđevac. Iza duže opsade morala se tvrđa predati.²²² U Stolnome Biogradu 1446. godine donesena je odluka da se pokrene vojni pohod protiv „nasilnih“ Celjskih, čime počinje rat između kuće Hunjadija i kuće Celjskih. Janko Hunjadi je sa svojim nećakom Ivanom Sekeljem i s 15 000 vojnika provalio u Slavoniju, te poharao plodnu Podravinu i popalio sela u Međimurju.²²³ U Podravini je osvojio Đurđevac i Koprivnicu, a u Međimurju samo Legrad. Celjski su odbili Hunjadijev juriš na Čakovec, kao i na Varaždin.²²⁴ Iako za to nema dokaza, većina autora smatra da je utvrda Kamengrad kod Koprivnice (slika 15) srušena 1446. godine u tom pohodu.²²⁵ Janko Hunjadi je iste godine postao gubernator Ugarsko - Hrvatskog Kraljevstva.²²⁶ Godine 1448. nakon poraza na Kosovu od Osmanlija, Janko Hunjadi sklapa primirje s Celjskima.

²¹⁸ Ibid., 96.

²¹⁹ Ibid.

²²⁰ Ibid, 97.

²²¹ N. Klaić, *Koprivnica*, 124.

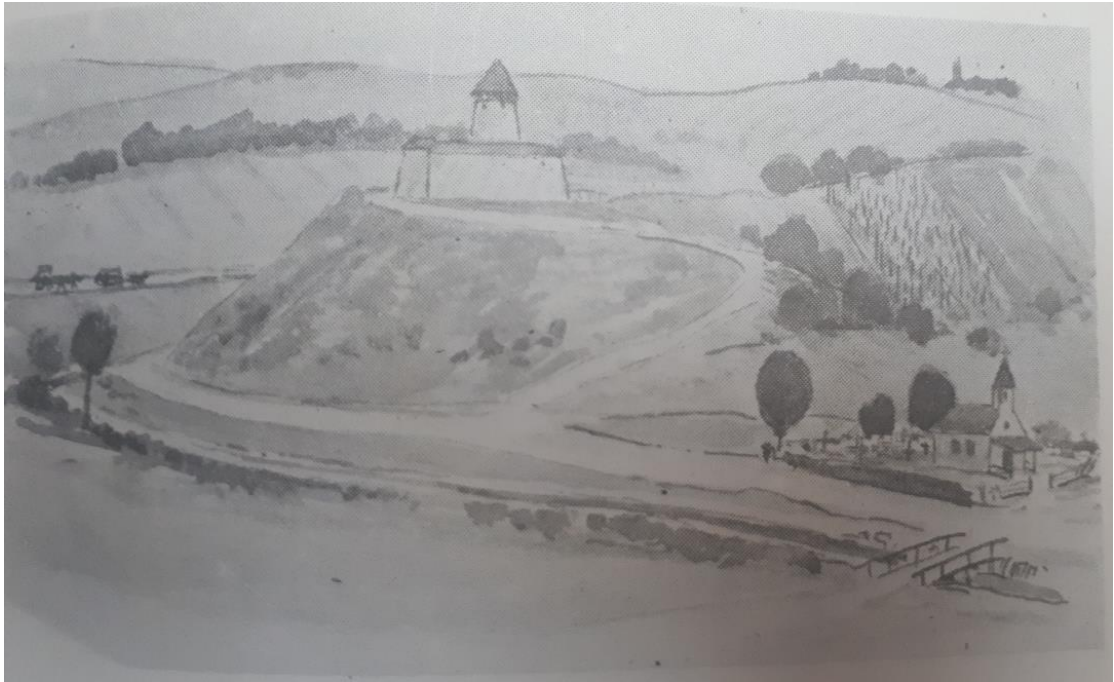
²²² Rudolf Horvat, *Hrvatska Podravina*, 11.

²²³ Horvat, *Povjest Medjumurja*, 97.

²²⁴ Ibid., 98.

²²⁵ Pavleš, *Podravina*, 112.

²²⁶ N. Klaić, *Koprivnica*, 124.

Slika 15: Vizija srednjovjekovnog grada na „Zakletom bregu“ – Kamengradu (prema ideji Leandera Brozovića nacrtao Stjepan Kukec)

U prvome periodu svoje vladavine, kralj Matijaš je odlučio učvrstiti kontrolu nad posjedima srednjovjekovne Slavonije, stoga je zapovjedio slavonskome banu Janu Vitovcu da preuzme sve kraljevske gradove u Slavoniji²²⁷ (pa tako i Koprivnicu). Godine 1461. Katarina Branković (Celjska) prodaje posjede u Zagrebu, Varaždinu, Rakovcu, Medvedgradu; pa tako i u Čakovcu, Štrigovu, Koprivnici i Đurđevcu Janu Vitovcu, za 62 000 forinti.²²⁸ Matijaš nije odobrio takvu prodaju, stoga stavlja Međimurje (Čakovec i Štrigovo) pod svoju izravnu vlast,²²⁹ da bi ga po potrebi stavio u zalog. Na kraju predaje posjede u Međimurju Ernusztima u stalno vlasništvo.²³⁰ Đurđevačko - prodavičko je vlastelinstvo kralj Matijaš za zasluge, privremeno darovao svom vjernom službeniku Blažu Kenderešu.²³¹

Kao što sam prethodno već naveo, 1473. godine Ivan Ernuszt postaje „vječnim“ banom Slavonije te 1474. županom Požeške, Križevačke i Zaladske županije. Kao slavonski ban Ernuszt je morao, uz posjede u Međimurju, imati posjede u srednjovjekovnoj Slavoniji²³² (Dobra Kuća).

²²⁷ N. Klaić, *Koprivnica*, 126.

²²⁸ Horvat, *Povjest Medjumurja*, 109.

²²⁹ Ibid., 111.

²³⁰ Ibid., 112.

²³¹ N. Klaić, *Koprivnica*, 128.

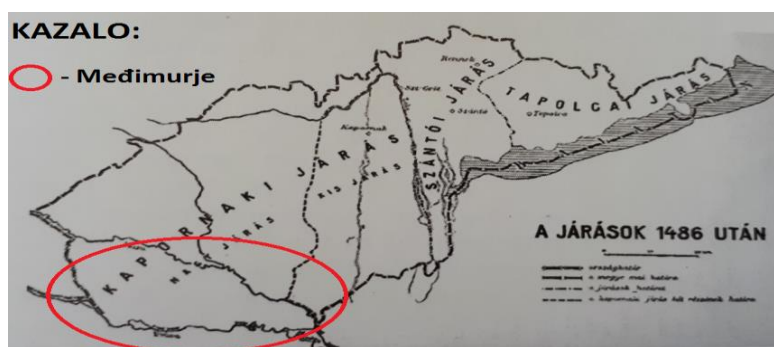
²³² Radauš, *HBL*, 81.

Prvi pouzdani podaci o katoličkim župama u Međimurju potječu iz statuta zagrebačkog kaptola koji su proglašeni 9. kolovoza 1334. godine²³³ (slika 16). Prema popisu iz 1501. Međimurje se sastojalo od 14 rimokatoličkih župa: *Sobotice*, *Nedelišća*, *Lopatinca*, *Štrigova*, *Gornjeg sv. Martina* (današnjeg Pomorja), *Selnice*, *Središća*, *Podturna*, *Belice*, *Turninec* (vjerojatno današnje Turišće ili Legrad), *Bistrice* (vjerojatno današnji Vidovec), *Preloga*, *Bresta* (današnji Podbrest) i naravno *Čakovca*.²³⁴

Slika 16: Prikaz Međimurkih župa iz 1334. godine na karti

Prema Dezso Csankiu, Međimurje se 1467. godine sastojalo od četiri trgovišta: Čakovec, Prelog, Nedelišće i Mursko Središće. 95 sela i tri otoka.²³⁵

Slika 17: Položaj Međimurja na karti Zaladske županije

²³³ Kalšan, *Međimurska Povijest*, 30.

²³⁴ Horvat, *Povijest Međimurja*, 113-115.

²³⁵ Kalšan, *Međimurska Povijest*, 47.

Zagrebački kaptol bio je svjestan da se desetina na međimurskom vlastelinstvu ne može pobirati na isti način kao u Slavoniji. U instrukciji za pregovore s Ernusztima iz 1489. godine kanonici su odredili svojim pregovaračima da izjednačavanje načina plaćanja desetine u Međimurju s načinom plaćanja u Slavoniji postave kao maksimalan zahtjev, ali da na kraju ipak pristanu da se za desetinu plaća 400 ili čak samo 300 forinti zakupa. Zakup je na kraju i utvrđen na 300 forinti godišnje,²³⁶ kao što se 1494. u ispravi spominje za plaćanje desetine *inter Muram et Dravam*.²³⁷ Otpor crkvenoj desetini pojavljivao se u obliku skrivanja desetinskih proizvoda i uskraćivanja desetine. Zagrebački biskup Osvald Tuz je 1490. tvrdio da postoji više krajeva u kojima seljaci pred njegovim decimatorima (sakupljačima desetine) skrivaju vino. Seljaci Varaždinske županije skrivali su ga pred decimatorima u Međimurju, zbog čega je Tuz zaprijetio Ernusztima, da će svojim kmetovima iz Varaždinske županije zabraniti „da pred decimaciju primaju vino stranih ljudi“.²³⁸ Moguće je i da su se seljaci/kmetovi Varaždinske županije selili u Međimurje, jer su još od ranog srednjeg vijeka bolji životni uvjeti nekog imanja uvijek privlačili susjedске kmetove.²³⁹ Otpor plaćanju crkvene desetine zagrebačkom kaptolu nastavio se i 1492. godine kada su Sigismund i Ivan II. Ernuszt kao vlasnici gospoštija Čakovec i Štrigovo, nasilno sebi prisvojili međimursku desetinu, pa je stoga papin legat obojicu izopćio iz Crkve.²⁴⁰ Konačno je 1493. Ivan II. tu desetinu zakupio.²⁴¹

Ivan Ernuszt od 1470. do 1474. godine dobiva i Dobru Kuću kod Daruvara.²⁴² No, to naravno ne znači da je Ernuszt samo s time bio zadovoljan. On je, ne birajući sredstva (kao što sam već spomenuo i za njegovog sina Sigismunda), odlučio povećati broj svojih posjeda u Slavoniji. Stoga je navodno 1474. godine poslao svoga službenika Nikolu Posegaja od Garešnice u selo *Hewyz* (Daruvarske Toplice) kako bi izmamio Ladislava Nelipića²⁴³ i Petra Thereka de Kemenfalva iz kaštela *Kewar*

²³⁶ Josip Adamček, *Agrarni odnosi u Hrvatskoj od sredine XV. do kraja XVII. stoljeća* (Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti : Centar za povijesne znanosti Sveučilišta, Odjel za hrvatsku povijest : Sveučilišna naklada Liber, 1980.), 85 (dalje: Adamček, *Agrarni odnosi*).

²³⁷ Stipišić, Šamšalović; „Isprave“, 477: 3283 (D-XVIII-77).

²³⁸ Adamček, *Agrarni odnosi*., 779.

²³⁹ N. Klaić, *Koprivnica*, 133-134.

²⁴⁰ Josip Buturac, „Inventar i regesti za starije dokumente zagrebačkog Kaptolskog arhiva g. 1401-1700.“ *Arhivski vjesnik* 11-12 (1968-1969): 261-319.

²⁴¹ Adamček, *Agrarni odnosi*, 87.

²⁴² Ne zna se koje je točno godine Ivan Ernuszt dobio grad i posjed Dobru Kuću, no zna se da ga je 1474. imao.

²⁴³ Slavonski su Nelipići imali sjedište u Dobroj Kući. Neki povjesničari smatraju da su potomci hrvatskih Nelipića, starog hrvatskog velikaškog roda koji potječe još od Snačića, dok drugi dio

(Kamengrad),²⁴⁴ zavezao ih i spalio kaštel, te pripojio njihova sela (*Hewyz, Chetherthekhel, Pobresya, Zabohtyna*, Drenovac i Belabrega u Križevačkoj županiji) svome posjedu grada Dobre Kuće.²⁴⁵

Slika 18: Digitalizirana rekonstrukcija utvrde Dobra Kuća

Koliko su Ernuszi bili ambiciozni u širenju svojih posjeda po Križevačkoj županiji, govori i činjenica da se 1476. godine Petar Therek de Kemenfalva žali tadašnjim slavonskim podbanovima Petru Bočkaju i Nikoli Posegajskome da mu je Ladislav Nelipić od Dobre Kuće po nalogu Ivanova sina – pečujskog biskupa Sigismunda Ernusza, zauzeo založene posjede sa selom *Mecchenyche*. Sigismundov je poslanik u Križevcima naravno takve optužbe zanijekao, na što su odlučili suci da se parnica ima riješiti dvobojem.²⁴⁶ Nikola Posegajski u ime pečujskog biskupa Sigismunda, ponudio je natrag Dobru Kuću Nikoli Mindszentiju za isplaćenu cijenu.²⁴⁷ Poslije 3. ožujka 1476. umire ban Ivan Eruszt, u kolovozu iste godine, novi slavonski ban Petar Bočkaj traži isprave od Ivanova sina Sigismunda i njegove majke Katarine (Ivanove udovice), kojima bi mogli dokazati da posjedi sela *Hewyz*

povjesničara smatra da su potomci bosanskog plemena Hrvatini. (Osnovni podaci nalaze se na Internet poveznici: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=43320>, posjet 25. svibnja 2018.).

²⁴⁴ Nije vezano za Kamengrad (današnji Starigrad) kod Koprivnice.

²⁴⁵ Ferdo Šišić, „Iz arkiva grofova Pongrácza“, u: *Starine* 36. Ur. Ferdo Šišić (Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1918.), 31-80.

²⁴⁶ Ibid, 31-80.

²⁴⁷ Ibid, 31-80.

(Daruvarske toplice) njima pripadaju.²⁴⁸ Ne zna se točan ishod sudskih parnica, no Ernuszi kasnije nisu više gospodarili tim posjedima.

Godine 1477. Matijaš oslobađa Ivanove sinove Sigismunda i Ivana II., te Ivanovu udovicu Katarinu Ernuszt od svih poreza na području Kraljevstva Slavonije. Budući da su mu do te godine dali 20 000 forinti, te vratili grad i utvrdu Dobru Kuću, Matijaš im uručuje posjede u Đurđevcu, Prodaviću (Virju) i Koprivnici.²⁴⁹

Novopoklonjene posjede Matijaš oslobađa od svih poreza na tri godine.²⁵⁰ Budući da se tek od 1477. godine više zna o dobivenim i naslijeđenim posjedima roda Ernuszt,²⁵¹ autori često ističu da je tada Korvin ustupio braći Ernusztima grad Koprivnicu zajedno s Đurđevcem i Prodavićem, te međimurskim utvrdama Čakovcem i Štrigovom,²⁵² ili jednostavno da tek tada saznajemo nešto o Ernusztovim slavonskim posjedima.²⁵³ Matijaš je doista ustupio posjede braći Ernuszt, međutim treba naglasiti da postoji isprava iz siječnja 1477. koja potvrđuje da je slavonski ban Ivan Ernuszt još za svog života u svom vlasništvu imao i kaštel Đurđevac – *castrum Sancti Georgii*²⁵⁴ (barem *de iure*), te ga je oporučno ostavio Matijašu²⁵⁵ koji ga je kasnije ustupio njegovim sinovima. Ernusztovi posjedi u Podravini prostirali su se od ruba rasinjskog (Subotica – gdje su se sporili za dio posjeda s obitelji Keczer) preko koprivničkoga do kraja đurđevačko - prodavičkog vlastelinstva.²⁵⁶

Spor Ernuszta s obitelji Kaczor²⁵⁷ de Lak oko posjeda „Sveti Petar odnosno Struga“ svjedoči da je pripadnost Peteranca koprivničkom vlastelinstvu i nakon 1477. godine (1478. – 1506.) bila upitna.²⁵⁸ Odmah nakon što su preuzeli vlasništvo, Ernuszi su započeli spor oko Peteranca s Kaczorima koji će potrajati do 1506. godine. U nizu isprava iz ovog spora, Peteranec ima više naziva: „Zturga Zenthpeter alio nomine Rew - Zenth Peter“, „Zenthpeter“, „Ztruga Zenth Peter“ s „vadum“ na Dravi. Ovdje se pojavljuje mađarska riječ „rew“ koja znači pristanište i skelu i

²⁴⁸ Ibid, 31-80.

²⁴⁹ Stipišić, Šamšalović; „Isprave“, 620: 2841 (D-X-76).

²⁵⁰ N. Klaić, *Koprivnica*, 130.

²⁵¹ Stipišić, Šamšalović; „Isprave“, 620: 2841 (D-X-76).

²⁵² Grgin, „Odnos“, 124-132.

²⁵³ N. Klaić, *Koprivnica*, 130.

²⁵⁴ Ur. Imre Nagy, Dezső Véghely i Gyula Nagy, *Zala vármegye története 2* (Budimpešta: Zala vármegye közönsége, 1890.), 606.

²⁵⁵ Wehli, „A három Ernuszt“, 142-151.

²⁵⁶ Pavleš, *Podravina*, 75.

²⁵⁷ Nisu Keczeri.

²⁵⁸ Pavleš, *Podravina*, 95.

latinska riječ „vadum“ sličnog značenja. Obje riječi dobro pristaju uz Sveti Petar koji je i ranije spominjan uz dravski prijelaz. Vjerojatno i riječ Struga u ovim ispravama ima značenje prijelaza i ne odnosi se na susjedno selo i vesnikat Strugu na đurđevačko - prodavičkom vlastelinstvu.²⁵⁹ Posjed ili selo Kaznetine (*Kaznethin*/*“Karnethin“*) darovao je Ivan Ernuszt kapeli Blažene Djevice Marije za njeno održavanje,²⁶⁰ čime je to selo izdvojeno iz koprivničkog vlastelinstva, a tu je darovnicu potvrdio kralj Ferdinand I. 1548. godine.²⁶¹

Ernusztu su uvedeni u posjede koprivničkog vlastelinstva tek u svibnju 1478. godine.²⁶² Nada Klaić tvrdi da su „vjerojatno otpor pružali Koprivničani, kojima bez dvojbe nije bilo drago što ih je kralj opet prodao“²⁶³, te istu tvrdnju ponavljaju Borislav Grgin i Dražen Nemet.²⁶⁴ Nada Klaić također spominje da su Koprivničani nekad podržavali gospodare iz dalekih prostora kao slavonskog bana Mikca - Malorusa iz sjeveroistočne Ugarske,²⁶⁵ jer mu je odgovaralo biti u dobrim odnosima s građanima Koprivnice kako bi se lakše mogao sukobljavati s lokalnim velikašima. Nisu li Ernusztu također bili gospodari iz dalekih prostora? Nisu li se i Ernusztu sukobljavali s lokalnim gospodarima? Ne vidim zašto bi se građani Koprivnice drugačije odnosili prema Ernusztima nego prema Mikčevićima i Celjskima. Vjerojatnije je da je stolnobiogradski kaptol godinu dana odgađao uvođenje Ernuszta u posjede koprivničkog vlastelinstva zbog sukoba, koji spominje Ranko Pavleš: „između kaptola i Ernuszta oko posjeda Neteča koji je prema popisu iz 1477. pripadao đurđevačko - prodavičkom vlastelinstvu“²⁶⁶. To što su se Ernusztu sporili s franjevcima samostana sv. Marije, ne mora značiti da su se sporili i s građanima Koprivnice. Spor je nastao zbog pitanja pripadnosti posjeda „Mogyna“ (Mogovina²⁶⁷) koprivničkome vlastelinstvu, koji je 1466. samostanu ostavio varaždinski kaštelan Ivan Turner.²⁶⁸ Taj je spor predstavljao tipičan srednjovjekovni sukob između biskupa

²⁵⁹ Ibid., 124.

²⁶⁰ Ibid., 118.

²⁶¹ Ibid., 122. Ivan Bojničić-Kninski, „Kraljevske darovnice, odnoseće se na Hrvatsku. Iz kraljevskih registraturnih knjiga „Libri Regi.““ *Vjestnik Kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog zemaljskog arkiva* 8 (1906): 1-33.

²⁶² N. Klaić, *Koprivnica*, 130. Stipišić, Šamšalović; „Isprave“, 622: 2870 (D-X-76).

²⁶³ N. Klaić, *Koprivnica*, 130.

²⁶⁴ Grgin, „Odnos“, 124-132. Nemet, „Koprivnica“, 76-83.

²⁶⁵ N. Klaić, *Koprivnica*, 60.

²⁶⁶ Pavleš, *Podravina*, 168.

²⁶⁷ Ibid., 128.

²⁶⁸ Nemet, „Koprivnica“, 76-83. N. Klaić, *Koprivnica*, 127. Stipišić, Šamšalović; „Isprave“, 622: 2873 (D-XVI-28).

(pečujskog Sigismunda Ernuszt) i samostana (franjevačkog sv. Marije). Inače je među važnijim regalnim pravima bilo i patronatsko pravo vlastelina nad svim crkvama i crkvenim ustanovama, koje su se nalazile na području njegovih posjeda.²⁶⁹ Što se tiče odnosa između Koprivničana i kraljevske uprave, izvori gotovo uopće ne daju odgovore,²⁷⁰ međutim to ne isključuje mogućnost da su Koprivničani preferirali ostanak pod kraljevskom upravom. Naime, kralj je u međuvremenu od 1459. do 1466. učvrstio položaj u kraljevstvu, krunio se, riješio se protukandidata i stabilizirao unutarnjopolitičku situaciju te se nakon bosanskog pohoda okrenuo srednjoeuropskoj politici.²⁷¹

Dražen Nemet tvrdi da Ernusztu nisu bili suviše brižni vlasnici koprivničkoga vlastelinstva te kao primjer koji to potvrđuje spominje da su češće boravili u Čakovcu, po kojem su i uzeli pridjev Čakovečki (*de Chakthornya*), nego u Koprivnici.²⁷² Budući da su koprivničko vlastelinstvo dobili za vrijeme velikih zaduživanja za kralja Matijaša, pitanje je jesu li Ernusztu uopće mogli biti brižni vlasnici. Osim što su bili zaduženi, Ernusztu su preuzeli koprivničke posjede za vrijeme osmanske opasnosti, stoga je normalno bilo da su stanovnici koprivničkoga vlastelinstva povremeno morali obavljati različite poslove kao što su bili (javni) radovi na gradnji i popravljanju tvrđava (*labores ad fortificationem et reparationem praesidorum*).²⁷³ Osmanska je opasnost u drugoj polovici 15. stoljeća potakla mnoge velikaše da po svojim vlastelinstvima počnu utvrđivati stare i graditi nove tvrđave. Veći dio poslova oko toga prebacili su, dakako, na leđa svojih podložnika,²⁷⁴ kao i na utvrđivanju Đurđevca, koje sam već prethodno spomenuo. Ernusztima je kao i ostalim zemljoposjednicima, glavna svrha posjeda bila zarada.²⁷⁵ Tako je primjerice, Ivan II. Ernuszt 1493. godine kao i u Međimurju, zakupio desetinu na koprivničkom i đurđevačko - prodavičkom vlastelinstvu od zagrebačkog biskupa Osvalda Tuza za 300 forinti.²⁷⁶ Od 1482. godine povlačit će se u dugotrajnim parnicama pitanje duga koji su Ernusztu načinili za kralja Matijaša kod budimskog i ostrogonskog kaptola.²⁷⁷

²⁶⁹ Adamček, *Agrarni odnosi*, 457.

²⁷⁰ Grgin, „Odnos“, 124-132.

²⁷¹ Ibid., 124-132.

²⁷² Nemet, „Koprivnica“, 76-83.

²⁷³ Adamček, *Agrarni odnosi*, 489.

²⁷⁴ Ibid.

²⁷⁵ Nemet, „Koprivnica“, 76-83.

²⁷⁶ Adamček, *Agrarni odnosi*, 87.

²⁷⁷ N. Klaić, *Koprivnica*, 130.

Enusztu su 1474. pozajmili od budimskoga prepošta Ladislava 8000 forinti²⁷⁸ te su ostali dužni još 4400 forinti.²⁷⁹ Stoga je kralj Vladislav II. 1507. godine kako bi riješio pitanje Ernusztovih dugova, odredio da se Ernusztovi posjedi u koprivničkome vlastelinstvu daju *pro 4400 florenis debitis* u zakup stolnobiogradskom i budimskom kaptolu.²⁸⁰ Takva se odluka nije mogla provesti u djelo, čak je Ivan II. bio osuđivan, ali kaptoli uza sve to nisu nikad dobili od Ernuszta dosuđeni novac.²⁸¹ Tako nalazimo da je Ivan II. 25. srpnja 1503. godine u Prodaviću obnovio ugovor s pečujskom kanonikom Andrijom i njegovim nećakom Mihajlom iz Đurđevca o zakupu od 1000 forinti. Uz to mu je u zakup dao i kućicu s ribnjacima na Dravi.²⁸²

Dvije godine kasnije, Ivan II. daje Baltazaru Batthyányu u zakup kaštele Đurđevac, Prodavić i Koprivnicu.²⁸³ Batthyány se obvezao u kaštelu Koprivnici držati dva kaštelana, svakoga s tri konjanika, šest pješaka zajedno s ključarom, četiri stražara, dvije sluge, pekara, dva pastira, kuhara i jednu gospodaricu.²⁸⁴ Kako je u ugovoru moralo biti točno označeno kako će ta njegova „slobodna volja“ izgledati, jer on od svoje plaće plaća činovnike koje postavlja, nije isključeno da je u nabranju ljudi koje će dovesti i namjestiti, ponešto i pretjerao kako bi uvjerio Ernuszta kolika mu je svota potrebna za uzdržavanje utvrde i kaštela.²⁸⁵ U ugovoru se posebno naglašava da će ove ljude plaćati od svoje plaće. Plaća će mu biti u novcu (in parata pecunia) i to 800 forinti. Nadalje se vrlo točno određuje koliko će Bathyány smjeti uzeti od prihoda s vlastelinstva, pogotovo onih s alodija (alodiatura). Iz ovih podataka ne može se zaključiti da je Bathyány zaista opskrbljivao preuzete utvrde i kaštele, tako kako je ugovorio.²⁸⁶ Vjerojatno te obveze zbog teških vremena nije niti u potpunosti izvršio. Sljedeći zakupac bio je Nikola „*de Kerezthur*“ (u ispravi od 11. prosinca 1514. godine).²⁸⁷

Najbolji primjer koji govori o tome koliko je daleko Ivan II. išao s davanjem Koprivnice u zakup, su ugovori s vlastitom suprugom, Barbarom Orszag de Guth, bogatom udovicom Jurja Dragfija. Prvi ugovor o zakupu sklopljen je 16. listopada

²⁷⁸ Stipišić, Šamšalović; „Isprave“, 631: 2983 i 2984 (D-XVII-18).

²⁷⁹ N. Klaić, *Koprivnica*, 130.

²⁸⁰ Stipišić, Šamšalović; „Isprave“, 522: 3825 (D-XXII-79).

²⁸¹ N. Klaić, *Koprivnica*, 130.

²⁸² Nemet, „Koprivnica“, 76-83. Stipišić, Šamšalović; „Isprave“, 508: 3664 (D-XXI-64).

²⁸³ Stipišić, Šamšalović; „Isprave“, 518: 3784 (D-XXII-18).

²⁸⁴ N. Klaić, *Koprivnica*, 132. Nemet, „Koprivnica“, 76-83.

²⁸⁵ N. Klaić, *Koprivnica*, 132.

²⁸⁶ Ibid.

²⁸⁷ Nemet, „Koprivnica“, 76-83.

1518. godine te je prema njemu Ivan suprugi za 4000 forinti koje mu je dala morao založiti kaštel i varoš Koprivnicu.²⁸⁸ Do sklapanja drugog ugovora dolazi netom prije Mohačke bitke, 10. kolovoza 1526. u Koprivnici, kada mu Barbara daje dodatnih 4000 forinti, a Ivan joj do kraja njezina života ostavlja kaštel i varoš Koprivnicu te utvrdu Štrigovu u Međimurju, s time da ako netko od njegovih nasljednika želi ta imanja preuzeti od nje, mora joj dati 4000 forinti.²⁸⁹

Što se tiče gospodarskog stanja same varoši Koprivnice za vrijeme vlasti Ernszta, nije ostalo mnogo podataka. U prvo vrijeme vlasti Ernszta čini se da je gospodarstvo nastavilo svoj prirodni razvoj. Mogući je dokaz za to ostatak pečatnjaka gradskog kožarskog ceha (na kojem su očuvana slova SIG C OPID CIVIT CAPRON) koji potječe iz razdoblja oko 1480. godine, što prema Brozoviću pripada među najstarije podatke u povijesti podravskog obrta uopće.²⁹⁰ Budući da su Ernszti bili posjednici i čakovečkog i đurđevačko - prodavičkog vlastelinstva, prvi i jedini put u povijesti, velik dio sjeverozapadne Hrvatske nalazio se objedinjen u rukama istog gospodara, a Koprivnica je tu bila jedino veće gradsko naselje.²⁹¹

Iako su Ernszti željeli i pokušavali sve kako bi profitirali na svojim imanjima, to ne znači da im je sve uvijek išlo od ruke, stoga su ponekad morali napraviti iznimku poput pomoći koju je Ivan II. pružio već spomenutom kanoniku Andriji u osnivanju kapele Blažene Djevice Marije u šumi Močile. On toj kapeli prepušta svoje selo *Kaznethyn*, sa svim daćama, prihodima, redovnim i izvanrednim davanjima i porezima te pravom na iskorištavanje šuma, livada, polja, pašnjaka, voda, rijeka i ostalih izvora prihoda.²⁹² Ivan II. je to selo prepustio kapeli očito kako bi oprao svoje grijehe, s obzirom na to da je svećenika Antuna, predstojnika virovitičkog hospicija, ili ubo u ruku²⁹³ ili samo dao zatvoriti.²⁹⁴

²⁸⁸ Ibid, 76-83. Stipišić, Šamšalović; „Isprave“, 545: 4334 (D-XXIV-102).

²⁸⁹ N. Klaić, *Koprivnica*, 133. Nemet, „Koprivnica“, 76-83.

²⁹⁰ Dragutin Feletar, *Podravina: općine Đurđevac, Koprivnica i Ludbreg u prošlosti i sadašnjosti 1* (Koprivnica: Centar za kulturu, OOUR Muzej grada Koprivnice, 1988.), 47.

²⁹¹ Nemet, „Koprivnica“, 76-83.

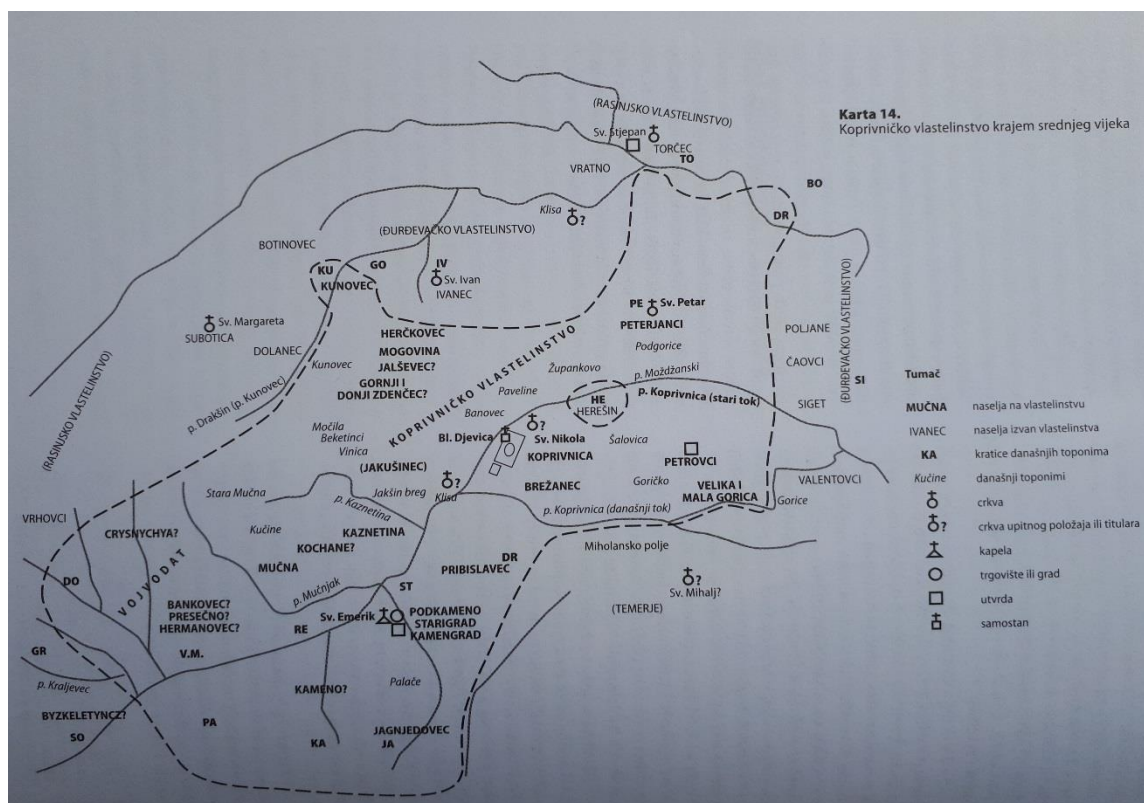
²⁹² Ivan Bojničić-Kninski, „Kraljevske darovnice, odnoseće se na Hrvatsku. Iz kraljevskih registraturnih knjiga „Libri Regi“.“ *Vjestnik Kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog zemaljskog arkiva* 8 (1906): 1-33.

²⁹³ Stipišić, Šamšalović; „Isprave“, 509: 3670 (D-XXI-69).

²⁹⁴ Ibid., 514: 3733 (D-XXI-101).

Što se stambene arhitekture Koprivnice tog doba tiče, izgleda da je Ernuszov dvor u varoši bio drven, ali prostran. Taj se vlasteoski dvor pažljivo oprema jer u to vrijeme postaje središte velikih okolnih imanja.²⁹⁵

Razdoblje vladavine Ernuszta vrijeme je i kada se Koprivnica prvi put bilježi na zemljopisnim kartama, to jest oko 1480. godine kao toponim *Caphonicz*²⁹⁶ na karti Francesca Rosellia, poznatog firentinskog kartografa.²⁹⁷ Roselli je koprivničko vlastelinstvo smatrao najvažnijim posjedom u Podravini jer je od svih označio baš to vlastelinstvo, dok đurđevačko – prodavičko, rasinjsko ili ludbreško uopće ne spominje.²⁹⁸ Na drugoj karti koju je izradio ugarski kartograf Lazarus 1528. godine, Koprivnica se spominje kao *Capronitza* uz tridesetak toponima šireg podravsko – bilogorskog prostora.²⁹⁹ Tu je kartu Lazarus izradio na temelju terenskog rada, zbog čega se spominje mnoštvo novih toponima.³⁰⁰

Slika 19: Prikaz koprivničkog vlastelinstva na karti

²⁹⁵ Nemet, „Koprivnica”, 76-83.

²⁹⁶ Ibid, 76-83.

²⁹⁷ Mirela Slukan Altić, „Podravsko srednjovjekovlje u zrcalu kartografskih izvora“, *Podravina 4* (2003): 121-132.

²⁹⁸ Ibid., 121-132.

²⁹⁹ Ibid., 121-132.

³⁰⁰ Mirela Slukan Altić, *Povijesni atlas gradova, III. svezak-Koprivnica* (Zagreb-Koprivnica: 1200 primjeraka, 2005.), 46.

Što se tiče prodavičkog dijela durđevačko - prodavičkog vlastelinstva, Ranko Pavleš tvrdi da nema dovoljno dokaza da bi se Prodaviz mogao navoditi kao Prodavić (Virje). U ispravi sam uspio pročitati da piše *Prodavic*,³⁰¹ što bi trebala biti najispravnija varijanta. Nada Klaić je jednom prilikom prevela Prodavić kao *Prodaves* te tvrdila da je to „vjerojatno ves u kojoj se trgovalo!“³⁰² Međutim, čudi me kako nitko od spomenutih autora nije uzeo u obzir da je u nazivlju podravskih posjeda vidljiv i veliki utjecaj mađarskog jezika. Tako se na primjer Đurđevac u izvorima često spominje kao *castrum Zenth-Gerghwara*³⁰³ (kaštel Svetog Jurja/Gjure/Đure). Dok je općepoznato da *Zenth* (mađ. Szent) znači Sveti, zaboravlja se činjenica da se u mađarskome jeziku često koristi obrnuti redoslijed slova u nazivima. Tako se primjerice slovački dio jednog gradića danas zove Komárno, dok se mađarski dio zove Komárom.³⁰⁴ Ovo sve navodim kako bih upozorio na mogućnost da ime *Prodavic*³⁰⁵/Prodavić dolazi od inverzije mađarskog jezika za Podravic/Podravić, što u tom slučaju označava posjed pod Dravom kao što Podravić (odnosno čitava Podravina) to i jest (slika 20).

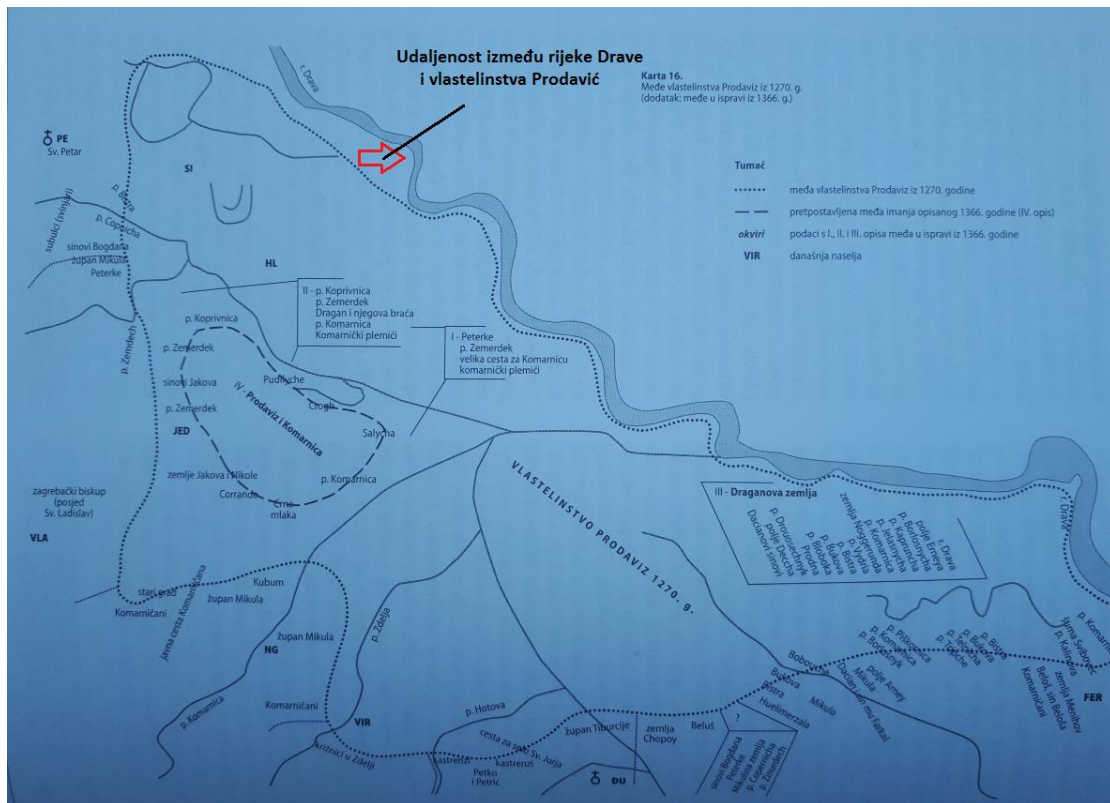
³⁰¹ Stipišić, Šamšalović; „Isprave“, 620: 2841 (D-X-76).

³⁰² N. Klaić, *Koprivnica*, 50.

³⁰³ Stipišić, Šamšalović; „Isprave“, 512: 3784 (D-XXII-18).

³⁰⁴ Također je mađarski jezik mogao utjecati na to da se grad Zabreg danas službeno zove Zagreb. Zabreg je inače tipičan slavenski toponim za mjesta koja se nalaze u blizini brjegovite površine kao što je mjesto Zábřeh u Češkoj. Budući da je naziv grada Zagreba obimno obrađena tema bez suglasja u znanosti, ovo spominjem samo kao komentar.

³⁰⁵ *Prodavic* bi se možda mogao prevesti i kao Pro Davec odnosno kao Podravec.

Slika 20: Prikaz položaja vlastelinstva Prodavić na karti

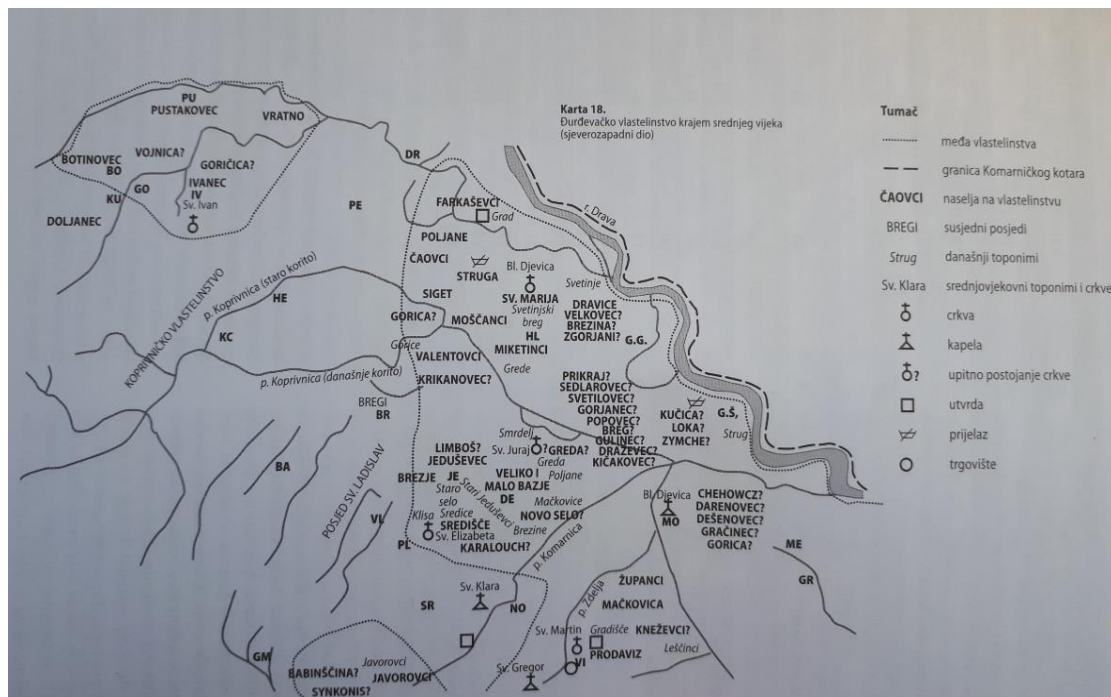
Struktura i organizacija đurđevačko - prodavičkog vlastelinstva bila je jednostavnija od one na koprivničkom posjedu, budući da nije bilo slobodnih kraljevskih gradova, vojvodata ni samostana. Za razliku od Koprivnice kod Đurđevca, nije bilo dvojbe tko je vlasnik i na kojim osnovama. Đurđevačko - prodavičko vlastelinstvo je bilo „obično“ i s „pravim“ vlasnicima koji ga posjeduju i iskorištavaju za sebe, a ne drže ga u ime nekog drugog.³⁰⁶

Takav je slučaj bio 1505. godine kada je vlastelinstvo zakupio Batthyány. On je tada najavio da će u Đurđevcu postaviti: 2 kaštelana (prije je bio samo jedan), 8 konjanika „admodum huszaronum“, zatim 2 podkaštelana, 12 pješaka, 4 stražara, pekara, 2 bačvara, 3 pastira koji će čuvati ovce i svinje na vlastelinstvu, 4 sluge, mlinara, kuhara, kolara, gospodaricu majura, (alodiatricem mulierem unam); za špana će postaviti Klementa Horvata i uz njega Martina Uzorića, Martina Pezerića i Tomu Zovića.³⁰⁷ U Đurđevcu se javlja i funkcija provizora i to kao „provisor curie castri“ 1505. godine i „provisor castri“ 1512. godine. Ovdje se 1505. nalaze 24 naoružana

³⁰⁶ Pavleš, *Podravina*, 196.

³⁰⁷ Ibid. N. Klaić, *Koprivnica*, 132.

čovjeka, što uz 5 ljudi s oružjem u prodavičkom kaštelu čini snagu dovoljnu tek za stražarske i policijske poslove na vlastelinstvu.³⁰⁸ Ako i preuveličane koprivničke brojke usporedimo s đurđevačkima iz istog ugovora, može se zaključiti da je Đurdevac, kao sjedište većeg vlastelinstva, u to vrijeme bio mnogo važniji od Koprivnice.³⁰⁹ Za kaštel Prodavić, Batthyány je najavio da će postaviti zajedno s potkaštelanom 3 pješaka i 2 stražara, vrtlara i njegovu ženu, pekara, 2 đaka (*duos pueros scolares*), kojima je obećana i hrana.³¹⁰

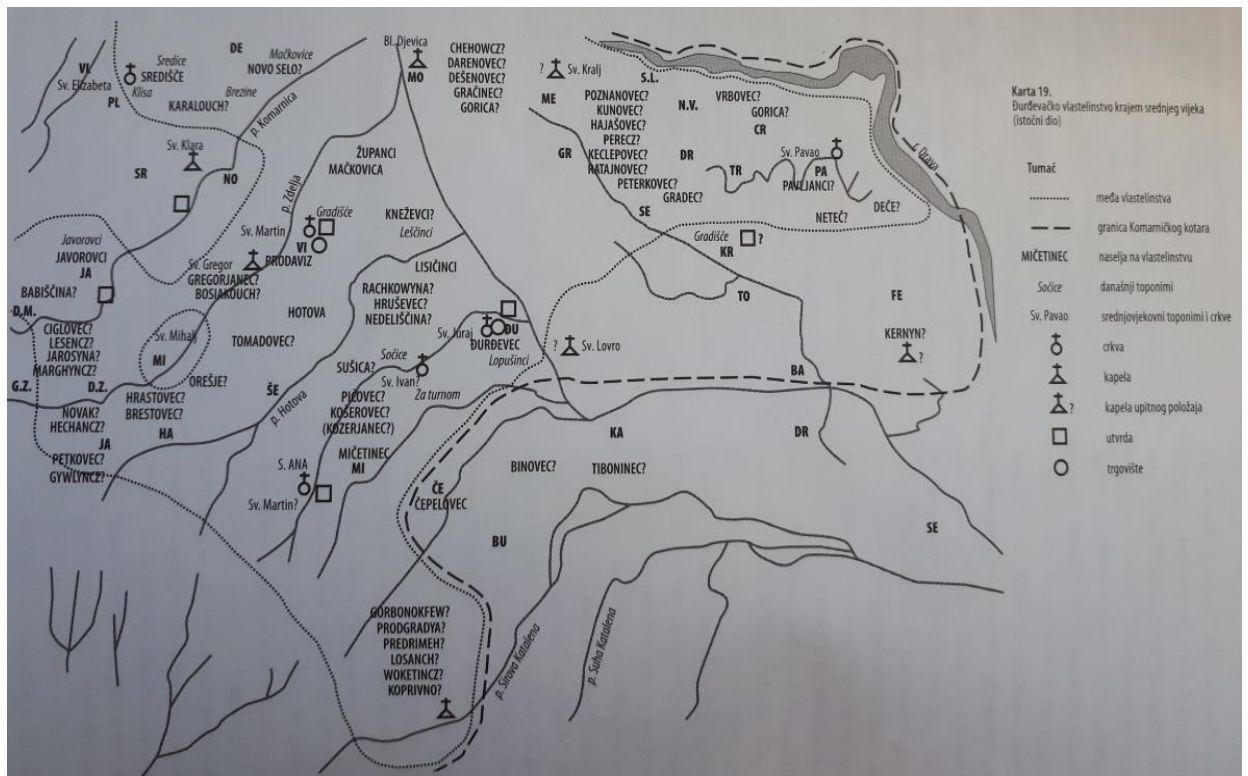

Slika 21: Prikaz sjeverozapadnog dijela đurđevačko-prodavičkog vlastelinstva na karti

³⁰⁸ Pavleš, *Podravina*, 196.

³⁰⁹ Nemet, „Koprivnica“, 76-83.

³¹⁰ N. Klaić, *Koprivnica*, 132.

Slika 22: Prikaz istočnog dijela đurđevačko-prodavičkog vlastelinstva na karti

Što se tiče odnosa Ernuszta sa susjednim vlastelinstva, on nije bio ništa drugačiji od tipičnog odnosa ostalih plemića i velikaša sa susjedima. Kao što sam već prethodno spomenuo, Ernuszti su se sporili sa stolnobiogradskim kaptolom oko posjeda Neteča koji je prema popisu 1477. godine pripadao Ernusztima, ali je prema poreznim popisima iz 1507. i 1513. spomenut u vlasništvu kaptola te je zapisan sa selima istočno od Đurđevca.³¹¹ Najvjerojatnije su Ernuszti prepustili Neteču stolnobiogradskom kaptolu da bi ih isti kaptol 1478. godine uveo u njihove druge posjede u Podravini (što sam prethodno spomenuo). Nisu niti bili bolji odnosi sa zagrebačkim kaptolom odnosno sa zagrebačkim biskupom Osvaldom Tuzom, iako su nekad Tuzi i Ernuszti prijateljevali.³¹² Naime, u jesen 1479. godine predaje zagrebački biskup Osvald banu Ladislavu od Egervara tužbu, jer kako kaže, Sigismundovi podložnici u Prodaviću neće mu davati dužna podavanja.³¹³ Čak je u srpnju 1479. došlo do oružana sukoba između podložnika oba biskupa³¹⁴ te se vodila parnica zbog napada na Osvaldove podanike – *iobagiones Oswaldi episcopi*, od kojih se spominju

³¹¹ Pavleš, *Podravina*, 168.

³¹² N. Klaić, *Koprivnica*, 130.

³¹³ Ibid. Stipišić, Šamšalović; „Isprave“, 623: 2889 (D-XVI-35).

³¹⁴ N. Klaić, *Koprivnica*, 130.

Matija *Batuoich* („Batvoić“/“Batvić“), Martin *Prasnyakovich* („Prašnjaković“) i Grgur *Antoloich*³¹⁵ (Antolović), koje su na putu od sela Orešja (u okolici Gudovca³¹⁶) napali Ernusztovi podanici. Međutim, svojim nasiljem prema Turopoljcima u Lukavcu, nisu ni podanici Ivana i Osvalda Tuza bili bolji.³¹⁷

Ernusztu su se sporili i s Budorima. Nesuglasice sa susjednim plemićima, Budorima, često su bile rezultat selidbe kmetova, kao što je to bio bijeg kmeta Andrije s posjeda Jarna na Ernusztovo imanje Ložanec.³¹⁸ Moguće je i da je bilo sporova između Ernuszta i Budora oko sela Potok („Pathak“) jer se to selo 1477. spominje u sklopu đurđevačko - prodavičkog vlastelinstva te je istoimeno selo posjedovala obitelj Budor kod Budrovca.³¹⁹ Međutim, možda se radi o dva različita sela. Budući da su Budori bili dugo Ernusztovi susjedi, sporovi su bili konstantni. Godine 1512. Ivan II. Ernuszt je uz Jurja Gregorjanskog („de Gregoryancz“) i Frodnohara, optužen da je zauzeo dijelove imanja Ivanovec, u vlasništvu Andrije Budora i Katarine, supruge Petra Kneza „de Themerye“³²⁰. Kmetovi Sigismunda Ernuszta iz sela Javorovca, optuženi su 1478. godine za napad na neke Gudovčane³²¹ koji su išli na svadbu Benedikta Povšića na posjedu Zdelji.³²² Najvjerojatnije su Gudovčani bili podanici Stjepana od Gudovca koji je uveden u posjed Zdelju 1501. godine.³²³ Godine 1523. Ernusztu vode dugotrajnu parnicu sa osuđenim Budorima jer je Ernusztov kaštelan Ladislav Vitez iz Komarnice poslao kmetove na Budorove posjede kako bi „posjekli mnogo drveća, te su njihovi psi razderali četiri krave“³²⁴.

Ernusztu su razvili gospodarsku strategiju stjecanja moći koliko su mogli, odnosno koliko su im se za to pružali uvjeti. Loše stanje koprivničkog vlastelinstva zbog stalnih sukoba (koje sam na početku ovog potpoglavlja opisao), stalnih promjena vlasnika te osmanskih prodora nije niti moglo uvjetovati bolje gospodarenje od stalnog iznajmljivanja posjeda. Ernusztu su iznajmljivanjem pokušali steći što više

³¹⁵ Stipišić, Šamšalović; „Isprave“, 623: 2890 (D-XVI-36).

³¹⁶ Pavleš, *Podravina*, 109.

³¹⁷ Emilij Laszowski, *Povijest Turopolja 1* (Zagreb: Tiskom Antuna Scholza, 1910.), 56.

³¹⁸ Pavleš, *Podravina*, 178.

³¹⁹ Ibid.

³²⁰ Ibid., 230.

³²¹ Ibid., 186.

³²² Ibid., 228.

³²³ Ibid.

³²⁴ Stipišić, Šamšalović; „Isprave“, 566: 4575 (D-XXVI-47).

prihoda jer im se to jedino isplatilo. Stoga je sasvim očekivano da su više ulagali u kvalitetu posjeda đurđevačko - prodavičkog vlastelinstva i posjeda u Međimurju.

4.2. Djelatnosti Ivana II. i Gašpara Ernusztza

U ovome su potpoglavlju opisane djelatnosti ostalih članova roda. One se primarno vežu za političku strategiju stvaranja moći (titule, sudjelovanje na saborima, itd.) te uz gospodarsku (sklapanje brakova, preseljavanje kmetova, itd.).

Što se tiče umjetničke strategije stjecanja moći, jedino mogu spomenuti nadogradnju utvrde u Čakovcu i uređivanje crkava (izrada ciborija u crkvi u Nedelišću) od Ivana II.³²⁵

Ivan II. zvani Hampo od 1493. nosi titulu meštra kraljevskih konjušara (*agazonum regis magister-Magister Agazonum*³²⁶) te se s istom titulom spominje u ispravi iz 1494. - kada kralj Vladislav II. potvrđuje koncesije građanstvu Križevca.³²⁷ Sigismund je prvi član roda Ernuszt koji se 1494. godine spominje s titulom bana „trojednog kraljevstva“ (Hrvatske, Slavonije i Dalmacije³²⁸), međutim to je bila samo stvar formalnosti prilikom sukoba kralja s Ivanišem Korvinom (koji će dugo vremena *de facto* opstati kao herceg i ban u južnim krajevima Kraljevstva). Sigismundov brat Ivan II. je također nosio tu titulu, no za razliku od Sigismunda on je tu titulu nosio kroz dulje razdoblje. Koncem 1507. godine, tadašnji banovi (Andrija Bot i Marko Mišljenović) nisu mogli ili jednostavno nisu htjeli pobirati izvanrednu daću u Slavoniji onako odlučno kako je kralj želio, stoga ih je kralj riješio banske časti početkom 1508.³²⁹ U siječnju 1508. Vladislav II. posvećuje bansku dužnost uz dužnost senjskog kapetana (*capitaneatus Segniensem*) Jurju Kaniškom i Ivanu II. Ernusztu.³³⁰ Iste je godine s Pavlom Kaniškim, Ivan Hampo prisustvovao krunidbi Ludovika Jagelovića, sina Vladislava II., za ugarsko - hrvatskog kralja u Stolnom

³²⁵ Wehli, „A három Ernuszt“, 142-151.

³²⁶ Bojničić-Kninski, „Grb“, 65-68.

³²⁷ Emilij Laszowski, „Deset listina za povjest grada Križevaca od XV. do XVII. vijeka“, *Vjestnik Kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog zemaljskog arkiva* 4 (1902): 174-181.

³²⁸ *A Pallas nagy lexikona* (Internet poveznica: <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-pallas-nagy-lexikona-2/e-e-7C62/ernuszt-8B1D/>), posjet 30. travnja 2018.

³²⁹ Klaić, *Povijest Hrvata* 4, 278.

³³⁰ Mile Magdić, „Regesta važnijih i znamenitijih izprava senjskih arhiva“, *Vjestnik Kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog zemaljskog arkiva* 1 (1899): 139-155.

Biogradu (Székesfehérvár).³³¹ U siječnju 1509. kralj Vladislav nalaže Ivanu II. i Jurju Kaniškom da kazne „bilo kojim sredstvima“ velmože koji su zadržali novac za ratnu daću koji je bio namijenjen za održavanje utvrde u Jajcu.³³² Dotadašnji banovi Andrija Bot od Bajne i Marko Mišljenović (Horvat) od Kamičca nisu se željeli odreći banske časti, tako da je vlast novih banova bila priznata uglavnom u Slavoniji, dok je Bot od Bajne obavljao tu dužnost u Otočcu, Senju i Hrvatskom primorju.³³³ Takvo bezvlašće je vladalo krajem 1509. godine, kada Ivan Hampo i Pavao Kaniški i dalje nose titule banova i senjskih kapetana.³³⁴ Vjerojatno s namjerom da dovede kraljevinu Slavoniju u red, palatin Emerik Perenji poziva i opominje Ivana Hampa i Pavla Kaniškog da 2. prosinca okupe slavonski sabor, kako bi proveli odluke kraljevskog komesara, međutim ne zna se je li do toga sabora ikad došlo.³³⁵ Problem je bio u tome što se Andrija Bot nije htio odreći svoje časti, a navedeni banovi nisu imali dovoljno snage da ga zbace.³³⁶ Andrija Bot pozivao je staleže na sabor u Topusko i onda u Otočac, ali mu se malo tko odazvao; kad su pak novi banovi htjeli držati sabor u Križevcima, zaprijetio je Bot staležima te se nitko nije usudio doći na sabor (uz to je bjesnila kuga i ljude strašio potres).³³⁷ Andrija Bot se negdje potkraj 1510. pomirio s kraljem, jer se Juraj Kaniški i Ivan Hampo više ne spominju kao banovi.³³⁸ Vjerojatno Ivanu takvo rješenje nije teško palo s obzirom na beznadnu situaciju kakva je vladala početkom 16. stoljeća, u kojoj je zbog siromaštva Jagelovića teret obrane pao na leđa najviših državnih dostojanstvenika.³³⁹ Ivan Hampo se nakon toga potpuno povlači iz političkog života i sve do Mohačke bitke nema mu traga među slavonskim velikašima. Kad ga pozivaju na sud, ne dolazi bez obzira poziva li ga sabor ili vladar. Izgovara se ili neodgodivim poslovima ili bolešću.³⁴⁰

³³¹ Radauš, *HBL*, 82.

³³² Ferdo Šišić, „Iz arkiva hercega Batthyányja u Körmendu“, *Vjestnik Kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog zemaljskog arkiva* 14 (1912): 43-58.

³³³ Radauš, *HBL*, 82. Klaić, *Povijest Hrvata* 4, 279.

³³⁴ Emilij Laszowski, „Listine općine Sv. Jelene Koruške kod Križevaca“, *Vjestnik Kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog zemaljskog arkiva* 7 (1905): 1-45.

³³⁵ Vjekoslav Klaić, „Hrvatski sabori do godine 1790.“, u: *Zbornik Matice Hrvatske hrvatskome narodu : njegovima prošlim naraštajima na spomen, sadašnjima i budućim na pobudu o tisućoj godišnjici hrvatskoga kraljevstva* 1, ur. Frano Bulić (Zagreb: Matica hrvatska, 1925.), 247-310, 268 (dalje: Klaić, „Hrvatski sabori“).

³³⁶ Klaić, *Povijest Hrvata* 4, 286.

³³⁷ *Ibid.*

³³⁸ *Ibid.*, 294.

³³⁹ N. Klaić, *Koprivnica*, 132.

³⁴⁰ *Ibid.*

Budući da Ivan Hampo nije naslijedio očevu trgovačku sposobnost poput brata Sigismunda, njegov pokušaj povećanja prihoda sveo se na sklapanje spretnih brakova s bogatim udovicama. Nakon smrti prve supruge Katarine, Ivan Hampo 1507. godine ženi bogatu udovicu Nikole Banfya (Banića) Donjolendavskog, Margaretu, čiji je sin bio njegov imenjак, tada vječni virovitički župan, a kasnije kraljev dvorjanik. S njim se od kada je sklopljen brak, sporio oko dijela njezina miraza.³⁴¹ Podaci o Margareti sačuvani su u potvrdi iz Đurđevca 1513.³⁴² koju daje njezin sin svome očuhu Ivanu Hampu jer mu je isplatio dio miraza oko kojeg su se sporili.³⁴³ Nakon smrti Margarete Ivan Hampo uzima novu bogatu udovicu, Barbaru Orsag de Gwth, vjerojatno 1518. godine jer se od tada spominje.³⁴⁴ Ona je bila toliko bogata da je mogla uoči Mohačke bitke pozajmiti Franji Batthyányu 450 forinti koje je od nje zahtijevao mjesec dana prije bitke.³⁴⁵ Osim toga dala mu je još 550 forinti „in vetera moneta“³⁴⁶. Naravno da je i Ivan Hampo posuđivao od nje novac, kako sam već i prije naveo. Naslijeđene zvolenske rudnike od brata Sigismunda, Ivan Hampo predaje svome sinu Franji,³⁴⁷ koji ih 1525. gubi.³⁴⁸ Za pretpostaviti je da se Ivan Hampo nakon svega što je njegov rod doživio od susjednih velikaša i ugarsko - hrvatskih kraljeva u posljednje vrijeme, nije osjećao dužnim sudjelovati u bitci kod Mohača 1526. godine. Njegove misli više zaokuplja ženidba njegovog sina Franje, koja ga je zajedno s novcem i vojskom koju je dao kralju prije Mohača stajala (kako priznaje svojoj ženi) dosta,³⁴⁹ zbog čega je ponovo posudio 4000 forinti od nje.³⁵⁰ To je posljednji spomen Franje, koji očito pogiba na Mohaču.

Nakon tragične pogibelji ugarsko - hrvatske vojske u bitci na Mohačkom polju, u Ernusztovu kaštelu Koprivnici sastao se iste godine sabor Kraljevine Slavonije, gdje su odlučili poslati svoje poslanstvo austrijskome nadvojvodi

³⁴¹ Radauš, *HBL*, 82.

³⁴² Stipišić, Šamšalović; „Isprave“, 545: 4095 (D-XXIII-109).

³⁴³ N. Klaić, *Koprivnica*, 132.

³⁴⁴ Radauš, *HBL*, 82.

³⁴⁵ N. Klaić, *Koprivnica*, 132.

³⁴⁶ *Ibid.*, 132-133.

³⁴⁷ Radauš, *HBL*, 80.

³⁴⁸ Johann Christian Engel, *Geschichte Des Ungarischen Reichs*, SN 1., 201.

³⁴⁹ N. Klaić, *Koprivnica*, 136.

³⁵⁰ Stipišić, Šamšalović; „Isprave“, 577: 4714 (D-XXVI-37).

Ferdinandu Habsburgu, među prisutnima bio je i Krsto Frankapan (pismo od 23. rujna).³⁵¹

U razdoblju dinastičkih borbi na ugarsko - hrvatsko prijestolje između Ferdinanda Habsburga i Ivana Zapolje od 1526. do 1528., Ivan Hampo se u početku nalazi među pristašama Ivana Zapolje. Vojski kneza Krste Frankapana u Ivaniću, okupljenoj za borbu s kraljem Ferdinandom, pridružila se u srpnju 1527. i četa »gospona Hampova« (kako ga Frankapan naziva u pismu od 31. srpnja te godine biskupu Jožefiću). U rujnu iste godine Frankapan okuplja vojsku u njegovu kaštelu Đurđevcu.³⁵² Moguće je da je upravo u tim sukobima između Zapolje i Habsburga 1527. poginuo Ivan III. Ernuszt, nakon čega Ivan Hampo mijenja stranu. Nakon krunidbe Ferdinanda za ugarsko - hrvatskog kralja u Stolnom Biogradu, Ivan Hampo ponovo mijenja stranu, stoga je položio 5. studenog 1527. zakletvu novom kralju. Međutim u travnju 1528., prisutan je na saboru Zapoljinih pristaša u Dubravi. U rujnu iste godine šalje svoje poslanike na skup Zapoljinih pristaša na posjedu Ružici (kraj Orahovice), o tom je skupu Ferdinanda obavijestio ban Franjo Batthyány te ga je upozorio kako bi takvim „konventikulima“ trebalo stati na kraj.³⁵³ Poslije se ponovno priklonio kralju Ferdinandu. Početkom svibnja 1530. poharao mu je posjede „na turski način“ Zapoljin pristaša, zagrebački biskup Šimun Erdődy.³⁵⁴ Nešto kasnije, 21. lipnja iste godine, predložio ga je Ivan Golec za župana Varaždinske županije. Spominje se i 5. kolovoza kada Ivan Katzianer predlaže Golecu da s njim pregovara o pribavljanju sredstava za plaće vojnicima u utvrdama Ripač i Bihać, a posljednji put potkraj travnja 1531.³⁵⁵ Najvjerojatnije je preminuo iste godine od starosti.

Nakon smrti Ivana Hampa, kao posljednji Ernuszt preostaje njegov potomak Gašpar. U listopadu 1536. piše mu kralj Ferdinand o dolasku vrhovnoga kapetana Ivana Katzianera u Zagreb na dogovor s njim i s drugim kraljevim privrženicima u Hrvatskoj i Slavoniji o obrani i oslobođenju Slavonije te ga je pozvao da se u slučaju potrebe pridruži Katzianeru sa svojim četama.³⁵⁶ Stanje je u Podravini zbog osmanskih navala bilo toliko kaotično da su se zbog manjka utvrda, varoši morale obasipati nasipom te se Drava silno razlila da se onuda više kolima nije moglo

³⁵¹ Ur. Ferdo Šišić, *Hrvatski saborski spisi* 1 (Zagreb: Ex officina societatis typographicae, 1912), 9.

³⁵² Radauš, *HBL*, 82.

³⁵³ Klaić, „Hrvatski sabori“, 247-310, 275.

³⁵⁴ Radauš, *HBL*, 82. Nemet, „Koprivnica“, 76-83.

³⁵⁵ Radauš, *HBL*, 82.

³⁵⁶ *Ibid.*, 80. Klaić, *Povijest Hrvata* 5, 145.

prolaziti.³⁵⁷ Dva mjeseca nakon katastrofalnog poraza kraljeve vojske u bitci kod Gorjana i bijega kapetana Katzianera, Gašpar sudjeluje na zasjedanju slavonskog sabora u Križevcima u lipnju 1537. godine.³⁵⁸ Prema zaključcima sabora bio je dužan poslati 200 vojnika³⁵⁹ i 36 kola³⁶⁰ za borbu protiv Osmanlija. Iste mu je godine još u lipnju, Ferdinand dopustio da na rijeci Muri, između Legrada i Dubravice (današnja Donja Dubrava), zajedno s Ivanom Salajem podigne brod (*vadum*) za prijevoz bjegunaca iz Slavonije („*ex partibus regni nostri Sclavoniae*“) koji sele u Ugarsku.³⁶¹ Gašpar je osobno pomagao u prijevozu izbjeglica na lijevu obalu rijeka Drave i Mure prema zapadnoj Ugarskoj, koja još nije bila okupirana. Jedan od značajnijih putova kojim je stanovništvo bježalo pred osmanskim najezdom vodio je u Gašparovo Međimurje.³⁶²

U travnju 1539. godine na poziv kralja Ferdinanda, Gašpar ponovo sudjeluje na križevačkom saboru hrvatskih i slavonskih staleža. Osmog svibnja iste godine sudjeluje na saboru slavonskog plemstva u Dubravi, gdje je bilo određeno da će njegov grad Koprivnica (uz Kristalovec Franje Batthyánya i Kraljeve Velike bana Tome Nádasdy) poslužiti kao skladište za opskrbu kraljeve vojske.³⁶³ Dana 18. listopada 1540. spominje se kao pokojni.³⁶⁴

Gašpar je sudjelovao u brojnim bitkama s Osmanlijama, zapovijedajući svojim banderijem, čak je poduzimao i protunapade na neprijatelje u već okupiranim dijelovima Hrvatske i Slavonije. Zbog osmanske brojčane nadmoći bio je sa svojom četom sve više primoran na povlačenje prema zapadu i sjeverozapadu.³⁶⁵

S obzirom na nedostatak podataka o Franji, Vuku te pogotovo Ivanu III., moglo bi se činiti da je, za razliku od svojih pohlepnih predaka Ivana I. i Sigismunda te Ivana II. Hampa, Gašpar bio najplemenitiji član porodice Ernuszta. Međutim, moguće je da je selidbu stanovnika preko Drave naplaćivao te pomagao selidbu radi premještanja kmetova s južnih posjeda na svoje posjede – sjeverno od Drave (u

³⁵⁷ Klaić, *Povijest Hrvata* 5, 146.

³⁵⁸ Ur. Ferdo Šišić, *Hrvatski saborski spisi* 2 (Zagreb: Ex officina societatis typographicae, 1915), 45.

³⁵⁹ *Ibid.*, 48.

³⁶⁰ *Ibid.*, 49. Klaić, *Povijest Hrvata* 5, 151.

³⁶¹ Adamček, *Agrarni odnosi*, 257. Klaić, *Povijest Hrvata* 5, 149.

³⁶² Radauš, *HBL*, 80.

³⁶³ Klaić, *Povijest Hrvata* 5, 173.

³⁶⁴ Radauš, *HBL*, 80.

³⁶⁵ *Ibid.*

Zaladskoj, Vaškoj i Šopronskoj županiji). Treba uzeti u obzir da su plemići morali zarađivati na svojim posjedima kako bi održali svoju moć, doduše to su sve samo moje osobne pretpostavke.

Uz već spomenute podatke, vezane za posljednjeg Ernusztu – Gašpara, kao što su informacije o dužnosti davanja 200 vojnika i 36 kola sa slavonskog sabora iz 1537. godine, valjalo bi još spomenuti da je Gašpar Ernuszt posjedovao i topništvo.³⁶⁶ Na temelju svega spomenutog, moglo bi se reći da je obitelj Ernuszt ostala moćna sve do svog gašenja.

³⁶⁶ Klaić, *Povijest Hrvata* 5, 219.

5. Događaji nakon gašenja obitelji i heraldička baština roda Ernuszt

Gašparovom smrću 1540. godine izumire rod Ernuszt. Prema zakonu, svi posjedi roda Ernuszt trebali su pripasti pod upravu kralja Ferdinanda. Međutim, ban Petar Keglević (hrvatski i slavonski) je odlučio pružiti otpor te je odlučio posjede pripojiti svom rodu, zahvaljujući kćeri Ani koja je tvrdila da čeka dijete Gašpara Ernuszt, iako se preudala za Ladislava Banića od Donje Lendave.³⁶⁷ Ferdinand nije htio u početku išta odrediti, barem dok se ne utvrdi je li Ana doista trudna, stoga je odlučio poslati svoje ljude u Čakovec kako bi sudjelovali pri porodu, međutim Petar Keglević je takvu odluku odlučno odbio.³⁶⁸ Zbog otpora je Ferdinand lišio Petra Keglevića banske časti te 1542. postavio Nikolu Zrinskog. Keglević je u svojim rukama protuzakonito zadržao Prodavić, Đurđevac, Koprivnicu i Međimurje punih pet godina.³⁶⁹

Navedene je posjede Petar Keglević toliko dugo uspio zadržati zahvaljujući provalama Osmanlija, koji u studenome 1543. godine zauzimaju tvrđavu Brezovicu – istočno od Virovitice³⁷⁰ te u srpnju 1544. tvrđavu Kraljevu Veliku.³⁷¹ Barun i kapetan kraljevskih četa od 1546. godine, Luka Sekelj,³⁷² dobiva nalog od kralja da pomogne banu Nikoli Zrinskom oteti nekadašnje Ernusztove posjede. Keglević je odlučio svom snagom obraniti posjede. Obranu Čakovca povjerio je Gašparu Požežaninu, Koprivnicu Jurju Šiški, te Prodavić i Đurđevac Nikoli Kerljevačkom. Juraj Šiško i Nikola Kerljevački uspješno su suzbili Sekeljeve vojnike. Međutim, Zrinski je uspio zauzeti Čakovec te je uhvatio Petra Keglevića, zbog čega su njegovi sinovi morali predati ostale posjede. Keglević je imao sedam sinova: Jurja, Franju, Gašpara, Matu, Nikolu, Petra i Šimuna. Njima je kralj u lipnju 1547. vratio očeva imanja: Bužin, Topusko i Ustilonju. Kralj je u kolovožu 1548. potvrdio da je Juraj Keglević Bužinski predao tvrđu Đurđevac i utvrdu Prodavić.³⁷³

³⁶⁷ Horvat, *Hrvatska podravina*, 13.

³⁶⁸ Klaić, *Povijest Hrvata* 5, 173.

³⁶⁹ Horvat, *Hrvatska podravina*, 13.

³⁷⁰ Ibid.

³⁷¹ Ibid., 14.

³⁷² Ibid.

³⁷³ Ibid., 15.

Malo poslije predaje, kralj Ferdinand nekadašnje Ernusztove gradove Koprivnicu i Đurđevac s utvrdom Prodavić povjerava svom kapetanu Luki Sekelju, koji će u njima uzdržavati svoje vojnike.³⁷⁴

Posjede u Međimurju preuzela je obitelj Zrinski koja će ih držati sve do 1671. godine, kada će polovicu posjeda dati zaplijeniti kralj Leopold zbog optužbe za veleizdaju.³⁷⁵

Nekadašnji Ernusztovi posjedi u srednjovjekovnoj Slavoniji (Podravina) potpadaju pod kraljevsku upravu, te se kasnije integriraju u Vojnu krajinu.

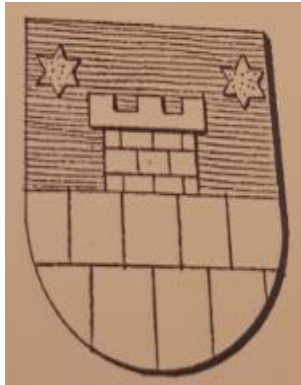
Slika 23: Utvrda u Čakovcu

Nakon što su preuzeli najznačajniji posjed obitelji Ernuszt – grad Čakovec, uz svoj stari grb koji je ujedno bio i grb obitelji Šubić (dva paralelno postavljena raširena orlova krila), Zrinski si pridodaju srednjovjekovnu kulu i zvijezde, grb obitelji Ernuszt. U grbu Ernuszta kula je bez kruništa s dvije puškarnice. Opisujući izgled

³⁷⁴ Ibid., 16.

³⁷⁵ Adam Zrinski je svoju polovicu posjeda držao do smrti.

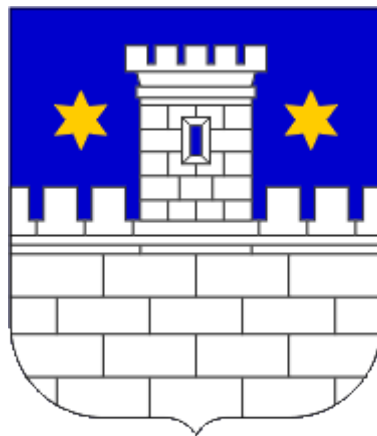
kule u grbu Sigismunda Ernuszta, Ivan Bojničić, Josip Brunšmid i drugi, ne navode da se možda radi o kuli grada Čakovca. U baroknom razdoblju na grbovima Zrinskih su uglavnom tipizirane kule različita oblika, s puškarnicama, prozorima, vratima te kruništem na vrhu. Na starom gradu Čakovcu u kojem je smješten Muzej Međimurja danas nema grbova obitelji Ernuszt.³⁷⁶

Slika 24: Grb roda Ernuszt iz Čakovca

Slika 25: Grb roda Zrinski s preuzetim Ernusztovim grbom

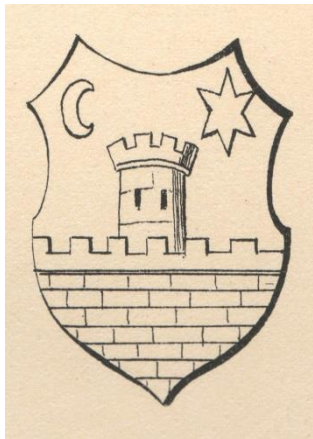
Slika 26: Grb grada Čakovca

Očito je Ernusztov grb utjecao na oblikovanje grba grada Čakovca odnosno sam čakovečki grb je zapravo grb roda Enuszt. Međutim, štit Ernusztovog grba bio je ispunjen crvenom bojom.³⁷⁷

³⁷⁶ Prister, „Zrinski“, 255-264.

³⁷⁷ Bojničić, *Der Adel*, 221.

Što se tiče nekog trajnijeg utjecaja obitelji Ernsuzt na povijest srednjovjekovne Slavonije, Dražen Nemet iznosi ideju da je grb obitelji utjecao i na oblikovanje grba grada Koprivnice koji se prvi put pojavljuje upravo u vrijeme nakon prestanka vlasti Ernsuzta, točnije, na pečatu varoškog suca Nikole Čmahora na dokumentu izdanom 4. svibnja 1545. godine.³⁷⁸ „Brozović smatra da je, nakon odlaska Keglevića iz Koprivnice i bezvlašća na kamengradskom dijelu Koprivnice, gradski sudac svoju jurisdikciju proširio i na taj, vlastelinski dio Koprivnice, što se, prema njegovu mišljenju, očituje uvrštanjem u gradski grb visoke zidine koja bi trebala predstavljati Kamengrad, dok bi niski zid trebao biti aluzija na gradske zidine koje se spominju još u ispravama hercega Stjepana i kralja Ludovika I. Međutim, možda je koprivnički grb nastao ne samo uvrštavanjem kule – Kamengrada, nego svojevrsnim stapanjem grba donedavnih vlastelina Ernsuzta i anžuvinskih (francuskih) ljiljana, kralja koji je gradu dva stoljeća ranije dodijelio status slobodnoga kraljevskog grada, a taj je status u to vrijeme, točnije 1547. godine, ponovno potvrdio Ferdinand I. Od spomenutog grba grada Čakovca, razlikuje se u tome što, uz prikaz zida i kule, umjesto dviju Ernsuztovih zvijezda ili, kao u nekim inačicama, zvijezde i polumjeseca, ima ljiljane, očitu aluziju na dodjeljivanje statusa slobodnoga kraljevskog grada od kralja Ludovika I. Anžuvina.“³⁷⁹

Slika 27: Grb roda Ernsuzt iz Čakovca (s polumjesecom)

Slika 28: Grb grada Koprivnice

³⁷⁸ Nemet, „Koprivnica“, 76-83.

³⁷⁹ Ibid., 76-83.

Ako se Nemetova pretpostavka o Ernuszovom utjecaju na grb Koprivnice može uzeti u obzir, onda se može uzeti i mogući utjecaj njihovog grba na oblikovanje današnjeg grba grada Đurđevca (slika 29). Doduše, taj grb za razliku od koprivničkog, umjesto ljljana sadrži šestokrake zvijezde kao i čakovečki grb. U sredini grba nalazi se legendarni *picok* s dvjema po mogućnosti, Ernuszovim zvijezdama.

Slika 29: Grb grada Đurđevca

Postoji još jedan navodni Ernuszov grb (slika 30) koji bih volio navesti. Njega spominju Csergheő³⁸⁰ i Nagy,³⁸¹ koji ga je prikazao u vrlo sličnoj ilustraciji. Na njemu se nalazi lav s dva repa, na desnome ramenu drži buzdovan, a na lijevome štit.³⁸² Budući da nije bilo tipično da jedan rod posjeduje dva potpuno različita grba, njega su možda Ernuszi koristili u Ugarskoj prije nego što su u potpunosti posjedovali Čakovec. Međutim, upitno je je li to uopće ikada bio Ernuszov grb ili se jednostavno radi o pogrešci autora.

Slika 30: Grb roda Ernusz iz Ugarske

³⁸⁰ Csergheő, *Der Adel*.

³⁸¹ Nagy, *Magyarország*, 75.

³⁸² Csergheő, *Der Adel*.

6. Zaključak

U ovom radu namjera mi je bila prikazati ulogu velikaške ugarske (te kasnije slavonske) obitelji Ernuszt.

Doprinos političkim, gospodarskim, kulturnim i humanističkim aspektima u životu Ugarsko - Hrvatske kraljevine od strane obitelji Ernuszt, u svakom je pogledu bio nesporan.

Vrhunac utjecaja Ernusztovih bila je djelatnost svestrane ličnosti erudite i polihistora Sigismunda, biskupa pečujskog. Činjenica da je kao i njegov otac bio desna ruka jednog od najvećih kraljeva u povijesti Ugarske, Matijaša Korvina, vidljiva je u brojnim funkcijama koje je obnašao: kraljevski rizničar, dvorjanin, komornik, biskup pečujski. Tome treba dodati da ga je kralj Matijaš Korvin nakon zauzeća Beča od 1485 do 1490. imenovao guvernerom austrijskog vojvodstva.

Uz ove činjenice ostaju i dalje prijepori oko nasilne smrti pečujskog biskupa Sigismunda po pitanju izvršitelja umorstva i mogućih nalogodavaca.

Podaci o Vuku Ernusztu prisutni su samo u nekim izvorima, dok se u drugima Vuk ne spominje.

Da su Ernuszt bili Matijašu Korvinu osobe od apsolutnog povjerenja, dokazuje i podatak da su u Napulju isprosili Beatrice, kćerku napuljskog kralja Ferdinanda za Korvinovu suprugu, odnosno buduću kraljicu Ugarske.

Dok su Ivan I. i Sigismund Ernuszt svojim djelovanjem više obilježili Ugarsku, ostali su Ernuszt obilježili uglavnom srednjovjekovnu Slavoniju.

Iako je rod Zrinski došao u posjede obitelji Ernuszt (posebno grad Čakovec) naredbom kralja Ferdinanda, činjenica da su Zrinski po uzoru na grb Ernusztovih preinačili svoj vlastiti grb, ukazuje na visoki stupanj poštovanja Zrinskih prema izumrloj lozi Ernusztovih.

Što se tiče strategija moći, može se zaključiti da su Ernuszt ostvarili određeni cilj te su nestali kao i nadalje moćan rod. Nakon smrti Sigismunda koji je uspješno nastavio provoditi očeve strategije te ih doveo na višu razinu, moć roda Ernuszt počinje pomalo stagnirati. Unatoč tome, daljnji su potomci roda Ernuszt i dalje provodili strategije stjecanja moći kako bi barem uspjeli zadržati postignuto. Treba

uzeti u obzir da im vrijeme u kojem su živjeli nije moglo stvoriti dobre uvjete za širenje moći.

Uspon i *pad* roda Ernuszt odnosi se na razdoblje novih mogućnosti Kraljevstva, tijekom kojeg su se obični trgovci i stočari mogli uzdići do plemićkog statusa, primarno zahvaljujući svojim sposobnostima. Negodovanje starijeg plemstva naspram novopridošlih članova, najavljuje buduće netrpeljivosti između građanstva i plemstva koje će kulminirati naročito u Francuskome kraljevstvu (monarhiji) krajem 18. stoljeća. Ernuszt ne bi dogurali daleko da nisu *de jure* postali plemići, međutim, činjenica da su se trgovinom nastavili baviti i kao plemići (Ivan I. i Sigismund), govori da su oni *de facto* predstavljali građane koji su dospjeli do vrha tadašnje društvene ljestvice. Stoga bih se usudio reći da su Ernuszt zapravo bili *proto - bourgeois* svog vremena.

7. Popis slika

SLIKA 1. Genealoško stablo roda Eruszt

Skinuto iz časopisa: Bojničić-Kninski, Ivan. „Grb bana Sigismunda Ernusta Čakovačkoga.“ *Viestnik arkeološkoga društva* 3 (1891): 65-68.

SLIKA 2. Prikaz triju županija s posjedima Ivana Erusztza na karti Ugarsko-Hrvatskog kraljevstva 1490. godine

Skinuto uz doradu s Internet poveznice:

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/56/Hungary_1490.jpg, posjet 26. ožujka 2018.

SLIKA 3. Dvorac u Lipsitu (Liptovsky u Slovačkoj)

Skinuto s Internet poveznice: <https://www.slovakia.com/castles/liptovsky-hradok-castle/>, posjet 8. ožujka 2018.

SLIKA 4. Oltar u crkvi Presvetog Trojstva u Mošovcima (Slovačka)

Skinuto uz doradu s Internet poveznice:

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/c2/G._H._mester_Szent%C3%A1lroms%C3%A1g.jpg, posjet 19. svibnja 2018.

SLIKA 5.. Događaji koji su uslijedili u Ugarsko-Hrvatskom Kraljevstvu poslije smrti kralja Matijaša Korvina

Skinuto s Internet poveznice:

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/96/Hungarian_post-Matthias_succession_wars_%281490-94%29.jpg, posjet 8. ožujka 2018.

SLIKA 6. Djelo *Ad serenissimum principem et inclitum Pannoniae regem divum Mathiam Lodovici Carbonis dialogus de ipsius regis laudibus rebusque gestis*

Skinuto s Internet poveznice: <http://carbo.mtak.hu/large/01r.htm>, posjet 2. svibnja 2018.

SLIKA 7. Kameni oltar posvećen virtuoznosti i časti

Skinuto iz: Wehli, Tünde. „A három Eruszt.“ *Budapesti Könyvszemle* 24 (2012): 142-151.

SLIKA 8. Biskupska kula u Pečuhu

Skinuto s Internet poveznice:

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/e9/Hungary_pecs_-_barbakan.jpg, posjet 8. ožujka 2018.

SLIKA 9. Ploča s grbom Sigismunda Ernuszta iz Pečuha

Skinuto s Internet poveznice: http://cms.sulinet.hu/get/d/03bc8113-5530-e822-bdda-4f7911328d1b/1/4/b/Large/1847_nagy.jpg, posjet 8. ožujka 2018.

SLIKA 10. Ilustracija grba Sigismunda Ernuszta

Skinuto s Internet poveznice:

https://hu.wikibooks.org/wiki/C%C3%ADmerhat%C3%A1roz%C3%B3/Ernusz_c%C3%ADmer#/media/File:Ernusz_Zsigmond_1498.PNG, posjet 8. ožujka 2018.

SLIKA 11. Utvrda/kaštel u Đurđevcu

Fotografirano u prosincu 2016. godine.

SLIKA 12. Crtež utvrde i naselja Đurđevac

Skinuto iz: Kruhek, Milan. „Stari đurđevački grad u sistemu granične obrane od 16. do 19. stoljeća.“ *Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske* 8-9 (1982-1983): 85-106.

SLIKA 13. Grb Sigismunda Ernuszta koji se nalazio u Đurđevcu

Skinuto s Internet poveznice:

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/8e/Ernusz_Zsigmond_c%C3%ADmere.jpg, posjet 8. ožujka 2018.

SLIKA 14. Grb Ernuszta iz Ružice

Skinuto iz: Prister, Lada. „Zrinski i plemićka obitelj Ernuszta.“ U: *Povijest obitelji Zrinski*. Ur. Jelena Hekman. Zagreb: Matica hrvatska, 2007., 255-264.

SLIKA 15. Vizija srednjovjekovnog grada na „Zakletom bregu“ – Kamengradu

Skinuto iz: Klaić, Nada. *Koprivnica u srednjem vijeku*. Koprivnica: OOUR Koprivnička tiskara, 1987., 85.

SLIKA 16. Prikaz Međimurkih župa iz 1334. godine na karti

Skinuto iz: Kalšan, Vladimir. *Međimurska Povijest*. Čakovec: 1000 primjeraka, 2006., 30.

SLIKA 17. Položaj Međimurja na karti Zaladske županije

Skinuto iz: Kalšan, Vladimir. *Međimurska Povijest*. Čakovec: 1000 primjeraka, 2006., 49.

SLIKA 18. Rekonstrukcija utvrde Dobra Kuća

Skinuto s Internet poveznice: <https://www.youtube.com/watch?v=KCSwEXXAfEw>, posjet 8. ožujka 2018.

SLIKA 19. Prikaz koprivničkog vlastelinstva na karti

Skinuto iz: Pavleš, Ranko. *Podravina u srednjem vijeku*. Koprivnica: Meridijani, 2013., 136.

SLIKA 20. Prikaz položaja vlastelinstva Prodavić na karti

Skinuto uz doradu iz: Pavleš, Ranko. *Podravina u srednjem vijeku*. Koprivnica: Meridijani, 2013., 142.

SLIKA 21. Prikaz sjeverozapadnog dijela đurđevačko-prodavičkog vlastelinstva na karti

Skinuto iz: Pavleš, Ranko. *Podravina u srednjem vijeku*. Koprivnica: Meridijani, 2013., 198.

SLIKA 22. Prikaz istočnog dijela đurđevačko-prodavičkog vlastelinstva na karti

Skinuto iz: Pavleš, Ranko. *Podravina u srednjem vijeku*. Koprivnica: Meridijani, 2013., 200.

SLIKA 23. Utvrda u Čakovcu

Skinuto s Internet poveznice: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/f4/Stari_grad_Zrinskih%2C_%C4%8Cakovec_-_sjever.jpg, posjet 2. svibnja 2018.

SLIKA 24. Grb roda Ernsuzt iz Čakovca

Skinuto iz: Bojničić-Kninski, Ivan. *Der Adel von Kroatien und Slavonien*. Zagreb: Golden marketing, 1995.

SLIKA 25. Grb roda Zrinski s preuzetim Ernsuztovim grbom

Skinuto s Internet poveznice: <https://www.google.com/search?q=12c-Ozalj-Zrinski-grb-zmaj&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ved=0ahUKEwjkt->

[6hvefaAhVIGZoKHWL_BiAQsAQIJw&biw=1536&bih=735#imgrc=QDpZgRiR0nT SXM](https://www.fotw.info/images/h/hr/ck-ck94.gif), posjet 2. svibnja 2018.

SLIKA 26. Grba grada Čakovca

Skinuto s Internet poveznice: <https://fotw.info/images/h/hr/ck-ck94.gif>, posjet 2. svibnja 2018.

SLIKA 27. Grb roda Ernsuzt iz Čakovca (s polumjesecom)

Skinuto s Internet poveznice:

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/bf/Cs%C3%A1ktornyai_Ernuszt_csal%C3%A1d_c%C3%ADmere.jpg, posjet 2. svibnja 2018.

SLIKA 28. Grb grada Koprivnice

Skinuto s Internet poveznice: <https://koprivnica.hr/wp-content/uploads/2013/05/Grb-Grada.jpg>, posjet 2. svibnja 2018.

SLIKA 29. Grb grada Đurđevca

Skinuto s Internet poveznice:

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/hr/8/8b/%C4%90ur%C4%91evac_%28grb%29.gif, posjet 2. svibnja 2018.

SLIKA 30. Grb roda Ernuszt iz Ugarske

Skinuto iz: Csergheö, Géza. *Der Adel von Ungarn*. Nürnberg: Verlag von Bauer und Raspe, 1893. (Internet poveznica: <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Siebmacher-siebmacher-wappenbuch-1/der-adel-von-ungarn-magyarorszag-2/csaladok-29/ernust-v-csaktornya-1F03/>, posjet 2. svibnja 2018.).

8. Bibliografija

IZVORI

- Bojničić-Kninski, Ivan. „Kraljevske darovnice, odnoseće se na Hrvatsku. Iz kraljevskih registraturnih knjiga „Libri Regi.““ *Vjestnik Kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog zemaljskog arkiva* 8 (1906): 1-33.
- _____ . „Škrinja privilegija kraljevine.“ *Vjestnik Kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog zemaljskog arkiva* 1 (1899): 209-230.
- Buturac, Josip. „Inventar i regesti za starije dokumente zagrebačkog Kaptolskog arhiva g. 1401-1700.“ *Arhivski vjesnik* 11-12 (1968-1969): 261-319.
- _____ . *Regesta za Spomenike Požege i okolice 1221-1860*. Zagreb: Hrvatsko književno društvo sv. Ćirila i Metoda, 1990.
- Carolus Wagner, *Collectanea Genealogico-Historica, Illustrium Hungariae Familiarum* 2., 1-138. Ur. J.-M. Landerer. Posonii, Pestini, et Lipisae: J.-M. Landerer, 1802.
- Conradus Eubel, *Hierarchia Catholica Medii Aevi, Summorum Pontificum, S. R. E. Cardinalium, Ecclesiarum Antistitum Series* 2., 1-290. Ur. C. Eubel. Monasterii: Sumptibus et typis librariae Regensbergianae, 1914.
- Isprava iz riznice Mađarskog komorskog arhiva (Internet poveznica: <https://archives.hungaricana.hu/hu/charters/202774/?list=eyJxdWVyeSI6ICJFcm5lc3RoIn0>).
- Josephus Koller, *Historia Episcopatus, Quinqueecclesiarum* Tomus 4., 1-531. Ur. J.-M. Landerer. Poisonii: J.-M. Landerer, 1796.

- Johann Christian Engel, *Geschichte Des Ungarisches Reichs, und seiner nebenländer* 1., 1-210. Ur. J.-J. Gebauer. Halle: J.-J. Gebauer, 1797.
- Laszowski, Emilij. „Deset listina za povjest grada Križevaca od XV. do XVII. vijeka.“ *Vjestnik Kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog zemaljskog arkiva* 4 (1902): 174-181.
- _____ . „Listine općine Sv. Jelene Koruške kod Križevaca.“ *Vjestnik Kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog zemaljskog arkiva* 7 (1905): 1-45.
- Magdić, Mile. „Regesta važnijih i znamenitijih izprava senjskih arhiva.“ *Vjestnik Kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog zemaljskog arkiva* 1 (1899): 139-155.
- Nicolaus Istvanffy, *Historia Regni Hungariae, Post Obitum Gloriosissimi Matthiae Corvini Regis* 34., 1-524. Ur. I.-T. Trattner. Viennae, Pragae et Tergesti: I.-T. Trattner, 1758.
- Nagy, Imre; Véghely, Dezső; Nagy, Gyula; ur. *Zala vármegye története* 2. Budimpešta: Zala vármegye közönsége, 1890.
- Stipišić, Jakov; Šamšalović, Miljenko Krsto. „Isprave u arhivu Jugoslavenske akademije.“ *Zbornik Historijskog instituta Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti* 2-5 (1959-1964).
- Šišić, Ferdo; ur. *Hrvatski saborski spisi* 1. Zagreb: Ex officina societatis typographicae, 1912.
- _____ . *Hrvatski saborski spisi* 2. Zagreb: Ex officina societatis typographicae, 1915.
- Šišić, Ferdo. „Iz arkiva grofova Pongrácza.“ U: *Starine* 36. Ur. Ferdo Šišić. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1918., 31-80.

- _____ . „Iz arkiva hercega Batthyányja u Kőrmendü.“ *Vjestnik Kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog zemaljskog arkiva* 14 (1912): 43-58.
- _____ . „Rukovet spomenika o hercegu Ivanišu Korvinu i o borbama Hrvata s Turcima (1473.-1496.) s Dodatkom.“ U: *Starine* 38. Ur. Ferdo Šišić. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1936., 299-301.
- Teleki, Jozsef; Ur. *Hunyadiak kora Magyarországon*. Pešta: Emich Gusztav Konyvnyomdaja, 1855.

ISTRAŽIVAČKI RADOVI I KNJIGE

- *A Pallas nagy lexikona* (Internet poveznica: <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-pallas-nagy-lexikona-2/e-e-7C62/ernuszt-8B1D/>).
- Adamček, Josip. *Agrarni odnosi u Hrvatskoj od sredine XV. do kraja XVII. Stoljeća*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti : Centar za povijesne znanosti Sveučilišta, Odjel za hrvatsku povijest : Sveučilišna naklada Liber, 1980.
- Andrić, Stanko; Radić, Mladen. „Povijest Ružice-grada.“ U: *Srednjovjekovni grad Ružica*. Ur. Mladen Radić. Osijek: Muzej Slavonije, 2004., 7-18.
- Bojničić-Kninski, Ivan. *Der Adel von Kroatien und Slavonien*. Zagreb: Golden marketing, 1995.
- _____ . „Grb bana Sigismunda Ernusta Čakovačkoga.“ *Viestnik arkeologičkoga društva* 3 (1891): 65-68.
- Bösendorfer, Josip. *Crtice iz slavonske povijesti*. Osijek: Tiskom knjigo i kamenotiskare Julija Pfeifferra, 1910.

- Budak, Neven; Strecha, Mario; Krušelj, Željko. *Habsburzi i Hrvati*, Zagreb: Srednja Europa, 2003.
- Csergheö, Géza. *Der Adel von Ungarn*. Nürnberg: Verlag von Bauer und Raspe, 1893.
- Cvekan, Paškal. *Đurđevac: kakav nije poznat*. Đurđevac: Skupština općine Đurđevac, 1991.
- Engel, Pal. *The Realm of St Stephen: a history of medieval Hungary, 895-1526*. Preveo Tamás Pálosfalvi. London; New York: I.B. Tauris, 2001.
- Fedeles, Tamás. *Püspökök, prépostok, kanonokok 5*. Szeged: Középkorász Műhely, 2010.
- Feletar, Dragutin. *Podravina: općine Đurđevac, Koprivnica i Ludbreg u prošlosti i sadašnjosti 1*. Koprivnica: Centar za kulturu, OOUR Muzej grada Koprivnice, 1988.
- Franzen, August. *Pregled povijesti Crkve*. Preveo: Josip Ritig. Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1996.
- Grgin, Borislav. „Odnos središnje vlasti i grada Koprivnice za vladavine ugarsko-hrvatskoga kralja Matijaša Korvina (1458. - 1490.).“ *Podravina* 3 (2003): 124-132.
- _____ . *Počeci rasapa: kralj Matijaš Korvin i srednjovjekovna Hrvatska*. Zagreb: Ibis grafika, 2002.
- Horvat, Rudolf. *Hrvatska Podravina*. Koprivnica: Pretisak, 1997.
- _____ . *Povijest Gjurgjevca*. Zagreb: Hrvatski tiskarski zavod D. D., 1940.
- _____ . *Povijest Međumurja*. Zagreb: Naše Pravice, 1907.
- _____ . *Povijest Međimurja*. Zagreb: Prosvjetno-poviestno društvo Hrvatski Rodoljub, 1944.
- Kalšan, Vladimir. *Međimurska Povijest*. Čakovec: 1000 primjeraka, 2006.

- Kenyeres, Ágnes; ur. *Magyar életrajzi lexikon 1000-1990* (Internet poveznica: <http://mek.oszk.hu/00300/00355/html/ABC03609/03906.htm>).
- Klaić, Nada. *Koprivnica u srednjem vijeku*. Koprivnica: OOUR Koprivnička tiskara, 1987.
- Klaić, Vjekoslav. „Hrvatski sabori do godine 1790.“ U: *Zbornik Matice Hrvatske hrvatskome narodu : njegovima prošlim naraštajima na spomen, sadašnjima i budućim na pobudu o tisućoj godišnjici hrvatskoga kraljevstva* 1. Ur. Frano Bulić. Zagreb: Matica hrvatska, 1925., 247-310.
- _____. *Povijest Hrvata* 4. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1973.
- _____. *Povijest Hrvata* 5. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1985.
- _____. „Topografske sitnice.“ *Viestnik arkeološkoga društva* 1 (1907): 185-193.
- Kontler, Laszlo. *Povijest Mađarske: tisuću godina u srednjoj Europi*. Preveli Draženka Kešić i Silvije Devald. Zagreb: Srednja Europa, 2007.
- Kruhek, Milan. „Stari đurđevački grad u sistemu granične obrane od 16. do 19. stoljeća.“ *Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske* 8-9 (1982-1983): 85-106.
- Kubinyi, András. „A kincstári személyzet a XV. század második Felében.“ U: *Tanulmányok Budapest multjából XII*. Ur. László Pesta. Budimpešta: Akadémiai Kiadó, 1957., 25-49.
- _____. „Egy különös középkori per. Ernuszt Zsigmond püspök meggyilkolása és hagyatéka elsikkasztása.“ *História* 22 (2000): 19-21.

- _____ . „Ernusz Zsigmond pécsi püspök rejtélyes halála és hagyatékának sorsa: A magyar igazságszolgáltatás nehézségei a középkor végén.“ *Századok* 135 (2001): 301–361.
- Laszowski, Emilij. *Povijest Turopolja* 1. Zagreb: Tiskom Antuna Scholza, 1910.
- Le Goff, Jacques. *The Birth of Europe*. Prevela Janet Lloyd. Pondicherry: Blackwell Publishing, 2007.
- Nagy, Iván. *Magyarország családai czimerekkel és nemzékrendi táblákkal* 4. Pešta: Kiadja Ráth Mór, 1858.
- Nef, John Ulric. „Mining and Metallurgy in Medieval Civilisation.“ U: *The Cambridge Economic History of Europe, vol. 2: Trade and Industry in the Middle Ages*. Ur. Michael Moissej Postan i Edward Miller. Cambridge: Cambridge University Press, 1987., 693-761.
- Nemet, Dražen. „Koprivnica i Ernušti.“ *Podravina* 13 (2008): 76-83.
- Pálffy, Géza. *Povijest Mađarske-Ugarska na granici dvaju imperija (1526.-1711.)*. Prevela Jelena Knežević. Zagreb: Meridijani, 2010.
- Pavleš, Ranko. *Podravina u srednjem vijeku*. Koprivnica: Meridijani, 2013.
- Prister, Lada. „Zrinski i plemićka obitelj Ernusz.“ U: *Povijest obitelji Zrinski*. Ur. Jelena Hekman. Zagreb: Matica hrvatska, 2007., 255-264.
- Radauš, Tatjana. U: *Hrvatski biografski leksikon* 4. Ur. Trpimir Macan. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 1998.
- Slukan Altić, Mirela. „Podravsko srednjovjekovlje u zrcalu kartografskih izvora.“ *Podravina* 4 (2003): 121-132.
- _____. *Povijesni atlas gradova, III. svezak-Koprivnica*. Zagreb-Koprivnica: 1200 primjeraka, 2005.
- Valentić, Mirko. *Kameni spomenici Hrvatske*. Zagreb: Povijesni muzej Hrvatske, 1969.

- Wehli, Tünde. „A három Ernuszt.“ *Budapesti Könyvszemle* 24 (2012): 142-151.
- Zolnay, László. „Les chapelles Saint Ladislas et Saint Michelle de Budavar.“ U: *Budapest regisegei: a Budapesti torteneti muzeum evkonyve XXI.* Ur. Sándor Tarjanyi. Budimpešta: Kepzomuveszeti alap kiadovallalata, 1964.

INTERNET STRANICE

- <https://www.arcanum.hu/en/>.
- <https://archives.hungaricana.hu/en/>.
- <http://carbo.mtak.hu/en/study.htm>.
- <http://www.enciklopedija.hr/>
- <http://forebears.io/>.
- <http://hbl.lzmk.hr/>.
- <http://hirmagazin.sulinet.hu/hu>.
- <http://www.iranypecs.hu/>.
- <http://www.judiskacentralradet.se/>.
- <http://lexikon.katolikus.hu/>.
- <http://mek.oszk.hu/>.
- <http://www.myndighetensst.se/>.
- <https://www.nordicnames.de/>.
- <http://podravske-sirine.com.hr/>.
- <http://www.surnamedb.com/>.
- <https://www.tankonyvtar.hu/hu>.
- <http://tudasbazis.sulinet.hu/hu>.
- <https://www.wordhippo.com/>.

9. Sažetak

Tema ovog rada je uspon Ernusztu od trgovaca do plemića strategijama stvaranja moći. Njihove djelatnosti obuhvatile su veći dio prostora Ugarsko – Hrvatskog Kraljevstva, njihov se utjecaj prostirao od današnje Slovačke pa sve do Hrvatske i Srbije.

U prvome dijelu rada, iznio sam kratak opis cjelokupnog roda budući da se o njima nije dovoljno pisalo, problematiku tumačenja njihova podrijetla te sam opisao uspon Ivana I. – rodonačelnika roda. U drugome sam dijelu opisao djelatnosti najistaknutijeg člana roda, Sigismunda koji je bitno utjecao na tijek događaja Ugarsko – Hrvatskog Kraljevstva. U trećem sam dijelu iznio događaje na Ernusztovim posjedima u današnjoj Hrvatskoj, kako bih prikazao te posjede kao bitan čimbenik Ernusztove moći, te kako bih istaknuo važnost tih posjeda nakon nestanka roda, što sam u zadnjem poglavlju uz heraldičku baštinu i opisao.

Ovim sam radom utvrdio da su Ernusztove strategije stvaranja moći bile ključne za uspjeh i opstanak roda u teškim vremenima (osmanske provale, dinastičke borbe), u kojima su se navedeni nalazili. Njihove strategije utjecale su na tijek povijesti na prostorima Ugarsko – Hrvatskog Kraljevstva, u kojem su tijekom ranog novog vijeka ključnu ulogu odigrale utvrde, bila to utvrda u Čakovcu za održavanje moći Zrinskih ili utvrda u Đurđevcu za obranu granice od Osmanlija.

Ključne riječi: Ernusztu, Ugarsko – Hrvatsko Kraljevstvo, trgovci, strategije, posjedi, utvrde, grbovi

10. Summary

The theme of this work is the rise of the Ernuszt kindred from traders to noblemen through power creating strategies. Their activities included a greater share of the territory of the Hungarian - Croatian Kingdom: their influence spread from modern Slovakia to Croatia and Serbia.

In the first part of the paper, I give a brief description of the whole kindred since not much has been written about them in Croatian historiography, I discuss the issue of their origin and I describe the rise of John I – first known member of the kindred. In the second part I describe the activities of Sigismund, the most prominent member of the Ernuszt, who had a significant influence on the course of the events in the Hungarian - Croatian Kingdom. In the third part I outline the development of the Ernuszt estates in modern Croatia. I display those possessions as an essential factor of the Ernuszt's power, and to point out the importance of these lands after the disappearance of the kindred. In the last chapter I also present the heraldic heritage of the Ernuszt.

The strategies which the Ernuszt used to create power were crucial for the success and survival of the kindred during difficult times (Ottoman raids, dynastic struggles). Their fortresses played a key role during the Early modern period especially. Čakovec which was the stronghold of the Zrinski and Đurđevac essential for defending the border against the Ottomans.

Keywords: Ernuszt, the Hungarian - Croatian Kingdom, traders, strategies, estates, fortresses, coats of arms

11. Zusammenfassung

Das Thema dieser Arbeit ist der Aufstieg der Ernuszts von Kaufleute bis zum Adel mittels der Strategien der Machtschaffung. Ihre Tätigkeiten umfassten den größeren Teil des Raums Ungarisch - Kroatischen Königums, ihr Einfluss reichte von heutiger Slowakei bis Kroatien und Serbien.

Im ersten Teil der Arbeit habe ich eine kurze Beschreibung des gesamten Geschlechts dargestellt, weil über sie nicht genügend geschrieben wurde, sowie die Problematik der Deutung ihrer Herkunft und den Aufstieg des Stammgründers Ivan I. Im zweiten Teil habe ich die Tätigkeiten von Sigismund, den hervorragendsten Abkömmling des Geschlechts, der sehr die Geschichte des Ungarisch - Kroatischen Königums beeinflusst hat, beschrieben. Im dritten Teil habe ich die Geschehnisse auf Ernuszts Besitzen im heutigen Kroatien beschrieben, um diese Besitze als einen wichtigen Faktor dessen Macht darzustellen, und um auf die Wichtigkeit dieser Besitze nach dem Erlöschen des Geschlechts zu weisen, was ich im letzten Teil neben der heraldischen Erbe auch beschrieben habe.

Mit dieser Arbeit habe ich festgestellt, dass Ernuszts Strategien der Machtschaffung eine Schlüsselrolle für den Erfolg und die Erhaltung des Geschlechts in schwierigen Zeiten (Angriffe der Osmanen, dynastische Kämpfe) gespielt haben. Dessen Strategien haben auf die Geschichte des Raums Ungarisch - Kroatischen Königums Einfluß genommen, wo in der frühen Neuzeit eine Schlüsselrolle die Burgen gespielt haben. Sei es die Burg in Čakovec für die Erhaltung der Macht des Hauses Zrinski oder die Burg in Đurđevac für die Verteidigung der Macht der Habsburger Monarchie.

Schlüsselwörter: Die Ernuszts, Ungarisch-Kroatisches Königum, Kaufleute, Strategien, Besitze, Burgen, Wappen